



עומד לאסוף אך טוב לומר אלדים לכו לנס :
(תלים ע)

מזמור לאסף

המזמור הזה יסד אותו אסף
על ענין שבועת בני העולם

הזה בענין צדיק ורע לו
רשע ופונד לו ואסף המשורר הזה חזרו על לשוננו או על
לשון כל נזיד וכן הנביאים דברו על זה ירמיהו אמר צדיק
אתה ה' כי אריב אליך אך משפטים אדבר אותך מדוע דרך
רשעים צלחה שלול בוגדי און שלמה אמר יש צדיק אובד
בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו ואמר עוד יש צדיקים שפגיע
אליהם כמעשה חרשעים ויש רשעים שפגיע אליהם כמעשה
הצדיקים ואמר חנקו כי רשע מבטיר את הצדיק על כן
יצא משפט מעוקל ואמר לו כי משח רבינו נחש על זה
בפסוק הודיענו נא את דרכיך וכו' ושאל לשם ית' מפני מה
צדיק ורע לו וכו' ואמר במדרש כי בהיותו בהר ראה איש
אחר ששחה לשתות בנהר ושכח ארנקי שלו וחלץ לו ובא
אדם אחר לשתות ומצא הארנקי והלך לו וחזר בעל הארנקי
לקחת הארנקי ששכחתי אמר ליה לא ראיתי ארנקי הוציא
והריני כשראתי משח כל זה תמוז אמר ליה להלכה
הודיעני נא את דרכיך מפני מה נהרג זה על לא חסם בכפיו
ונוצל הגנב אמר ליה בעל הארנקי גנב זה הפסון מאותו
שמצאו בלא דעתו והנהגה הרג אביו של זה ולא נודע מי
הכהו ואני אינתי כל זה וכן הם כל דרכי כי לא דרכיכם
דרכי וכן תרגום יונתן לא יתכן דרך ה' לא איתפרשון
אורחן ה' וסגר איוב בנוי על זה כמו שנאמר לפנינו

ואמר אסף זה הפסוק על ישראל שהם מוסרים בגלל ועוונות
עליהם כמה צרות ורעות רבות ואומות העולם הם בשלות
ובהשקט ובבטחה ולהם נתנה הארץ ואמר באמת אני יודע
כי טוב לישראל אלדים כמו אך עצמי ובשרי הוא כמו
באמתי וכן בכאן אמר שחזר טוב לישראל וישלם להם לסוף
שכר טוב על מעשיהם לברי לבב יש מפרשים וגם כן
לברי לבב של שאר האומות כלומר לישראל בכלל כי כולם
צדיקים כמו שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ
וגם כן לחסידי אומות העולם כמו שאמר לו חסידי אומות
העולם יש להם חלק לעולם הב' ויש מפרשי טוב לישראל אר'
ולמי לברי לבב ויש מפרשים כי אך לשון מיעוט כמו אך
אשר יאכל לכל נפש כי אינן ורבים מיעוטין רוצה לומר
ישראל בלבד על כל האומות וכן לברי לבב יותר וכמו של
טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו וכתוב טוב ה' לקונו משל
לאדם שיש לו מרד כשהוא משקה משקה את כולו ובשהוא
עודר אין עודד אלא הגפנים חסובים כך הקבה וכו'

והמשורר הזה עמד על דעות ההשגחה שהם חמשה השלש
מהם נפסדים הפסד גדול ועל כל בעל דת לרחקם וחלילה
מהם הראשון דעת אפיקורוס שאין השגחה השם ית' לא
בעלינים ולא בתחתונים אלא מקרה גמור ועל זה נאמר
בחזו בה יאמרו לא הוא והשני דעת מי שאמין כי השגחה

הש' עד גלגל הירח ואין השגחה בשפלים ההווים ונפסדים
כי אם בכללים לבד להעמיד המין אבל בפרטים לא ואלו
הם האומרים עזב ה' את הארץ והשלישי הם בהפך הכתוב
אומרים כי ההשגחה בכל העלינים והתחתונים אף בבעלי
חיים שאינם מדברי ובצמחים עד שיאמרו כי זה העלה הנופל
בזה המקום השם יתברך גזר עליו שיפול בזה המקום ולא
באחר וזה הארי שטרף בהמה או זה הצפור שבלע זכוב
הכל בגזירת השם ית' והוא משניח בכל והרביעית כת
שיחשבו כי עניני העולם הזה הם גזירת הכוכבים והכל תלוי
במזל ולפעמי יהיה צדיק ורע לו ובהפך כפי שנתן כל המזל
בשעת המולד וכזאת הדעת נחלקו בה לשתי כתות כי יש
מי שסובר כי זו הגזירה שגזרו מערכת הכוכבים היא גזירה
קיימת אין מי שיבטלה כי השם רצה כך וזה העשיר לעולם
יהיה כך והעני כך יהיה לעולם וזה העקר לעולם לא יוליד
וזהו דעת מופסד גם כן והחלילה מבני ויש מי שסובר
ופקיים גזירת הכוכבים בתנאי כי השם עליו ומשניח בפרטי
במין האדם ומשנה מערכת הכוכבים וזה העקר יהיו לו בנינים
ועני העשיר ויעשיר העני והכל כפי שכרו והעונש וזה
הדעת הוא מפורסם בתלמוד כמו שאמר במסכת שנה מזל
מעשיו וכו' האי מאן דמתיילד בנזוגה כך ליהוי ויש כול
לישראל על זה הדרך שאמרנו כי השם מבטל המערכה על
זה הדרך על השכר והעונש ולזה הדרך נוטה החכם ראב"ע
והרמב"ם אל כי אין אנו יכולין להכחיש ענין המזלות כי הוא
מוזכר בתורה ובנביאים ובדברי רבותינו אל וכן כתב ר"ח אל
וחכמים גדולים אחרים והוא ענין מפורסם לחוש כמו בתורה
והיו לאותות וכו' ופן תשא עיניך השמימה וכו' ונדרת
והשתחוית להם ועבדתם אשר חלקה אליך אותם לכל
העמים וכו' והנביאים יעמדו נא וישעיון וכו' אמרו אל

כי היא חכמתכם ובינתכם זה חשוב תקיפות ופזלות
ובדבריהם אל הרבה כמו שאמרנו ומיכאל דרכא דהוא
בתראה בני חיי ומוזוג לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל
תליא מילתא ומעשה דר' אלעזר בן פרד ורבה ורב חסדא
ומאמרם אל במסכת חולין פרק קמא אין לך כל עשב ועשב
וכו' כי כל עניני התחתונים תלויים בכוכבים ופזלות וכמו
שאמר הכתוב ופמגד תבואות שמש וכו' וגם כן עושה רשם
באדם בעת מולדתו בהגדת נדה וחלילה אמר חזקוני
פלאך הסנונה על ההריון לילה שמו וכו' עד אלו צדיק ורשע
לא קאמר וכו' ומש שהביא לאומרי שאין בהם ממש בעבור
שני דרכים האחד דקות החכמה וקוצר הלבבות והיודעים
משקרים ומכובים לפעמים כי בגזירה אחת ישעו ולא יבא
הענין שיאמרו וזה לקוצר השגחה בדברים הנעלמים ויתר
שהם גבוהים הם נעלמים כמהות הש' ומאור השמש תדע
כל מה שהוא מזהיר יותר אין העין שולטת בו והשני כי
גזירת הכוכבים תלוי ברצון הש' ומבטלת אותו כשיצאה
ומשנה מערכתם בדכתי' משיב חכמים אחר ודעתם יסכל
קראן חכמים כמלך שנותן חותמו לשריו כשיצאה מבטלי
וכן הוא אנוחנו בית ישראל כי אף עלינו חל הפול והקבד
מבטלו באמת כי בהיותנו על אדמתנו אין אנו יכולין לתת

ומול כי אנחנו לפעלה מהם כמו שהוא רמזו בזה הפרשה והנכם היום ככוכבי השמים לרוב והם זל הקשו והלא כתיב כי אתם המעט מכל העמים אלא לרוב עלויותם רבנים ושרים עליהם ר' שמעון אמר ככוכבים להזהיר דבת ואותבו בצאת השמש בנכונתו ואמר היום לרמוז שאין זה נוחת מיד אלא בהיותנו על ארפתנו דברים בו ועל זה אמר היום ועל זה אמר זל עד דגדלא ברנלך דוש כלום כי בעוד הסגרים ברנלך דרוס הקוצים כלומר אתה לפעלה מהם דייש' אמר להם משה דבר זה בעבור שהוכיחם הרבה ואמר להם דברים קשים כמו שהתחיל אלה הדברים וזהו מתוכחותיו שאמר להם שלא יתנהגו בזה המדה תמיד שתהיה שכניה עמכם כי אם אולי יחטאו שיהיו למטה מן המול ועם כל זה הבטיחם וברכם דכתיב יוסף העליכם ככם אלף פעמים ואמרו במדרש שאמרו לו ישראל אין אנו צריכם לברכותיך השם יתברך ברכנו בלא קצבה דכתיב כחול חם ככוכבים כיצור כרגים ואתה נותן עלינו קצבה אמר להם זו משלי אני נותן והוא יכרך אתכם כאשר דבר לכם משל למלך שהניח נכסים מרובים לבנו על יד אמוטרופוס נתן לו מתנה אמר ליה מכל כך מסון שהניח לי אבי איך נותן לי אלא דבר מועט כזה אמר ליה של איך מוצנע הוא לך וזה משלי אני נותן לך לסדרנו מכל זה כי בעונות שאנו בגלות תחת המזלות כמו שאמר הנביא ימים רבים לישראל ללא אלרים אמת וללא כהן מורה וללא תורה וכתוב אין זבח ואין מצבה ואין אפוד ותפרים פירוש ללא ארים אמת כי אנו בחוצה לארץ נמסרים למזלות ולשרים וכמו שאמר דוד עליו השלום בהיותו בחוצה לארץ כי נרשנו היום מהסתתף בנחלת הלאמר לך עבוד אלרים אחרים ואמר דינאל בגזירת עירן פתגמא וכמאמר קדישין שאילתא ועם כל זה אמר וגזירת עילאה היא דמטא כי הוא יתברך משנה הכל וללא תורה פירוש תורה שלימה כי יחסרו לנו רוב המצות בחוצה לארץ ואין לנו כהן וגביא וזבח ואם אין מצבה כלומר אף על פי שאין קרבן ומזבח אין לנו מצבה שאין אנו עובדים לשרים ולמזלות ואין אפוד רוצה לומר אף על פי שאין אפוד שכן לא אין תפרים כי אנו מחזיקים באמונתנו כל זה ראה לדברינו וחזק דברי רבותינו ז"ל וכשאימרים יש מזל הוא אמת והמסקא אין מזל הוא על זה הענין והוא על ב' דרכים האחד בהיותו בארץ והשני אפילו בחוצה לארץ אין אנו באומות כי הם נתונים להם לבשרי ואנחנו תחת השגחת השם יתברך וחלקי אף על פי שאנחנו בחל וחזא פסגה אותו בעבורנו וכמו שאמר הנביא ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגנים מהמה גנים יחתו וישראל אל יחתו הנח הארכנו בזה די והחמישי בת שיחשוב כי השגחת השם הוא כמין האדם האנושי ככלליו ובפרטיו לבד ובפין בעלי חיים שאין מדברים ככלל אבל בפרטיו אין השגחה בהם אלא מקרה נמור וכל עניני האדם תלויין בשכר ועונש ואין מול כלל להם כי חלק העמו וכתו' ואתם לקח ה' ונשאר ההלכה בתלמוד אין מול לישראל כי אותן הסימיות שאומרים מול לישראל הם דברי יחיד וזהו דעת רמזל כמו שכתב בספר הידוע והיא סברה נכונה עם חסידות כי לא רצה למרס הענין ובראות המסור הזה כל אלו הדעות אמר אך לשון מיעוט ושהוא נקשר עם ענין אחר אמר כי ההשגחה היא כמין האדם בכלליו ובפרטיו ואך בישראל היא יותר ויותר כברי לבב שבהם ואחר שאמר ענין ההשגחה וקיים אותה התחיל לדבר בענין אשר נבוכו בו כל החכמים והוא לאכן נגף ולצ' מכשול למושעים ולסורדים בענין צדיק ורע לרשע וטוב לו התחיל לשלום הרשעים ואני כמעט נסיון רגלי כאן שפכה אשורי

כלומר כמעט יצאתי מן הדרך אשר אמרתי בענין ההשגחה וקיימתי אותה כדרכי שאינה נמשכת על סדר נכון כי אני רואה רשעים בהצלח וצדיקים בהפך וזהו כי קנאתי כחולל' שלום רשעים אראה אשר כי אין חריצות למותם וזכרא אולם התחיל בהצלחת הנביא כי היא ההצלחה הגדולה בעולם הזה שהם מאריכין ימים בבריותם וכשימותו אינן טועים טעם מיתה לפי שהם מתים שביעי ימים וקנים ואמר חריצות לצון קשרים כי הכחות נקשרים קשר אימץ ונדבק וימי הזקנה הם נתרם מעצמם כי כל יסוד מתאוו לשוב ליסודו והנשמה הנקשרת עמהם לשוב לשרשה וזהו מאמר קהלת ביום שיועו שוטרי הבית רוכזו על כוחות הגוף ויאמר עד אשר לא ירתק חבל הכסף על הנשמה שחיה נרתקת ברתוקות כוחות הגוף ועל זה כשימות אדם בנער הם חוקים הקשרים ויפטר בצער ויבין הזקנה בלי צער גדול ועל זה אמר כי אין חריצות שמתים באורך ימים ומתים בלי צער ויגיעה ואחר שהזכיר שיתם הזכיר הצ'חתם בעושר אמר בעמל אנוש אינימו רוצה לומר אינן צריכין להתעמל ולרדוף אחר טרמם כי הם מלאים כל טוב ועושר ועם אדם לא יוגעו אפילו בשכל העולם לוקח על ידי אור או על ערוב מלכיות הם אינם לוקים עמהם לכן ענקתמו גאווה יעטף שית חכם לפי כשרואים הצ'חתם הם מתגאים ומתמידים ברשעם כלא הוא ענק לגרנותם ומתעטפים ברשעם ובחפסם כמלכוש חדר וזהו יעטף שית חכם לבו יצא מחל עיניו כירוב שומן וערן בשר עכרו משכיות לבב יש מפרשים יותר שהם חושבים בטובות העולם הם באים להם יותר ויותר תרגומם מצפה סבותא ויש מפרשים אלו ההצלחות עכרו הפחיתות להשיגם ולדעת עניינם ימיו וידברו ברע עוסיק סמרום ידברו יסמו לב בני אדם בדבריהם שתו בשמים גיהם פדברים כאלדים ולשונם תחלך בארץ כירא אדים ובהסידים ולכן ישוב עמו הלום בעבור הצ'חתם ישוב עם ישראל נשכר ונדכה מן הולם פעם ומי מלא ימצא למו ומי כוס מלא תרעלות מצים ושותים ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון בראותם הצ'חת ושלותם אימרים כי הכל במקרה ואין ידיעת האל בתחומים סיים כל זה ברשעים שנאמר הנה לא רשעים ושלי עולם השגן חיל וחזק על הצדיקים שהם ברע ואמר אך ריק זכיתי לבני וארצך בנקיון כמי ואזה נהג כל היום ותוכחתי לבקרים ואחשבה לרעת זאת עמל הוא בעיני עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריהם אבר שרדתי לזה הענין ולא יכולתי עד בואי אל החכמים וידעים סוד לא הענייני ויורוני מה אחרית אלו ומה טיבם אך בחלקות תשית למו הגלגל למשואות איד היו לשמה כרגע סמו תמומן בלהות כחלום מהקיץ אדני בעיר צלפס תכזה כלומר כל הצ'חתם הם שקר ודמיון והם כחלום אשר יחלום חרעב והנה אוכל כי עיקר השכר הוא בעולם הבא ובעולם הנשמות שהנה מקדשי' ויש אבין מה אחריתם של או כי יכרתו משם ולא יהיה להם חלק באותם המקדשים הנה ביאר ענין זה הפסוקה וחודיענו כי סוף הגמול השכר הוא בעולם הבא ולא הרשעים משלם להם הש' שכר קצת מעשים טובים שבידם בעה' כדי לטרום מע' כמו שכתוב ומשלם לשונאיו אל פניו להאכילו לא יאחר וכו' והצדיקים שביד קצת עבירות כי אדם אין צריכא' אשר יעשה טוב ולא יחטא הש' מעניש על קצת עבירות שבידם כדי לתת להם שכר לעולם שכולו טוב וכולו אידך ועל זה הענין נתרץ קושיות צדיק ורע לו ואינו מקרה חלילה וכמו שאמר במדרש על פסוק לאסף אלרים באו גנים וכו' ואמרו בברכות פרק קמא פסוק קנה מבני ליה לא מלמד שהצדיקים שפחים גיסונן ומזמרם להקכה דכתיב שפתת לצדיק

לצדק עשות משפט. אמר אסף רבנו של עולם רואה אני כי כשישראל עושים צדק אתה עושה מלחמותיהם כשנא עמלק לצקל ושרף אותה אמר דוד הארדוף אחר הגדוד הזה אמר ליה דרוך דרם והכס מהנשף ועד הערב. עמדו אסא ויהושפט אסרו אין בנו כח לדרוף אלא שנראה וכן עשה דכתיב ויגוף ה את הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינוסו הכושים וירדסם אסא והעם אשר עמו עד לגרר ויפול בכוש' לאין להם פחיה כי נשברו לפני הולפני פחניה וישאו שלל הרבה מאד. וכן יהושפט נאמר ביום הקדש בדברי הימים על ידי חזאל הלוי מבני אסף לא להם להלחם בזאת התיצבו עמדם וראו את ישועת ה' עמכם יהודה וירושלם אל תראו ואל תחתו מחר צאו לפניכם והעמכם. עמד חזיה בחיל סנחריב אמר אין בי כח אפילו לראות וכן עשית וכשהוא ישן על מטתו הכית כל פחנה אשר ולא נשתיר לא עשירה דכתיב ונער יכתבם. ונכבד נצר אחד מהם. כשהכעיסו ישראל לפניך שלחת לגבוכד נצר להחריבה כדאמרין באיכה רבתי אמר שש שנים היתה בת קול מכות בפלשין של נבוכד נצרו ואומרת עבדא בישא סק וחורב ביתא דמוך דבני דמוך מצרוביה ולא שמעין ליה. ולא היה רוצה לפי שראה מה שהגיע לסנחרי' והיה ירא ולא היה מאמין הדא הוא דכתיב לא האמינו כל מלכי ארץ עד שעמד וקסם בחצי שהיה שולח לדרווחות והולך כנגד ירושלם דכתיב ביחזקאל עמד פלך בכל על אם הדרך וכו' מיגרם כל זה צונותינו ושאינ שכיתנו בינותינו. מזה התבאר כי בהיות ישראל צדיקים לא שלפת בהם צומח ולשון להענישנו כלל ומה שמעניש אותנו על רוע תעללינו למרק אותנו ואין ענייננו מקרה אלא השגחה גדולה ומטעם זה יצא לנו כי דרכי השם יתברך משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. ויש לנו לשאול על זה הדרך על מה שאלו הנביאים אמר ירפיה מדוע דרך רשעים צליחה ומה חוסר יש לו כאן שלא התיר הש' זו חסמיקא ואמ' לו השם יתברך כי את רגלים רצת ולאוך וכו' כלומר הדברים הפשוטים אתה נבחר ומה תעשה כאלה הדברים החסומים מאד ואם הם כמו שאמרנו והם פשוטים ודרכים ישרים. וכן שהשיב השם יתברך למשה וחנותי את אשר אחזק וירחמתי את אשר ארחם. כדעת רבותינו אל פרק קמא דברכות רוצה לומר אני יודע מה שאני עושה כי אני מרחם אף על שאני הגוף אינו מעין מה שתיקן ויתיר אסף כי יש ענין עמוק בזה הפסוק ותקין אסף הוא אמת על רוב העולם וכמעט כלם פי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחסא. ואין רשע בארץ גם כן שלא יהיה בידו קצת מעשים טובים ויתגה בהם הש' בזה המדה שאמר אסף אבל יש לפעמים בעולם צדיק גמור לגמרי אין בידו עול כאיוב שהקצה העיד עליו ותסתני לבלעו חנם. והוא איש תם וישר ירא אלקים וסר פרע וכמו שאמר בהגדה על רעקיבא כשעלה משה למרום והודיע השם יתברך ענין רעקיבא ושמח בתורתו וכשהראהו ביתו תמה ואמ' זו תורה זו שכרה והיתה התשובה שתוק כך עלה במחשבה ונמה חכמים בזמן התלמוד חסדי עליון ראוין לנכואח אלא שאין דרים ראוי לכך והקצה עושה בעבורם יותר מחנביאים כגון רחמיא בן דוסא ור אלעזר בן מרת והלל שכל העולם גזון בזכותם והם גזון ברוך וכדוחק גדול והיו חיים חיי צער לא היה להם לחם לאכול ובגד ללבוש וכמו שכתוב בהוריות ר' יהושע דהוא איל בספינה בהדי ר' גמליאל ורבנן אחריני לר' הוה פיתא ובהדי ר' יהושע הוה נמי סילתא שלים פיתא דר' סמכו אסילתא דר' יהושע ואמר ליה ר' גמליאל ומי הות ידע דהוילן עובא כולי האי דאית נמי סילתא אמר ליה כונם אחיה יש שעולה לע' שנה ומתעך הספינה אמרת

שכא יעלה ויתעך אותו. אמר ליה וכל כך בידך ואתה עולה לספינה אמר ליה עד שאתה תמה עלי תמה על שני תלמידך שיש ביבשה ר' יוחנן בן גודגדא ור' אלעזר בן חסמא שיוצא לסער כל טיפים שבים ואין להם לחם לאכול ובגד ללבוש נתן עניו להושיבן בראש' כשעלה ליבשה שלח להם ולא באו. הדר שלח להם ובאו. אמר להם כמדומה לכם ששירות אתן לכם עבדות אתן לכם שנאמר גבירי חכמים וידברו אילו לאמ' אם היה תהיה עבד לעם הזה ועבדת וענית ודברת ליהם דברים טובים והיו לך עבדים כל הימים. מכל זה נלמוד כי אין ספק שיש בכל אלו הענינים סוד וענין עמוק. וגם אסף רבו זה בפזמור הזה בפסוק כחלום מהקיץ ה' בעיר צלכס תבות כדעת הרמב"ן אל ובאר שני הדרכים מה שהיא פשוט וננלית וסתם הדרך האחרת ובהיות זה הענין עמוק מאד נתיחד בו ספר אחד והוא ספר איוב וספר בן זו התלונה פאדיק ורעיל ורשע וטוב לו כמו שבא פזמור בטענות איוב ובתשובות שהשיבו לו האחרים חביריו ותשובת אליהו שרפו לו הסוד הזה ושחק איוב וקבל אותה תשובה ומהנרא מדברי רבותינו אל כי הספר היה גנוז ולא היו החכמים רוצ' להראותו אלא כנסו בבית גנויהם כשאר ספר תורות. ואלא אמרו כי פשה כתבו מפי הגבורה והודיעו ענין האיש ההוא וחביריו פכו שהודיעו ענין מעשה בראשית וצוה בכתבתו מבני שהוא עיקר באמונה והם אל נחלקו בו. יש אופרים לא היה ולא נברא אלא משה היה. ויש אופרים שהיה ובזמן פרעה היה כמו שמוזכר במסכת בתרא. ור' האי' אל כתב בתשובת כי דעתו שהיה ונברא ולא חלק אדם על זה פעולם ומה שאמר בנברא לא היה ולא נברא בעולם אלא להיותו משה לבני אדם כמנו יראו וכן יעשו ויבטחו בהם יתברך שיחזור להם למשנת כמותו וכי יסורין היו לתועלתו וכתב הוא אל כי בגמר' שלהם היה הגירסא כך ולא היה ולא נברא אלא לשל ואין גורסין משה היה אלא ודאי היה ונברא והכתוב אמר אם יעמדו נח ודניאל ואיוב לפני וכתב הרמב"ן אל כי הקרוב לדעת שהיה מורע של אברהם עוץ בן עשו דכתיב אלה בני דישן עוץ וארן מתייחס לעוץ בן נחור דכתיב עוץ וארם וחביריו גם כן פאותה המספחה כי אליפז התימני בן בני אליפז תיפן אומר ובלדד השוח' מורע של אברהם. דכתיב את בלדד ואת שוח' וצופר הוא בן אליפז צצו ונעזם וכדברי הימים צצו וכאן צופר כי הכל אחד. כמו צהר ורח' ואלהו הכוה הוא בן בון בן נחור. וכן אמר הכתוב משפחת רם. ותרם דפתרגם סגנים אברה ולי' דעתי נשא דינה בת יעקב דכתיב ותאמר לו אשתו ותרגמן ואפרת לו דינה איתתיה וכן הוא בנברא בפרק קמא' כתיב הלא נדבר אחת פן הנכלות תדברי וכתבי התם כי נבלה עשה בישראל. וספר הכתוב עשרו ובניו והתלאות שבאו עליהן במפוזן תחלה ואחר כך בבני ואחר כך בגופו כי יש בועשים באבדת חסמון ויש סובלין אבדות חסמון ובוטטין באבדות הננים ויש סובלין אבדות הננים ובוטטין בצער גופם וקוראים תגר'. אבל איוב בכל זה לא נתן תפלה וברך לשם יתברך בשובה ובמפרענות עד שנתנוכ עם חביריו ונצטער. ולפי דעת רבותינו אל כשפתיו לא חטא אבל הרחר בלבו בראותו צער גופו כי באבדן חסמון חשב כי אולי גבה לבו בעשרו ולכן נאבד. ובניו אולי חטאו וברכו השם בלבבם. אבל בראותו צדקתו ונענש פתח פיו וזלל את הכוכבים ולמולות כי חשב תחלה כי גירו הככבי גורסים הרע והשו' ולכן התנצל לחביריו כאשר האשימוהו על זו הסברא אמר כי מתחלה לא היה לו זו האמונה אבל עתה שהוא רואה עצמו צדיק ובאין עליו יסורין בלא עין יש לו להאמין כי גזירת הכוכבים היא ולכן אמר אם אראה אור כי יהל ויהי יקר הולך. ויפת בסתר

בסתר לבי ותשק ידי למי' אם אשמח כי רב חיליו כי כביר מצאה ידי' ולמי דעת חכמינו וזכרונם לברכה כבר בפרט יום ובפרט לילה אמרו כבר רגם את האיקונין וקלל את השלטון האיקונין יאבד יום' השלטון הלילה ההוא יקחהו אופל' יחד בימי שנה פרד ביום ובליל מנחגי עולם השמלי' והוא סוד' ולכן בתוכחותיו לא תמצא שם הפיוחד אלא שם שדי ואל אלו דמה שאמר ה' יראת ה' אלף דלת ואמר כי יד העשתה זאת ידוע שמלת יד הוא היה הגדולה אבל בתחלת הספר ובסופו שאין בו תוכחת מוכיר השם המיוחד' ואחר כך סבר סברה אחרת כי הכל מקרה כי אין השגחה בפרטי טין האדם אלא בכלל ולכן אמר אחת היא על כן אמרתי תפ ורשע הוא מכלה זה ימות בעצם תמו כלו וכו' וזה ישרה בנפש פרה וכו' יחד על עפר ישכנוכו' גלה דעתו כי הכל מקרה ועל זה אמרו אל בקש איוב להפוך הקערה על פיה' עפרא בפומיה וכו' זאת היא סכרת איוב והנה אליפז האשימו על זה וסכרתו כסכרת הגלגל מדברי חכמים על שאין יסורין בלא חטא כו' וכדעת התורה שהכל על שכר ועונש ובחשנה' בפרטים ועל כן אמר זכר נא מי הוא נקי כו' אני ראיתי אותו משריש כו' הנה סכרת אליפז טובה ונכוחה כדעת הכתוב האומר כי צדיק ורע לו הוא על קצת העבירות שבידו' ורשע וטוב לו הוא על קצת מעשים טובים שבידו' ואיוב מכחיש זה בראותו עצמו תם וזך בלי עון ואליפז לא היה יודע בו דרך אחרת על כן היה מרשיעו ואמר חלא רעתך רבה' ובלדד בראותו טענה איוב וכי הוא מצדיק נפשו האטין אותו והיה לו סכרא אחרת כוח' תוספת על דעת אליפז אבל היה להם דעת אחרת כי יש יסורים בלא עון והם להכפיל שכרו באמונה ועל כן אמר לו אם נד' וישר אתה וכו' והיית ראשיתך וכולי' והרמבם על סוכר כי זו היא דעת קצת חכמי התלמוד האומרים יסורים של אהבה הן' והרמבם על סוכר זה הדעת והביא כפורה ראיות שאין זו סכר' חכמי התלמוד להביא הש' יסורי' על צדיק נמור להכפיל שכרו באחרונה ואין זה דין ישר והביא ראיות הרבה על זה כמו שכתב בשער הגמול' וצופר היה לו סכרא אחרת ביסורי' איוב כי האטין לו כי יתכן כי הוא צדיק גמור' אבל כך גורה חכמתו של הקב"ה ואין אנו יודעים על מה והכל נמשך לרצון הצי' ולא יבקש אדם סבה לפעולותיו וזהו שאמר מי יתן אלו דברי יגד לך תעלומות חכמה וכו' החקר אלו תמצא כו' ואילו הטענות חזו"ר כולן עד שאלהיה חסיר וז' הספיקא וחרה אפו בו על טענותיו שהיה מצדיק נפשו וטענתו לא היתה נכונה כמו שאמר איוב לא כדעת ידבר כו' שהיה אומר תם ורשע הוא מכלה כו' ולית דין ולי' דין' ואמר לו שה' לא יעוות משפט ואמר לכן אנשי לבב שמעו לי חלילה לאל מרשע ושדי מעול וחרה אפו בחבירי' שהיו מרשיעים את איוב כי אם לא היו יודעים מענה לתקן קושיתו לא הי' להם להרשיעו והיה להם לשתוק או להצדיק את הדין ולא להשיעוהו ולולבניו והוא השיב לו תשובה וחזר ושנה ושלש וראינו כי שתק איוב ובאמת כי דבריו סתומים וחתומים ונראה כי איוב שמע בדברי' אלה דברים חמורים מחודשים שלא זכרום החברים ושתק ונבהל כשומע דברים עמוקים ועניינים חמורים והוא כפוסח בין שתי הסעיפים אע"פ שאמר לו טעם מספיק בסוד ההוא עד שהחזיק הש' דבריו ודבר' עמו' מן הסערה וקיים לו דברי' אלה באותו הסוד שגלה לו שהיה מקובל בו מאברהם והאריך לו בו במעשה בראשית והשגחתו בכריתותיו וגלה לו סוד' עון ותחית המתים והגליו הרמוזות בסוד' ליתן ובהמות בחרי' אלף והודה וקבל דבריו' וכתב הרמבם על בספר תורה האדם כי הש' רמו' עוד לאיוב שיש עדיין סוד גדול ונעלם לא ינש' בשום דעת ותוספת על דברי

א' הוא וזהו ענין ר' מאיר שאמר שלא נמסר לפשה לא וחזונו את אשר אחזק בעולם הזה' ורחמתי את אשר ארחם בעולם הבא וחזרה ונחם על שבתו בעצמ' ואמר כי הוא ראוי לאותה הישיבה וליותר ואמר לו לשמע און שמעתך וכו' ובאם נראה שלא היה דעת אחר יותר מדעת איוב או מדעת האחרים חביריו ואין דעת שלישית שיוכל להשיב אבל ראינו ששתק וחש' אמר כי לא דברתם לי נכונה כעבד כאיוב ולכן הצריכנו להביא קרבן על שגגתם כי באמת חטאם הוא בשגגה ואב' איוב חטא גם כן הורה ונתורה ונתכפר לו וקראו עבדי והש' לא התודו או לי' לא שמעו דברי' אליהם ולא התאמת להם בגבואה כאיוב שהיה לו הדבור מן הסערה כיחזקאל וכאליהו ולא לו לא נתגלה' ומה שאמר ויאמר האל אליפז הטיטני הוא בחלום כענין אביסל והש' שב את שבות איוב בהתגללו בעד רעותו ויוסף הא' כל אשר לאיוב למשנה כלום שהשיבן חיל שבא הבקר והבשרים הנמלים ונתן לו בנים ובנות ועבדים אחרים' והרמבם על כתב כי העניינים האלו לא היו אמת לא דמיון לבד לנסיין' כי זה השטן שהוא מלאך נכרא להסטיין לקח תחלה הבקר והאמותיו וחולבים אל ארץ גזירה והראה למלאך הבא לאיוב כאלו הוא חיל שבא נושאים אותו וכן הנמלים והראה לו כי הכשרים שמו' ראשים וחוליו הנמלי' והראהו כאלו הוא רוח גדולה נושבת ונוגעת בד' מנות הבית ונופלת על הבית והבנות והבנים מתים והראיה על זה כי לא הוזכר תחלה המעשה שיאמר תחלה כך וכך היה ואחר כך שיאמר ומלאך בא' איוב ויאמר הבקר חורשים בו' ועוד שאם ומלאך ולא אמר ואיש או שליח אבל היה מלאך משש ב' אליו בצורת אדם ותגיד לו כך היו הדברים כי היו נסיון ועתה חזר הכל והיינו דכתיב ויהי לו שבעה בנים ושלוש בנות ולא' אמר וילדו לו ג' ב' אלו הם וחזונו לו והוסיף לו הכל למשנה וזהו שבעה כמו שהשבעה כי ה' ב' בהא הידיעה לומר השבעה בנים או שנכפלו דבריו רבותינו לא שנולו לו א' אחרים' והוסיף לו גם כן בשנים כי ימי אדם שבעים שנה והוא חי' ק' וארבעים שנה ולא אמר הכתוב כמה חיו לו בשעת הייסורין ולא נאמר בו והיה כל ימי איוב כמוזכר באבות הקדושים ולא נאמר גזיעה ואסיפה בעמיו כי לא היה מעם הקדוש אשר חלקם בחיים כי היה מחסידי' אומות העולם כי לא נתכוון הפתוב אלא בספור הנסיון לבד והכל היה לטובתו ולחיותו משל לכל המיסורים שממנו יראו וישובו א' וידוע ויצדיקו כי משפטי הש' ישרים וידע כל משכיל כי היסורים הם לטובתו' אם הוא ראוי להם חנה הם לכפרה ולטוב לו' ואפילו שידע בעצמו שהוא כאיוב או כר' עקיבא שיצדיק הדין בעצמו וידע כי הש' לא יעוות משפט' ויש ענין בעולם נעלם ממנו וחל' לטובתו ועיקר הדברים כי את אשר יאהב ה' יזכיר ונאב' המשיש' כוונתו והשגחתו תמיד בבנו אהובו' וכשרואה בו שום ענין אפילו קטן שאינו טוב מיד מוכיחו עליו ומיסרו כדי להוכיחו להדריכו בדרך ישרה ואם הוא שונא אותו מניחו כמו שנאמר חושך שכחו שונא בנו ואהובו שיחירו פוסח' וכן קרה לנו אנו בית ישראל הנולדים בבית השם ית' פאהב' השם אותנו וכי' אנחנו בניו כמו שנאמר בנים אתם לה' אלירי' הוא מדקדק עלינו בחוש השערה ואפילו על עבירות קלות הוא מעניש אותנו ועל כן באו עלינו כמה צרות לנו ולאבותינו בחורבן בית המקדש מעם ראשונה ושנייה וגלינו מארצנו ואנו סובלים כמה צרות בגלותנו על קדושת הש' והכל לתועלתנו ושנחיה זוכים לעולם הבא אנו כבן שאביו אהובו ומשחרו פוסח' ופוסח' עליו וכן תמצא כי ברכותינו בענין הארץ במדת הדין דכתיב ויתן לך האלרים משל השמים ומשמי' תארץ לומר שאם נחטא נקבל דין על זה וברכות ארץ

פתן תורה כפונ' בדברי ר' עקיבא ועוד לכו הוא נקרא כן דכתיב
עד פמחרת השבת כל זה גרס לנו הורבן בתינו שנהרב בע"ה
ולכן אנו חייבין להתאבל על זה ויהיה זה כפרה לעונותינו
ותשובה שלימה ואפרו רבותינו ז"ל והיה בנותה ומר
הנדה שפירשה ז' ימים שבכלל נקראת דוה' אנו שפירשנו
במעלינו זה כמה שנים על אחת כמה וכמה שאנו דוה'
ונדכאים ולא עוד אלא שג' דמעות הוריד עשו ונתן לו הקב"ה
שכרו שלות עולם הזה ושיתעבדו בישראל והרבה הבית
דכתיב האכלתם לחם דמעה ותשקפו בדמעות שלש אנו
שכל ימינו דמעה דכתיב היתה לי דמעה לחם יופם ולילה
על אחת כמה וכמה ולא עוד אלא שהבטיחנו הנביא כי אם
נתאבל כראוי על אבידותינו הגדולה נראה בנחמת ירושלים
ובשמחתה כמו שכתוב שמחו ירושלים וגילו בה' שישו אתן
משוש כל המתאבלים עליה:

פרשת ואתחנן

בפרק בתרא דתענית אמר ר' שפעון בן
גמליאל לא היו ימים פובים לישראל כטו
באב' וכיום הכעורים שבהם ננות ישראל
יוצאות ככלי לבן שאולין שלא לביש מי שאין לו וכל הכלים
שעונים שבילה ובנות ישראל יוצאות וחלות בכרמים ובהן
אומרות בחור שאנא עיניך וראה את מי אתה בורר לך אל
תתן עיניך ביופי תן עיניך בפשפחה וכן הוא אומר צאנדה
וראנה בנות ציון במלך שלמה בן ביום חתנתו זה פתן תורף
וביום שמחת לבו זה בית חפדש שיבנה במהרה בימינו
המשנה הזאת היא האחרונה שבמסכת תענית לאחר שדבר
כל צרות שלא יבואו על הציבור פעוצר הגשמים ושאר מיני
הורעניות הבאים לעולם וצונו לנו חכמים ז"ל להתענות בהם
כסדר שסדרו לנו באותה הפסקתא ואחר כך הזכיר באותה
מסכת התעניות שהם מדברי קבלה והם צום הרביעי וצום
החמישי וצום השביעי וצום העשירי ושהם באים על הצרות
וסדר לנו כל אותה הסדר על ש' באב סיים בזה הפסוק בדרך כל
הנביאים שהזכירו לנו וסיימו בדברי נחמה כמו שאמרנו בפ'
שעברנו בנבואת ירמיהו וישעיהו כי מרוב אהבת השם עלינו
הרבה לנו מופתים שזיכורו לנו ויגלו לנו דמוסין שבנו
וחסאתינו כי זו אהבה גדולה לנו כמו שאמרנו בפ' שעברת
שנשוב בתשובה שלימה לפניו ואחר כך סיימו בנחם להראות
לנו אהבה שהוא אוהב אותנו בנסתר וכן דרשו בסדרש אותו
פסוק שאמר שלמה ע"ה טובה תוכחת בגולה מאהב מסותרת
אף על פי שיש מירוש' רבים בנתיב זה הפדרש הוא נכון
אפרו טובה היא תוכחת בגולה שהזכירנו הש"י פאדבך שהיא
מסותרת בלבו עלינו כי הפוכית הוא האוהב באמת והפסתי
במוסין והענות הוא השונא ועל כן אפרו מוכיח אדם וזה
משח שהוכיח לישראל שנקראו אדם דכתיב צאני צאן פרעתי
אדם אתם אחרי חן יצא דכתיב פי פצאת חן מבחליק
לשון זה בלעם שחלליק בדברים מה טובו אחליק עקב כו'
משל לבן מלך שהיו לו שני שרים האחד אוהב לו והזהר שלא
תלך בדרך רעה כי אבדך מלך משפט לא ישא פנים אפילו
שאתה בנו שנאשר לא ישא פנים לוקן ונער לא יחון אח"כ
אפר לו אף על פי שתעשה רע אביך יחול לך כי רחמי אב
מרובין ולכן בלעם אפר מה אקיב לא קבה אל' לא איש אל'
ויכונ' ופירש אחרי שם דבר בל' ההולך לאחור כי ה"ז אינה
כיניו ועל כן אפרו נאמנים פצעי אוהב זה כשר' ונעתות

גריבין

עשו בלא דין הנה משמני הארץ יהיה מושבך בין ראוי בין לא
ראוי וכמו שכתבנו שפי' ולכן אומות העולם עושים כמדה
עבירות חמורות עובדי ע"ז מנאצים שמו תפיר והם בהרחה
ובפליכותם ובארצם והם כבן חשנו כד' לטורדם מן העולם
הנא ועל כל זה אנו חייבים להתאונן ולהתאבל על שוממות
מקדשינו וחילולנו ולדעת כי אנו גורפים ומעבנין ביאת הגזל
כי אם היינו ראויים מיד חיינו נגאלים ויש לנו להעלות ירושלים
על ראש שמחתנו ולשמוח ולעשות כל אותן הצווים שצונו
וחכמים ז"ל זכר לפקדש ולארצנו ושלא נפלא שחוק פינו
ולעשות זכר בבתים ובחצרות כמו שאמרנו בפסקת סוטה
בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות כלות' ובגישין
כלילא פנלן דאסיר דכתיב הסר המצנפת והרם העטרה ואת
לא זאת השמלה הגבוה והנכונה השמלה בזמן שמצנפ' בראש
כהן גדול תהי העטרה בראש כל אדם' פאי זאת לא זארן
אפרו מלאכי השרת לפני הקב"ה ואת להם לישראל שהקדישו
נעשה להם אל' לא זאת להם שהגבירו השם והשפילו הנבו'
והעמידו עולם בהיכל' ותל' אעדי פצנפתא פשריה כהנא רבה
ואיכסל ביתרא מצדקיה מלכא איפרי דין ודין באתריה לא
יתקיים מנלא יגלו גדליא בר אחיקם דלא הוית דיליה יסבין'
וצדקיה דדיליה תעדי מיניה ועל דרך הפשט ואת לא ואת
ראוי להם ולא זאת ראוי להם ולא שיהיו בראשיהם השמלה
הגבוהה כשרים דכתיבן כשרי זה העם לא היה והגבוה השפל
לא ישרא דכתיב' האמירך היופולכן חויבנו בקצת אבילות
בכל אותן הדברים שהזכרנו ז"ל לעשות זכר לפקדש ולחלול
ירושלים על ראש שמחתנו בכל חצוין שאמרנו ז"ל וזה בכל
ימות השנה בעוד שאנו בגולה כי אין גזרין גזירה על הציבור
אלא אם כן רוב הציבור יכולין לעמוד בה פי לא היה לנו
לאכול בשר ולשתות יין כמו שבא בכל כשחרב הבית בשנייה
רבו פרושים בישראל שלא לאכול בשר ולשתות יין נשאל
לחם ר' יוחנן בן חנניא אמר בני מנין לכם אפרו נאכל בשר
שהיו פקדינן אותו על גבי המזבח ועבשו בשל' נשתח יין
שהיו פנסכין על גבי המזבח ועבשו בשל' אפר להם אם כן
לחם לא נאכל שכבר בשל לחם הפנים' אפרו לו איפטר
בפירות' אפר להם פירות לא נאכל שכבר בשל הכיכורים'
אפרו לו אפרו בפירות אחרות' אפר להם מים לא נשתה
שכבר בשל נסכי המים פיד שתקין' אפר להם בני אומר
לכם שלא להתאכל כל עיקר אי אפשר שכבר נגזרה גזירה
להתאכל יותר פדאי אי אפשר שאין גזרין גזירה על הציבור
אלא אם כן רוב הציבור יכולין לעמוד בה כמו שמוכר שם'
ומשכננס אב' נחמיר על עצמינו כל אותן הדברים שצונו
עלינו' וערב ט' באב עריך להחמיר יותר כמה שבא בדבריהם
ז"ל בכאן נגלגל קצת הלכות ט' באב ויומו ויום ט' באב שנחמ'
יותר וכל אותן עינוין ודיני אבלות שצונו רבותינו ז"ל וכוז'
יתכפרו עונותינו כי זו היא תשובה שלימה כשארם מתאבל
ומתאונן על חטאיו כמו שאמר ירמיה מה יתאונן אדם חי
גבר על חטאיו רוצח לומר ראוי לו לאדם שהוא חי על האמת
להתאונן על חטאיו' והאחד שאינו מתאונן אפילו בחייו
הוא מת וכל המחמיר בזה תע' והוא פשיכח ולקחיה מתנהג
כל חסיד לחופר' צגורא נהגו חרשה שכרבי נתנו חנה אמרו
זה על פסוק והשבת כל פשוטה חנה חרשה ושבתה וכל
פועהיה' ובמסכת שבת דרשו מכאן שרמו המסוק לפסח
שבועות פוכות שבאים מקרים לישראל כי כשבאים חמוצין
באים ערבוביא ובחלה בעולם ונרמז בזה הפסוק כי חנה
רמז לסוכות' חרשה לפסח שכל החדש הזה הוא שמחת
כמו שנהגו שלא להתחנן בחדש כולו והוא החדש הראשון
ולזה חרשה חידוע' ושבתה רמז לשבועות כי בשבת חיה

בשקית שונא זה בלעם ואמר חכם אחד הועילוני אויבי יותר מאוהבי שאויבי גילו לי סומי ונזהרתי בהם ואוהבי כסו אותם ולא נזהרתי פחם ואמר הכתוב ולמי יכחים ינעם ועליהם תבוא ברכת שוב וכן קרה לישראל עם נביאי אופות העולם ונביאי שקר כי ישעיה ורמיהו היו אויבין לישראל ופגלין להם עונותם וחזוניהם בתשובה וחנניא בן עוזר היה מבטיח לא תיראו פגמי חרעה לא תבא עליכם רעה והיו פגלין אהבה והשגחה בלכם והנביאי האפתיים היו מראים להם ומפרסמים עונותיהם ואחבה מסותרת בלכם וזהו שהיה מאשים חנניא לנביאי הבעל שהיו אופרים על התשענו לא תבא עלינו רעה כלומר שהיו מבטיחים אותם נביאי השקר השענו בש"י כי לא תבא עליכם רעה ועל זה היו מתיאשים מן התשובה ונביאי האפסות מתחילין בפורענות ובדברים קשים ומסייעין בנחמות ירמיהו מתחיל בלשון קשה דברי ירמיהו כמו דבר האיש אדני ארץ אתנו קשות וכן ישעיה חזון ישעיהו כמו חזון קשה הוגד לי ומסייעין בנחם ולכן ישעיהו סוף ספרו כלו בנחמות והתחיל בנחמותיו מהפסוק וזכרתי נחמו נחמו עמי וכל נחמותיו כפולות אנכי אנכי מנחמכם עבדו עבדו בשערים התעוררי התעוררי קומי ירושלם עורי עורי לבשי ערך סולו סולו הפסלה והכפל על גלות ישבשים וגלותינו ובסדרש אומר נחמות השכינה ונחמתינו כי השכינה בגלותינו מצטערת עמנו כמנ שכתוב בכל צרתם לו צר ופלאך מניו הושיעם באהבתו ובחפלתו הוא גאלם וינשאים וינשלים כל ימי עולם ואמרו חכמים אל כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם גלו למצרים שכינה עמהם ועל זה אפר נחמו נחמו ואל אפ התנחמו אלא נחמו אותי וזהו מאמרנו בקדיש התשובה והנחמתי ועוד במדרש נחמו ירושלם העליונה נחמו ירושלם התחתונה וכן דברו על כל ירושלם העליונה וקראו אליה התחתונה כי לקחה פאת י"כ פלים בכל חטאתיה והלא כתוב לא כחטאינו עשה לנו ולא כעונותינו גמל עלינו אלא כפלים רפנו לירושלם העליונה והתחתונה שהם כפולות זו כנגד זו כעיר שחברתה לא יחזיר כי השליך משמים ארץ תפארת ישראל ולעתיד ישא אל שמים ידו היא היד הגדולה וזהו כחתן יכהן פאר שיחזור לו תפארתו וכללה תעדה בליה שישב לנו כלי הקדש הארץ והמזבחות ושאר כלי הקדש ולכן אמר חנניא נחמו נחמו ולכן מתחילין שבע נחמות בזה ההפסדה ומה שסיים סוף ספרו בפסוק והיו דראון לכל בשר הוא נחמה גדולה כי מדב באופות העולם שהם חפשיים בשם ית ובישר אותנו שנרא בפגריהם כי תולעת לא תמות והיא נחמה גדולה וכן מה שסיים מלאכי מן אבוא וחבית את הארץ חרם היא נחמה שמדבר באופות יכן פ"א פאוס כחשוננו קצפת עלינו עד מאד כי הוא נקשר למעלה חשיבנו אליך ונשובה חדש ימינו כקדם אף על פי שפאסחנו וקצפת עלינו עד מאד וכן אני אמרתי חנני ה' רמאה נפשי כי חטאתי לך אע"פ שחטאתי וכן ילך נא ת' בקרבנו כי עם קשי עורף הוא ומה שנהגו לחזור המסוקים שלמעלה וחסיפין יתקן ישעיה תרי עשר קינות קהלת הוא בשביל העם שאינן יודעים כלום מ'המסוק' אבל על האפ' כולם סיפיו בנחמה וכן רבי הקדוש עשה נחמה בזה המישג' שהתחלנו וסיים סוף זו המסכת בנחם על הנחמו העתידות ועל הנחמות שהיו נוהגים גם כן הדורות שעברו והיו עושים שמחה ויש בכאן פקוס עין שיראה תימה גדולה היאך בנות ישראל הצניעו ניהוגם כמנהג הזה והא כת' כל כבודה בת מלך פנימ' היאך לא חששו ליצר הרע ועוד יש לשאול למה היו לובשת בגדים לבנים ולמה היו טעונים טבילה ועוד מה זה שאמר והנא לא היו ימים טובים לישראל כט' באב וכיום הכיפורים והלא ימים טובים יותר מאלו וחזקנינו אלו כבר שאלו אותם

בגמרא ומדרש והעולה מדבריהם כי מזה המעשה נלמד כי הדור היה כשר מאד והיה טהור בתכלת השחרה והבחוריש לא היה בהם יצר הרע והיו כסונים בכל הפעולות לעבודת ה' לא לא לכוונתם ולהנאתם כלל והיה אותו הזמן כמותחלת היצירה קודם שחטא אדם הראשון דכתיב והיו שניה ערופים האדם ואשתו ולא יתכוששו שהיו בעיניהם איברי הפסגל כמו הידים וחפנים שלא היה בהם יצר הרע והיו עושים פעולתם בלי תאות היצר ואחר שחטאו הפיל בהם הנחש וזהבא והדליק בהם יצר הרע והרגישו באותן הגלים וכמו אותם כמו שאמר הכתוב וידעו כי ערופים הם כלומר שיצר הרע שלט בהם וכמו שהארץ הרמבם אל בענין זה ואין ספק כי לא היה פוכין בסגפיה קיד החטא ואח"כ נתפתחו את עיניהם כי פת שראו תחלת ראו עכשיו כי לא אפר ויראו דאי לא תיפא הכי פפינו חושא נשכר לא שבתחלה היה אותם אבר נכבד והיה בו ברית השל שגולד פהול כדברי רבותינו אל ואחר החטא הרגיש חרפת אותו אבר וכל זה גרם לו החטא והענין הזה שפוזר בכאן סן היה למי גדולת הדור ההוא ופעלתם שהיו קדושים וטהורים היו עושים הענין הזה ולא היה חוששין לשום הרחוק בעולם וכן מצוי בדור של חלל שהיו אופרים וביאן באפי כי קאקי חזירי וכשירא ור' יוחנן דיתב אשערי טבילה ולא חיש מיצר הרע הכל קדושה להם ושהיה ועל הדרך הזה היו יוצאים הבחורים והבתולות מישראל אהי קדושה לטהרה גדולה וכוונתם לעבודת השל ולקיום הפעולה לשמה ואופיות הבתולות בחור שא נא עיניך כי ואין ביניהם פגעי רע ויצר הרע וענין בגד לבן כבר הוא ידוע כי בגד לבן הוא סימן לקדושה וטהרה והיותו שאולים כמו שארץ בת מלך משאת שבת כהן ובה כהן סבת סגן המונה שלא לבייש את מי שאין לו וכדי לעשות השואה כמו שעשו חכמים אל תקנות הרבה בזה והטבילה פירוש אל שאין אשה בקיאה בחברתה וישמא היא נדה אבל בירושלמי אמר דאפילו מונחו בקופסא והטבילה לשתי כוונות האחד שלא לבייש מי שצריך טבילה בגדה וזהו והב' למעלה ולקדושה לחירות כי אין נדנוד עבירה בדבר כמו שכתוב ומה שבהו אלו הזמנים יותר מן האחרים כבר הוזכר בנתיבא פרק יש נוחלין על זה סכות רבות ואחד מהם שכלו בו בט' באב כתיב מדבר כמו שמוכר שם באיכה רבתי בענין הכרוז כי ויש לשאול בזה נסתפק והתשובה כי כבר כתבנו בפרש' פרגלים כי הגזירה היתה על בני עשרים שנה ולמעלה עד ששים שנה ונסתפקי בכן עשרים שנה אם הוא בפחות מכן עשרים או ביותר מכן כיון בן ס' אם הוא בפחות או ביותר עד שידעו כי בן עשרים בפחות מכן ב' וכן ב' ביותר ולא היו בגזירה ומה שחפתינו עד פ' באב כתיב הדר שלא נתאמת לחם הענין עד פ' באב שהחזקנו נכבד כמו ט' בניסן ובתשרי ויש טעם נכון בדבר ולכן נתנו חרונ' ביתר לקבוצה גמ' באב ותקנו על ברכ' המזון השוב והפטיב השוב שלא חסריו והפטיב שנתנו לקבוצה והטעם שתקנו אותה ברכה בברכ' המזון כי אנדרניוס קיסר הרשע היה לו כתר אחד ית מיל על ית מיל וגדר כרמו מחורגי ביתר בגובה קופת אדם ועבר עליהם קיץ וחורף ולא הסירחו והיה נס גדול ובעבור שהיה הנס בפרס ולקנו אותה על היין ועוד יש בברכת המזון כמח' תושבחות על הטובות שנמלנו ושגופל בכל יום בברכה ראשון הודאת המזון סגות השם יתברך מון לכל בריה ותוא ענין גדול וכמו שאמר שהוא קריעת ים סוף שנאמר לגור ים סוף לגורים וכפני' ליה נתן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו ובשנייה הודאות רבות מענין הארץ שהיא ארץ חמדה טובה ורחבה ופירש חמדה שהיא יפה נוף משוב כל האר' ואוהיה בזה וכל יאמר שכן

שכן חילתי והיא כלילת יופי והיא חמדת כל האמות כמו שנאמר הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי משהו כל הארץ ואף עליה שנאמר בצור אני כלילת יופי זהו שהיתה נשכחת עצה כזה אבל אינו אמת והוא אני כלילת יופי זו דברי צור אבל ירושלים כתיב שיאמרו כלילת יופי כי כן קוראין אותה כל העולם וכן מתלא אמרלא כמאן דאמר אפך אלא כמאן דאמר פגריא פ' אין השבח כמו שמשבח לך אפך אלא כמו שמשבח את השכנות ופירוש טובה יש אומרים שהיתה חלב ודבש ואינו כי לא היתה כן כולה כמו שזכר בתלמוד לדידי חזי לזנת חלב ודבש דכל ארץ ישראל והו' שיתמר פרסה אלא טובה פירוש על השכינה והנבואה והקרבתה ורוב הפצות התלויות בה שאין נוהגות בחוצה לארץ ופירוש ורחבה על החכמה שבה שהיא רחבה מני ים וכמו שאמרו אורא דארץ ישראל סמכים ובהיות אלו המעלות בנו הברכה תקנו בה זו הברכה ולכן נתחבש משה כל כך לפני השם ית' ליכנס לארץ לזכות לא הפצות אשר בה לא לתאוה אחרת שהיה מתאוה בה אלא לזכות לאותן הפצות והחכמה והו' שאם החר הטוב הזה והלבנון כתרנום אונקלוס ובית המקדש והודיענו בתפלתו זו שני ענינים גדולים האחד כמה היה מודרן במצות ורודף אחריה לקיימם והתחנן לפני השם יתברך להעבירו א הארץ הטובה לא להנאת גומו לאכול מפריה ולשכנוע פטובה אלא לקיים המצות התלויות בארץ וכי אוריה סמכים וכן מצינו בזו הפרשה שרצה לקיים חצי מצוה דכתיב אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שש ואמר אל בפסכת פכות יודע היה משה שאין שלש ערים שבעבר הירדן קלושות עד שיגרישו שלש שבארץ כנען לא אמר הואי ובאת לירי חצי המצוה אקיימה ואם פשה רבינו עליו השלום בשלם בכל מצות היה טורח ורודף לעשות מצוה ואפילו חצי מצוה כל שכן משהוא ערום מכלם ועל זה היה אומר דוד המלך עליו השלום מוקנים אתבונן כו' כלומר מן הקנים אבותינו אני מתבונן ולומר כמה אדם חייב לרדוף אחר המצות אמר זה על אבותינו שקיימו המצות אף על פי שלא נצטוו בהן ועל משה רבינו בזה הענין ועל זה נצטו ואתחנן לומר שהרבה בתחנונים והתחנן על זה ויש לידועי האמת ענין בפלך ואתחנן ולא אמר כמו שאמר בעגל ואתפלל כי דבר בתחנה שהוא יודע עניינה ולכן אין תחנה בלילה ועוד רמז האו בשפות שהזכיר אד' ה' ענין ידוע למבין ונמו שרמו הרמבן אל בפי' בזה הפרשה והיה ענינו מדה כנגד מדה כי הוא חסא בארץ החיים והיה עונשו שלא ליכנס לארץ ונסל אפוסס' שלו כגון בענין שאמר למע הרעות ונאמר לו עתה תראה ולא תראה במלחמת לא מלכים וידענו מאמר אל שאין הגזירה מוטל כח האפשרות ואמר לו רב לך ואמר אל רב לך ראייה אחת שהראית דכתיב וראית את אחורי ואתה מבקש זו הראיה אעברה נא ואראה וזה הראיתך בעיניך וזה רמז השוד ועוד אמרו אל על זה מלך אסור ברה"ש על משה שנאמר בשבועה מלהיכנס על ענין מי מריבה הדא הוא דכתיב נשמתו ביד סלע כו' וכתב טוב בראה עיניו מהלך נפש כדדרשו רבותינו אל וענין שני שהודיענו סדר התפלה ושני התפלה ענין גדול הוא וכמאן למדו חכמינו אל ענין התפלה כמו שזכרנו בכרכות לעולם יסדיר אדם שכתו של מקום ואחר כך יתפלל מנל משה שנאמר י' אלרים אתה החולות אעברה נא וגו' ולכן נתקנו תחלה ביח ברכות שכתו אבות וגבורות וקדושת השם ואחר כך נאילת צרכי יולדנו זה מדבריו אמר תחלה אתה החולות

רצה לומר שהוא יתברך התחיל לעשות עמו טובה מצד החסד הגמור לא שהקדים הוא לעשות דבר שיהיה הוא מחוייב אליו וחזק דבריו באמרו אליו את עבדך כלו שהטיב לו טובת האדון על העבד שאין בפעשה העבד דבר שיחוייב האדון לעשו לו דבר לפי שהוא עבדו וקנינו כן הבא להתפלל לפני השם יתברך צריך שיכוין בלבו שאין מבקש ממנו רחמים אלא מצד החסד לא מצד החיוב כמו שיש ברבים מבקשים מוטו פשרים או מפלכים שהקדימו הסתחלה והם מחוייבים אליהם וכנגד זה הפירא תקנו אנשי פנסה הגדולה אבות שזכור בה חסדי אבות וגמול חסדים טובים טאנו פתפלים לפנינו בוכות אבותינו ובחסדו לא שהגא מחוייב לנו כלום אמר אחר כך את גדלך ואת ירך החזקה לומר שהוא יתעלה יכול ולא יפגענו מונע ובידו לגדל ולחזק לכל לא כשאר הפלכים הנשאלים שאם שיש יכולת בידם ימנע מונע ולפעמים יבקשו מהם מה שאין יכולת בידם לעשות והשם יתברך אינו כן וכנגד זו המיפרא תיקנו אתה גבור שמוכר בה גבורת השם יתברך שהוא פחיה המתים ורופא חולים וסופג נפלים ומכלכל כל בני העולם ואין שום מונע שיפגענו אמר אחר כך אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כפצריך וכגבורתך לומר שאם לא יעשה הוא עמו מפעשה חסד אין אלוה אחר ולא כח בעלונים ולא בתחתונים לא בגמלים ולא בשכלים הנפרדי שיוכל לעשותו והוא שאמר בשמים ובארץ לא כשאר הנשאלים שאם לא יצוה לפלאת שאלנו ילך לאחרים גדולים וקטנים ויעשו שאלת השואל והשם יתברך אינו כן שאם לא יעשה הוא אין יכולת באחר לעשות כי הכל בידו וכנגד זו הפירא תקנו אתה קדוש כלומר אתה מלך וקדוש על הכל וכל קדושיך בידך אפילו השכלים הנבדלים שהם קדושים מהללים אותך וצריכין אותך ומודיע כי פסך הכל ואתה פחיה את כלם מן השפע שאתה טעמך עליהם הנה הודיענו משה רבינו עליו השלום בתפלה הזאת סדר התפלות ולכן חייב אדם לבין בתפלתו ובלבד בעלו השלשה ברכות הראשונות שהם עיקר התפלה והם כנגד האבות האחת שכולה חסד כנגד אברהם ולכן אנו חותמין בגן אברהם השניה כנגד יצחק כולה גבורה ולכן תתחיל אתה גבור והותמים פחיה המתים שיש בה רמז לעקידה השלישית כנגד יעקב ולכן חותמין בה האל הקדוש דכתיב ויקרא לו אל אלקי ישראל ולקוין בהם כאלו השלשה עניינים שאמרנו ולכן התחמירו בהם יותר משאר ברכות ואמרו שאם טעה באחת שחזור לראש אותה ברכה שטעה בה אבל בכאן שאם טעה בשלישית חזור לראש וגם כן אמרו שלא ישאל אדם צרכי בהם כמו שיכול לבקש באמצעות ואפילו צרכי רבים ובקושי התירו להוסיף זכרינו ופי' כמוד מפי' שהוא יום הדין ואם לא אמרו אינו חוזר כמו שאמרנו במסכת סופרים ולכן חיו מוחין הראשונים שלא לומר פיושים שאומרים במגן ומוחיד אלא שכבר נהגו ואפילו במקום שנהגו צריך שיסיים כל הפסוק ולא יחסר דבר ואמר עד מלך עוזר ומושיע ומגן ולכן היה טורי זכרנו לברכה מוחיד בתפלת ראש השנה ועשרת ימי תשובה כשפסוקין לפען שמו באהבה ואמר זכרנו אלא שיסיים מלך עוזר ומושיע ומגן ואמר זכרינו כי כל המלות יש להם ענין ויותר באלו השלשה מלות כי הוא מלך עוזר ומושיע ומגן כי יש מלכים ואינם יכולים לעזור והוא עוזר ואם יעזרו אינם יכולים להגן בעדם ממלך אחר גדול והוא מגן להוסיף בו ולכן אין לרל שום מלך פחם כל זה לפדנו תפלת מרעה ועל דרך

והחמישי שתהא חדרשה נכתבת במוזות הבית כנגד כל מארך כי הוא השמון והמזון כביתו של אדם וכסדר חזרת נכתבו בפרשה תהלה הלב ואחר כך הנפש ואחר כך המאד וכן נכתבו פעם שנית וקשרתם לאות על ירך והיו לסוטפות בין עיניך וכתבתם על מוזות ביתך ובשעריך הנה כי מצוה גדולה התפילין והמוזות והם עדות על היותו ולכן חייב אדם באו המצות בתפילין ומוזות בתפילין נאמרה אות במקום אחר דכתיב וחיו לאות על ירכה ושלוש מצות הם שנאמר בהם אות והם שבת ופילה ותפילין זהם עדות לישראל שהם עובדי הקבלה ועל פי שנים עשר ימים דברי המה הברית מילה תפילין עד אחד עמו וצריך התפילין לעד אחר ובשבתות וימים טובים שהם אות אין צריך לעד אתה ואין צריך לתפילין באותן הימים ולכן כימי החול צריך אדם לתפילין שהוא העד הבאם לא הרי הוא מודה שאינו יחיד והוא מודה לשנים כפחזר בפ ערבי פסחים ואם תאמר באחר שתפילין אות ועדות כפילה ושבת תאך הקילו רוב העצמה בפר מירשו אותו חכמים על כל מצוה שלא יסור ישראל עליה בשעת השמך עדין היא רמיה ביום ובשבת ובמילה וצפון כמו שמצינו בזמן יצא שבת ומחולת התפילין לא יסור וצפון עליה כמו שמצינו באלישע בעל כנפים שלא פסר עצמו עליהם ויש אומרים שלא נצטוו לפסור אלא על שלישי על בלוי עריות ושמיכות דמים בדי שלא יהיה קשה לפה לא פסר עצמו עליהם וזה אינו כי בשע השמך אפי מערקתא דמסאני והוא כפון השמך היה שכן שנינו פעם אחת נזרה פלכות וכו' ויש מפרשים כי בשעת זמן חייב אדם לפסור עצמו אבל כל הימים פדת חסירות נעבד אלישע לא היה בזמן קריאת שמע כי היה מניח בכל הימים וכן נראה בן המעשה ויש מפרשים מדברי הרמב"ם על שלא אמרו יצא ואל יעבור אלא בלא תעשה שהיה בלוי ליהרר ולא יעשה אבל בעשה שאומר לא תעשה הרי בלוי למען שלא יעשה ובאותה שאלה אסתר קרקע צולם היתה ופה שפסר עצמו דגש על התמלה לפנים משרות הדן עשה לפי שהיה הדור מרוץ כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה שהיו אנדרטי של מלכים היה וגדרו גדר לפני העם ועל זה הוכיח שהיא רמיה בידים ובירושלמי אמרו טעם אחר מפי משה לא החזיקו מפני הפאס כהתא גברא דאפקיד אנקרי גביה חברה דהוה פנח תפיליה כי תכע דיליה גבר ליה אמר ליה לדיך לא אפקידת אלא להני דברישך דיש מקילין במצוה זאת משום ההא דרבי ינאי דאמר תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים ואומרים מי הוא נקי בזהו זה אינו כי במירוש אמרו מאי טעמא אנ למצי חלבתא ואמרו שלא יפח כהם ושלא יען כהם אדם חזא יכול ליהרר מן השענה וההפחה כל אדם ראוי להם וכן מירש רש"י זכרנו לברכה ובאותן הזמנים שהיו מניחין אותם כל הימים היו אומרים זה שצריך גוף נקי כאלישע לכל העם אבל בזמן קריאת שמע כל אדם יכול ליהרר שיניה והפחה וכתב בעל ספר המצות כי חרש ובעל עיבורת הוא יחיד צריך לזו המצוה כי חזק יותר בזכר לפני השם יתברך וחרש צריך וזכרון והראיה כי בתפילין יש ארבעה פרשיות ובכל אחת כתב המוטפות ובאחת לזכרון להראות שצריך חזיון לאותן שהן צריכין זכרון יותר ומכאן אמרו כל חקורא קריאת שמע בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בביתא ואמרו מושע ישראל קרקפתא דלא מנח תפילין וכן יצחק אלפס כתב והוסיף מעולם ואם כן הוה ליה למירש דלא אנח אבל מנח כל שעתא משמע ופירש רבינו תם זכרנו לברכה במי שנמנע מהם דרך

צריך ביונה כמו שאמרנו בשלשם אם יוכל וישתדל לעשות כן ועל כל מנים באכות ואם לא כיון באכות חזרי ועוד חזרנו משה בזה הפרשה ענין היחוד בפרשת שמע ישראל וחייב אדם להיות בה יותר בפסוק ראשון ובאריכות אחד לא שניע ראשו אילך ואילך בחבלי העולם אלא שיכין בפרשה ראשונה וישים לבו בזה ואם לאו בפסוק ראשון ויארץ באחד כמצות רבותינו על עד שיוכלנו בשמים ובארץ ובד' ורחוק הקולם כי יש בפסוק ראשון ובשמותינו ענין גדול ולכן אמרו קטן היודע לדבר אביו חייב ללמדו זה הפסוק כמו האם שמחנכא אותו לקרא אמא וחלב ויין ומה וכן האב חייב ללמדו זה הפסוק ועוד כי יש בענין אריכות הד' ענין גדול להקביל האמת ושמעתי כי במדרש אומרים כי הד' גדולה להזהיר האדם על יחוד שמו יתברך שיפח עיניו ויראה וכן הר"ש של אחר היא ר' גדולה שיהיה האדם מאל אחר בשום ענין ואמרו כי זהו ויהודא עוד ר' עס אל כי ירבעם התחיל לעבור על הד' ועל ה' כי עשה שני עגלי זהב וחרשעים בזמנם היו מהמכים אל אחר ברלית זה אחד בר"ש והיו מקדישין הדלת לר"ש וזהו סבבני בכחש אפרים זהו ירבעם אפרתי וסיעתו ובפרמה בית ישראל הם השבטים בית ישראל אבל יהודא ובנימין הנשפלו לו עוד ר' הם שומרים הר"ש והדלת ואופרין אותן כסדר הכתובים ועם קדושים עליונים נאמן ועוד יש בפרשה ראשונה שלשה עניינים הנאים כזה הנשמה והם השכל והדבור והכתיבה השכל רמז בפסוק ראשון הדבור ודברתם בס' הכתיבה וכתבתם והם רמזים במלת אמת הא השכל הרמז בצורת הא' והדבור פס פתוחה פס סתומה פאמר פתוח ופאמר סתום תלו בחתיבה דכתיב והתוית תלו על מצחות וכו' ואמת חותמו של הקבלה ויש בה עניינים אחרים נכבדי והיא חתיבה פאד לפני השם ית' והיא פתח היראה והאחבה ויש בה רמז מלות נגד רמז איברי של אדם ויש בה לבין כשפון היה הוה ויהיה ויחשוב שיפסור את נפשו על קדושתו ואין צריך לומר פסונו כמו שכתוב בה והאמת את הוכרו רבותינו על ודרשו בכל נפש אפינוטלין נפשך וכן יכין כשאומר זו הפילה וזהו כי עליך הורגנו כל היום ואמרו בפרש וכן אדם נהרג בכל יום על קדושת השם ואמרו קריאת שמע שפכוין בכל יום בזה הפסוק סהויא פוסר נפשו על השם ובמלת בכל פאד יכין שיפסור פסונו על קדושתו וזה מה היה צריך לומר שאם נפשו פוסר כל שכן פסונו אלא שיש אדם שפסונו חביב עליו פסונו לכך באמר בכל מארך ועוד בכל בכל מארך בכל מדה ופדה שמועד לך שחייב לאהוב אותו ולכרו כמ"ש חייב אדם לברך על הרעה כדרך שברך על הטובה ולמדנו אותו פכאן על כן חייב אדם לכין בכל זה ובמדרש בכל לבבך זה אברהם שאהב את השם יתברך דכתיב אברהם אוחבי בכל גפשיך זה יצחק שפסר נפשו על נבי חזונת בכל מארך זה יעקב שקנה המערה בפסונו דכתיב אשר ברית לי וצוה הקבלה לעשות פזו הפרשה הראשונה זכרונות בכל יום והם כתובים בזה הפרשה האחד לקרא פרשה זו בשבנו שנא בשבך וצריך שיקרא אחר זאת הכוכבים לקיים בשבך ואפילו קרא קריאת שמע בכה צריך לקרא פרש וזעל משתו השנית לקרא אות כקומו דבתי וכן קפון ואמרו על זמן קריאת בקרבן מציאת החפץ כענין כשיתפלל שתצא החמת דבתי יראוך עש ששם והשלישי שתהא פרש זו שימה כנגד הלב בתפילין של ורע שפאל וקבועה כנגד פתח הלב וחרביעית שתהא פרש זו נכתבת כנגד הנפש בתפילין של ראש שיהיו פונחים על המוח שהוא מכין כנגד אור שבין העינים ושם עיקר חיות הנפש ויטוב הדע והיו והיו לסוטפות בין עיניך

לקבל פרס לא מיראה ולא מאהבה כמו הנשים שעובדי' לעבודת
 יהוהים לא מיראה ולא מאהבה אלא לקבל שכר ואינה עבודה
 שלמה נש כן יש עובדים להקבץ לקבל שכר בעולם הזה או
 בעולם הבא ואינה תכלית העבודה ואם היא עבודה טובה
 ואילו השני עבודות להגות העובדים הם אבל עיקר העבודת
 היא עבודה מאהבה והיא כהונה ביחוד קריאת שפע ואהבת
 את "אלדיך ולכן נקרא אברהם אוהבי שחיה עובד את השם
 יתברך מאהבה ועל זה הוזהר התנא אל תהיו כעבדים וכו'
 וכן מצינו באברהם שנקרא בופן העקידה שבה היתה תכלית
 האהבה שנאמר כי עתה ידעת כי ירא אלקים אתה וביוסף
 את האלדים אני ירא ובאיוב ירא אלדים וכתוב והאלקים
 עשה שיראו פלפניו ושלמה חתם את האלדים ירא וכתוב
 שקר החן כו' על כן יש לנו לומר כי שני מיני יראות הם
 האחד יראת העונש והנזק לבד לא שיש שום אהבה לעובד
 בנעבד כמו חייהו העובד חגוי פחית יראה לבד וזו היא
 המחתות שביראות והשניה יראה הבאה מאהבה שכל אדם
 האוהב לאדם נכבד הוא ירא במעלתו כל שכן להקבץ כי
 כשהאדם יודע ופכיר ומשיג מעלת השם יתברך ואוהב אותו
 אוהב רבם מחמת מעלתו שהוא מכיר הוא ירא ונרתע ממנו
 כמו כשהאדם ירא מהשלימים לגדול מעלתו ואף על פי שאינו
 תחת שעבודו כמו שאמר הכתוב ראוי נערים ונחנאו וישישים
 קפו עפדו והמדה הזאת אינה בכל אדם אלא בחכם היודע
 מעלת השם יתברך פתוך מעשיו הגדולים שהוא משיג אותם
 בזכותו באברהם אבינו והאביון וכו' רבינו ע"ה ועל זה אמר
 שלמה ביראת ה' מבטח עון כו' יראת חכם מקור חיים כו'
 ואמר התנא כל שירא חסדו קודם לחכמתו חכמתו בתקופת
 ועל זו היראה שאמרנו שאלו בברכות וכי יראה בילת וזוהר
 היא בשל לפי ששואלין ממנו כלי גדול יש לו דופה לו בקטן
 אין לו אפי' קטן דופה לו בגדול ועל זה נאמר בזה הירא לשמו
 את מצות "אלדיך ואת חקותיו אשר אנכי מצויד היום לטוב
 לך" פי' היא היראה הבאה אחרי שפירת מצותו וידעת דרכיו
 ומעשיו ועל כן הקדימה בכאן וכן בפסוק אחר בזה המרשה
 את "אלדיך תירא ואותו תעבוד והיראה היא יסוד כל התורה
 כמו שאמר אל מאי דכתיב והיה אפונת עתך חוסן ישועות
 וחסות ודעת אפונת זו סדר ורעים עתך זו סדר פועד
 חוסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזיקין חסות זה
 סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות ואמילו הכי אי אכא
 יראת ה' אין ואי לא ויתראה האחרת פהעונש לבד בכל
 אדם היא אמילו שאינו חכם ועם כל זה היא מדה טובה
 וגם העובד לקבל פרס ופשוטא פרו בפרק קטא דברכות
 האומר סלע זו לצדקה כרי שחיו בני פדי שאזכה לחיי עולם
 הבא הרי זה צדיק גבור ודיוקא בישראל שאינו קורא תגר
 כמו שכתבתי בפרשת אם בחקותי ואמר עוד לעבוד את
 ה' אלדיך כלל בו ארבעה עבודות שהם עבודת הלב ועבודת
 הגוף ועבודת הלשון ועבודת הספון עבודת הלב היא עבודת
 בשני היצין יצר טוב ויצר הרע שיוכין בשניהם לעבודתו כמו
 שבא בפרשת היחוד ואהבת את ה' בכל לבבך ודרשו רבותינו
 אל בשני יצרין ביצר טוב ויצר רע שיוכין האדם במאכל
 ובמשתה ובשאר הנאות הבאים מוצר הרע לעבודת השם
 יתברך כמו שכתוב בכל דרכיך דעה והוא ישר אורחותיך
 ודרשו רבותינו אל אמילו לרבר עבירה ראה לומר החנאויל
 הגופניות ואפרו רבותינו זכרונם לברכה ולעבוד אתה
 זו היא תפלה כי היא תעבודה התלויה בלב וזהו היצר
 הטוב ועבודת הגוף שפירח אחר השמיעה שהם
 תלויין בידים או ברגלים וכהנעת הגוף בתפלה ובפסוק
 יצירת שהיא כנגד כל הפעולות ולכן פתעטף בן
 יק ב ג 2 14 כל

מהם דרך פרד או שהספוח כוונת עליו כמו שאמר
 פושעים הם המורדים ותשלוש הפיפרא מה בירך אמר ליה
 כנפי יונה כו' כמו שמאזא אפר כן והיינו דאמרין פושע אפר
 ידו ונמצאו כך ואמר מאי שנא יונה וההדרין פשוט דמתילא
 כנסת ישראל ליונה דכתיב כנפי יונה נחמה בכסף וכו'
 דבר אחר מזה יונה זו כנפיה פנימית עליה אף ישראל
 מצות פנימית עליה וזכרונם פנימית עליה שבכנף האחד
 מצופפת ובכנף השני נלחמת ופנימית עליה ויש אומרים
 שכנפיה פנימית עליה מן השמיטה שפולחנה בכנפיה
 והיא כן לה היכרא גדולה ועל זה הגדול לכוך התפליין צורת
 כנפי יונה ויש אומרים דיוקא של ראש אבל של יד כורבין
 אותן כמין יוד שהיה תשלוש שרף ויש אומרים כי שניה צריכין
 כנפי יונה והכל כפי המנהג הנח הארצות בזה וישאנו מעיקר
 חדרשא אבל גלגלו כל זה כי הוא מענייני המרשה ונחזור
 לענייננו כבר פ' טעם שחיו נהגות פן בסוף באב למח וכן
 ביום הכפורים מירשו כנפרא בפר בתרא דתענית מפני שהוא
 אש סליח ונפרא שנתנו בו הלחות השניות ונפחל עין הענל
 ובזנאמר סלחתי כדברך פי' פ' פ' פ' עליה ונתעכב בכל
 עליה פ' יום הראשון לקבל הלחות הראשונות אפצעים על
 קנין הענל אחרונים לקבל לחות שניות ונשלפו בעשרה
 בתשרי וכן תפצא כי אלול מעובר היה ועל זה חיו מיוחד' שני
 זמנים הללו לישא נשים למריה ורביה שהוא קיום העולם
 ולפיו אדם בה למצוה ולקדושה ולטהרה כמו אלו הזמנים
 וכמו שביום הכפורים אין בו אכילה ושתייה ויצר הרע כן יבין
 אדם בפעול לא לתאוה של יצר מצורף עם זה כי האוכל ושותה
 בימי השפחה ובמערות חרי היא קדושה בתענית יום כפורים
 והיא עבודת השם ית' ונקרא קדוש ולכן נהגה לעשות השבת
 הזוה אחר פ' אב כיום טוב והיא מצוה גדולה שהוא י' נחפז
 ואף על פי שאינו יום טוב פשוט עשו אותו יום מקודש לכבוד
 השבת ביום טו' ולפעמים הוא יום כמו עתה בזה השנה וכל
 השפח בו וזכה בהנחת בנין בית המקדש כמו שנאמר צאנח
 וראנח בגות ציון במלך שלמה בעשרה שפעה לו אסו ביט
 חתונתו וביום שמת לבו ודרשין ביום חתונתו זו פתח תורה
 וכיום שפחה לבו זה בנין בית המקד' שיבנה במחרת בימינו

פרשת עקב

ועתה

ישראל פח "אלדיך שואל פעמך כי אם
 ליראה את "אלדיך וללכת בכל דרכיו
 ולאחבה אותו ולעבוד את "אלדיך בכל
 לבבך ובכל נפשך לשמור את מצות "ואת חקיו אשר אנכי
 מצויד היום לטוב לך חן ל" אלדיך השמים ושמי השמים
 חוצין וכל אשר בה' המפוסקים האלה חסכו הפרשה והם
 נלכדים מאד מחזיקי חסם ית בעבודתו שיהיה בג' דרכים
 האחד שיהיה בפורא דכתיב כי אם ליראה' והשני שנשמור
 מצותיו לקבל שכר דכתיב לטוב לך' והשלישי לאחבה
 אותו שנאמר ולאחבה אותו' ואלו העבודות הם כלם טובות
 אבל האחת היא מעולה פחמיתת' והם מדרגות כי המעולה
 היא עבודת האהבה והשני עבודת תיראה' והאחרונה
 היא עבודה לקבל שכר פי' כמה אנשים עובדים ארז המלך
 מיראה לא מאהבה לא לקבל שכר אלא מפחד שיהרגו או
 יענישוהו' וכן יש אנשים עובדי' להקבץ מיראתם מן יענישם
 בעולם הזה או בעולם הבא וזו העבודה היא טובה אבל אינה
 בתכלית השלימות' ויש אנשים שעובדים המלך על פניה

כל גוֹמֵשׁ בִּי שֶׁמֶנֶה חוֹשֵׁן כְּנֶגֶד שֶׁמֶנֶה אִיכָרִים שֶׁבִּגְדֵי
הָאֵדָם שֶׁבָּחָם עֵיקַר הַעֲבֹדָה וְהַעֲבִירָהּ וְחֶסֶד אֲנִים וְכִי
וְרָגִלִים וְכִי עֵינִים וְזוֹה מִלֵּת עֵבֶר נִשְׁרִיקֵן עַצֵּם בְּשֶׁרֶם
שִׁיתָה כָּל לִעְבֹּדָתָהּ וְעֲבֹדָת הַלְשׁוֹן חֵיא קְרִיאַת הַתּוֹרָה
וְתַלְמֵה וְקְרִיאַת שֶׁמֶן וְלִסְרָם בְּמַעֲשֵׁי הַנִּפְלְאוֹת כִּי זוּ הִיא
עֲבֹדָת הַלְשׁוֹן וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִל בִּי עֲבֹדָת הַלְשׁוֹן נִכְבְּדָת מִן
חֶקְרֵן דְּכָתִיב אֶהְיֶה שֶׁאֵדִים בְּשִׁיר וְאֶגְדְּלוּ בַתּוֹרָה וְתִשְׁכַּח
לִי שִׁשּׁוֹר מִן כֹּחַ וְעֲבֹדָת הַשֶּׁמֶן שִׁינָא אֹתוֹ בְּכַבֹּד הַשֶּׁם
יִתְבָּרַךְ לְקִנּוּת סִפְרֵי וְלַחֲנוּת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִנְּכֵסִין וְלַחֲנוּת
שִׁבְתָּהּ וְיִפְסֵם שׁוֹכֵם וְלַעֲשׂוֹת שֶׁמֶן צֶדֶק וְכֹכֵר דְּרִשׁוֹ זִל
בְּמַעֲלֵת הַצֶּדֶק כִּי הִיא עֹלָם הַזֶּה וְכֹעֹלֶם חֶבֶד כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
וְחֵלֶךְ לִפְנֵיךְ צֶדֶק וְכֹכֵר בָּאֵר בַּתּוֹרָה מְתוּבִים רַבִּים בְּעֵינֵי
הַצֶּדֶק אֲזַהֲרָה אַחֵר אֲזַהֲרָה תָּתִין תָּתִין מְתוּחַ תִּתְּנָה הַעֲנֵק תַּעֲנֵי
וְהִיא מִצְוָה גְּדוּלָּה שֶׁהַתְּנָהּ בָּהּ אֲבָרָהּ אֲכִינּוּ עָלֶה וְהוֹרִישָׁהּ
לְוָרְעִי וְלִכְנִי דְּכָתִיב בִּי יִדְעָתִי לִפְנֵי אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנֵי וְהִיא
מִשְׁבֹּחַת כָּפִי בִּלְהַאֲמוֹת וְאִמְרוּ חֶבֶד אֶחָד כִּשְׁמֵךְ הַשֶּׁם
יִתְבָּרַךְ עַל הַקְּהִילָה יִתֵּן חַוְשׁוֹר לְקוֹפֵצִים יְדֵיהֶם וְכִשְׁמֵהּ
אֹתָם יִתֵּן אֹתוֹ לְגִדְיָהּ וְרַבּוֹתֵינוּ זִל דְּרִשׁוּ בֹה חֶרֶבָה בְּכַמָּה
מִקְוִמוֹת וְכֹכֵר מִשְׁלֹל הֵם זִל מִשְׁלֹל בֹּה לְאֵדָם שֶׁמֶן בְּמַלְכוּת
וְשֶׁמֶן הַמֶּלֶךְ לְחִיּוֹת לִפְנֵי לִיּוֹם נֹעַד לְדִין וְזוֹ הָאִישׁ חָיו לוֹ
אֲוֹהִיּוֹת וְקִרְבִּים וְחֵלֶה מְנִיחָם שִׁיכּוּאוֹ עַל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לְחִיּוֹת
לוֹ לְעֹזֵר וְלַחֲלִיעַ לִפְנֵי אֲמִרָתוֹ קִצְתָּם לֹא נִלְךְ כָּלִי וְקִצְתָּם
אֲמִרָתוֹ נִלְךְ עַד שֶׁעַר הַמֶּלֶךְ וְקִצְתָּם אֲמִרָתוֹ נִכְנָס אֲנִי עַד לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ אֲגַל לֹא נִדְבַר לְמֶלֶךְ זֶה הָאִישׁ חָיו בְּצֶדֶק גְּדוּלָּה עַד שֶׁנִּכְּ
מֵאֲהָב אֶחָד שֶׁחָיו נִכְבָּז בְּעֵינֵי וְלִכְנֵי לֹא קְרָאוּהוּ מְחֻלָּה חֵלֶךְ
וְסִפְרָה לֹא צִרְתוּ אֲמִרָתוֹ אֲנִי אֵלֶיךָ וְאֲכַנֵּס עִמָּךְ וְאֲדַבֵּר לְפָנֶיךָ
בְּעֶבֶר וְכֵן עֲשֵׂה חֲלִילוֹ מְמִיתָה רַעַי כֵּן הָאֵדָם בְּשֶׁעַר
מִשְׁתַּרְתּוֹ הַמֶּלֶךְ אֲנִי חֵלֶךְ עַל כָּל הַקְּרֹבִים וְהָאֲוֹהִי הוֹלִים
וְשִׁלְטִים אֹתוֹ עַד הַקֶּכֶר וְהַתְּכִיכִים נִכְנָסִים עִמּוֹ וְאִינֵם מְדַבְּרִים
בְּעֶבֶר וְהַצֶּדֶק וְעַשִׂים מְנוּסִים מְצִלִּין וְהַצֶּדֶק עַל הַכֹּל
דְּכָתִיב וְצֶדֶק תִּצְלֵי מִמּוֹת וְאִמְרוּ בְּפִדְרָשׁ לֹא נִחַתָּם גִּזְרֵי
דִּין שֶׁל נִכְלָאֵל עַל הַצֶּדֶק שֶׁלֹּא חָיו מִהֵנָּה דוֹד מִנְּכֵסִין
וְעַל זֶה נִאֲמַר אִישׁ בְּמַעֲשֵׁי וְעַשְׂתָּהּ בְּכַרְפֵּל כִּי מִהֵנָּה לִנּוֹ לְהוֹדִיעֵנוּ
זֶה אֵלֵּל לְהוֹדִיעֵנוּ כִּי כִשְׁחֵי שׁוֹאֲלִין חֲנֻנִים מִמֶּנּוּ בְּמַעֲשֵׁי הַזֶּה
מִדְּחָה אֹתָם וְאִמְרוּ מַעֲשֵׂי בְּכַרְפֵּל וְאִין בְּבֵית מִשְׁוֹת וְכִשְׁחֵי
שׁוֹאֲלִין מִמֶּנּוּ בְּכַרְפֵּל חֵיא אֲמִרָתוֹ בֵּית בְּמַעֲשֵׁי וְעַל שֶׁשֶּׁלֹּחַ
לוֹ דוֹד אֲנִשִּׁים וְלֹא נָתַן לוֹ דְּבַר כְּתִיב וְיִהִי בְּעִשְׂתָּה חֲמִימִים
וְכוֹ וְאִמְרוּ חֲכָמִי שֶׁחֵם עֲשֵׂת יִפְי תְּשׁוּבָה שְׁכִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה
לִיּוֹם בְּמִוִּרְוִים וְכֹכֵר כֶּתֶב חֶרְפָּתָם זִל מַעֲלֹת שִׁישׁ בְּעִשְׂתָּה
הַצֶּדֶק יוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ חַמְּסִים אֲזַהֲרָה בְּצֶדֶק מְתוּחַ תִּתְּנָה
חֶקֶבֶת תְּבַעֲשֵׁנוּ תָּתִין תָּתִין הַעֲנֵק תַּעֲנִיק הֵנָּה בִּיאֲרֵנוּ הִדִּ
עֲבֹדָת הַנִּפְלְאוֹת בְּמַצּוֹת וְלַעֲבֹדָת אֶת יִי אֱלֹהֵינוּ וְעַתָּה נִפְרֵשׁ
כְּוֹנֵת חֲכָמֵי שֶׁהַתְּחִלָּה וְאִמְרוּ וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל קְרָאוּ בְּשֶׁם הַחֲשׁוֹכַ
מִהֵנָּה יִי אֱלֹהֵינוּ שׁוֹאֵל מַעֲשֵׂי לְאֲרָמוֹ וְזֶה הַכֹּל בְּשֶׁפֶךְ
עַד לְשׁוֹב כְּלוֹ מִהֵנָּה יִי אֱלֹהֵינוּ שׁוֹאֵל מַעֲשֵׂי לְאֲרָמוֹ וְזֶה הַכֹּל בְּשֶׁפֶךְ
וְזֶה הַכֹּל לֹא בְּעֲבֹדָתוֹ בְּדֶרֶךְ אֵם צֶדֶק מִהֵנָּה תָּתִין לוֹ חֵלֶךְ
אֱלֹהֵינוּ חֲשִׁמִּים וְשִׁמִּים הַשֶּׁמֶן בְּלוֹ הַעֲלִינוּ הַרוּחָנִים כָּלִי שֶׁלֹּ
וְאִין לוֹ אֲזִיךְ בְּעֲבֹדָתְךָ אֵלֵּל לְפִנְיֶיךָ וְכִעֲבֹדָת אֲבֹתֶיךָ וְחִזְרוּ
בְּאֲבוֹתֶיךָ חֲשֵׁק לְאֶהְיֶה אֲתָם וְיִפְי מִשְׁוֹ לְדֶרֶךְ הַשֶּׁמֶן
אֲפִלּוּ שֶׁעֵינִי אֲחַרְיֵכָה וְעַלָּה וְהוּא נִסְתָּר בְּעֵינֵי עֲבֹדָתוֹ
וְהַתְּחִלָּה וְהַכְּרֹת כְּכֹר מִיָּה אֲתָם הִרְגֵּל וְהוּא רִמּוֹ בַּהֲגֻדָּת
וּבְשִׁמּוֹתֵי בַּהֲגֻדָּת יִפְיֵעָאֵל בְּנֵי בְּרַכְנֵי וְכוֹ וְשִׁחְקָהּ
מִתְּחִלָּה וְכִפְסוֹק גְּדוּלָּה אֲכִינּוּ וְכוֹ וְהַכֹּל כִּי הַתְּחִלָּה
וְהַמַּצּוֹת הֵם עֵינֵינוּ גְּדוּלָּה וְצוּרֵי גְּדוּלָּה וְכֵהם מַתְּעֵלָה וּמַתְּקֵדָה
וְזוֹה מִשְׁוֹת חֲמִימֵי יִשְׂרָאֵל וְזִל דְּרִשׁוּ בְּכַרְפֵּל מִהֵנָּה מִהֵנָּה
תִּקְרִי מִהֵנָּה אֵלֵּל מִהֵנָּה וְדְרִשׁוּ מִהֵנָּה קְרָאוּ בְּכַרְפֵּל וְכֵן עֹלָה מִהֵנָּה

בֵּית כֹּס מִיָּה חֲמִימֵי חוּא יוֹד וְהוּא צִדִּי וְלִכְנֵי חֶסֶד קְרָאוּ
וְלִכְנֵי יִשׁ בֹּה הַסִּסּוֹק צִשׁ אֲוִתִּיּוֹת וְכִשְׁתִּקְרִיָּה מִהֵנָּה מִהֵנָּה
קְרָאוּ לְמֵאֲחַ בְּכַרְפֵּל וְכֵהן רַבִּינוֹתָם זִל עַם שׁוֹאֵל שֶׁהִיא מִהֵנָּה
חֶסֶד מִהֵנָּה וְכִפְסוֹקִים שֶׁלֹּנוֹ הוּא חֶסֶד וְזוֹ הוּא נִאֲמַר חֶסֶד חֶסֶד
עַל וְדְרִשִּׁינוּ עַל מִהֵנָּה בְּכַרְפֵּל דוֹד שֶׁחֵי מִתֵּיב בְּכֹל יוֹם
מִהֵנָּה אֲנִשִּׁים עַד דוֹד וְתִיָּקֵן מִהֵנָּה בְּכַרְפֵּל יוֹד שֶׁחֵי מִתֵּיב בְּכֹל יוֹם
תִּקְנוּ בְּתַלְמֵי לִפְנֵי מִהֵנָּה וְלֹא מִשְׁתַּחֲוִי כִּי מִהֵנָּה עֹלָה מִהֵנָּה וְכֵהן
הַמִּקְרָאִים כִּרְעַת מִהֵנָּה כִּתְּנָה עַד שִׁתְּפַקְּנוּ כָּל חוֹלֵי הַשֶּׁמֶן
כָּאֵלֹ קִיָּם מִהֵנָּה בְּכַרְפֵּל כִּי עֵיקַר הַכְּרִיעָה בְּמִוִּרְוִים וְכֵהן שֶׁאֲמִרָה
לֹא כִרְעַת בְּמִוִּרְוִים לֹא לִל שֶׁאֲמִרָה כִרְעַת כָּלִי אֵלֵּל שֶׁאֲמִרָה כִרְעַת
זֶה כִּי מִהֵנָּה לְמִוִּרְוִים מִהֵנָּה לִל שֶׁאֲמִרָה כִרְעַת כִּי כֵן
יְבֹרַךְ נִבְרָא תִקְרִי יְבֹרַךְ אֵלֵּל יְבֹרַךְ כִּי הוּא חֶסֶד וְאִין וְכֵהן דְּרִשׁוּ
חֵן אֲתָם מִהֵנָּה וְעַלְכֶּם מִהֵנָּה וְגוֹ שֶׁלֹּ הוּא מִיָּה לִיָּה וְיִהְיֶה
בִּן לִי מִהֵנָּה חוּא זֶה שֶׁאֲמִרָה הַנְּבִיא חֵן אֲתָם מִהֵנָּה אֵלֵּל כִּסֵּה דָת
אֲמִרָה וְחֲחִמָּה מִהֵנָּה מִהֵנָּה וְעַלְכֶּם מִהֵנָּה מִהֵנָּה מִהֵנָּה
יִשְׂרָאֵל אֲמִרָה בְּכֹל יוֹם וְזֶה חֶסֶד מִהֵנָּה בְּכַרְפֵּל מִהֵנָּה
יְבֹרַךְ בְּכֹל אֲמִלֵּי תִנְעֵה שֶׁלֹּחַ בְּחֵן בְּלִקְרָבֵן דְּכָתִיב וְיִפְי
אֶת כְּבוֹדִי בַּתְּכִיבָת שׁוֹר וְכֵהן שׁוֹר אוֹ כִּשְׁחֵי אוֹ עַד חֶקְרִיָּה
לְקָרֵן מִשְׁלֹל מִשְׁלֹל שֶׁכֵּם עַל אֲוִהְבֵי וְקָבֵל בְּתִשְׁבָּה וְיִסְכֵּן
לְכָל עֲבֹדָתוֹ אֲמִרָה לֹא אֲדִינִי הַמֶּלֶךְ שִׁינָא בְּרֹאשׁ כָּל חֶקְרִיָּה כִּי
שִׁינָא כָּל חֶסֶד שֶׁאֲמִרָה מִהֵנָּה וְזֶה שֶׁאֲמִרָה שֶׁלֹּחַ מִהֵנָּה
לְהוֹדִיעֵנוּ שֶׁחֵרְשׁוֹת נִתְּנָה וְאִין חֲמִימֵי מִהֵנָּה בְּעִשְׂתָּה מִהֵנָּה
כִּי חֵלֶךְ בִּיּוֹ כֵהן שֶׁאֲמִרָה חֵלֶךְ רֹאשׁ נִתְּנָה לְפָנֶיךָ חֵלֶךְ
חֲמִימֵי וְגוֹ וְאִמְרוּ זִל בְּכַרְפֵּל חֵלֶךְ בִּיּוֹ שִׁמִּים חוּץ מִיָּה
שִׁמִּים כָּלִי כָּל הַדְּבָרִים הַסְּבִיעִים חֵלֶךְ הָאֵדָם עֵשִׂי וְעַיִן קִצְרֵי
יָמִים וְאִין בִּימֵי עֵקֶר אוֹ פוֹלִיד הַכֹּל בִּיּוֹ שִׁמִּים חוּץ מִיָּה
הָאֵדָם צִדִּיק אוֹ רִשְׁוֹן אֲמִרָה בְּחִגְרָת גְּדוּלָּה עַל הַמֶּלֶךְ שֶׁהֵם
גְּדוּרָה בֵּית אֵיךְ יִהְיֶה וְאִמְרוּנָהּ וְאִין רִשְׁוֹ וְעַדִּיק לֹא קִאֲמִרָה
מִסִּיעֵי לִי לֹא חֲנִינָה דֹאֲמִרָה רִחֲנִינָה חֵלֶךְ בִּיּוֹ שִׁמִּים וְכֵהן
הֲרִאֲבִירָה לְבִרְכָה כָּל קִיָּם הַמֶּלֶךְ הוּא בִּיּוֹ חֶסֶד שֶׁאֲמִרָה
לְאֵדָם בֵּית לֹא יִעֲשֶׂה מַעֲקָה וְזֶה וְאִין לֹא מִלֵּת לֹא יָקִים
מִצְוֹת צִדִּיק וְאִין לֹא מִשְׁוֹן לֹא יִקְנֶה לְחֵלֶךְ וְשִׁינָא וְלֹא יִעֲשֶׂה
צֶדֶק חוּץ מִיָּה וְאִין שִׁמִּים שֶׁהוּא מִסְּוֹר לְאֵדָם וְאִין צֶדֶק לְכִסּוֹן
וְהֲרִאֲבִירָה עֵיקֶר יוֹשֵׁב לְהַרְבֵּם זִל מִיָּה אֲחֵר בְּפָרֵי אֲבוֹת
מִיָּה שֶׁכֵּל חֲדָבִים הַסְּבִיעֵי בְּכִרְתָּהּ הַמֶּלֶךְ אוֹ עֲצִירָת אוֹ תִקְוִן
חֲאִיר אוֹ חֲמִימֵי אוֹ חֵלֶךְ חֲאִיר צֶדֶק וְגוֹ הוּא בִּיּוֹ שִׁמִּים אֲבִל
תִּנְעֵה הָאֵדָם וְכֵהן עֵינֵינוּ הוּא בִּיּוֹ אֲמִלֵּי קִנִּית הַכְּסוֹן וְזֶה
חֲאִשָּׁה אִין מִכְרִיחַ וְלֹא גִזְרָה כֵהן שֶׁכֵּתֵב בְּפָרֵי שִׁמִּים וְכֵהן
זֶה נִדּוֹן הָאֵדָם עַל חֲשֶׁךְ וְהַעֲנוּס וְזֶה הַדְּרֵךְ הוֹלֵכֵת תּוֹרָתֵנוּ
אֲמִרָה שֶׁמֶן וְאֵלֵּל תִּשְׁמַע וְכֵהן הַתְּחִלָּה חֲפִרָה הוּא וְזֶה
עֵקֶב תִּשְׁמַע וְכֵהן וְדְרִשׁוּ חֲמִימֵי זִל אֵם הַמַּצּוֹת שֶׁאֲמִרָה
בְּעֵקֶבִי תִשְׁמַרְוּ וְכֵהן וְדְרִשׁוּ כֵן כֵהן חוּא מִהֵנָּה שֶׁאֲמִרָה חֵלֶךְ
לְפָנֶיךָ אִירָא בִימֵי רַע עֵינֵי עֵקֶב יוֹבֵנוּ אֲמִרָה דוֹד אֲנִי מִיָּה
מִן הַחֲפֹרֹת שֶׁכֵּתוּרָה שֶׁחֵן חֲפֹרֹת יוֹתֵר מִהֵנָּה שֶׁאֲמִרָה
מִן הַמַּצּוֹת חֲקִלֹת שֶׁאֲמִרָה בְּשִׁלְתִּי אֲחֵד מִהֵנָּה אֲמִרָה עֵשִׂי אֵם לֹא
עֵשִׂי מִהֵנָּה שֶׁהִתֵּה קִלְה וְעַל כֵּן הוֹחִיר הַתְּנָה וְאִמְרוּ הוּא זֶה
בְּמַצּוֹת קִלְה כְּפִצּוֹת חֲפֹרֹת וְכֵהן אֲמִרָה שֶׁלֹּחַ אֲוִרָה חֵלֶךְ מִן
תִּפְלֵס גְּעוּ מַעֲנָלוֹתֶיהָ לֹא תִדַּע אֲמִרָה אֲבָרָה בְּרִחֲמָה שֶׁלֹּחַ תִּחַא
וְשִׁב וְשׁוֹקֵל מַצּוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה וְזֶה אִין מִצְוֹת שֶׁכֵּה מִהֵנָּה
וְעוֹשֶׂה אֲוִתָּה לְמַח גְּעוּ מַעֲנָלוֹתֶיהָ לֹא תִדַּע מִשְׁוֹלְטֵי הֵן
שִׁבִּילֵי הַתּוֹרָה תִּגִּיר חֵלֶךְ מִשְׁלֹל לְפָנֶיךָ הַדְּבַר דּוּמָה לְמִלֵּךְ שֶׁהִתֵּה
לֹא מִרְדָּם וְכֵהן בֵּה מוֹעִילֵי וְלֹא גִלָּה לְחֵם הַמֶּלֶךְ שֶׁכֵּה מִשְׁוֹת
שֶׁאֲמִרָה גִלָּה לְחֵם שֶׁכֵּה מִשְׁוֹת הִיוּ רֹאִים אִין נִסְיָה שֶׁכֵּה
מִהֵנָּה וְנִסְיָה אֲוִתָּה וְנִסְיָה מִהֵנָּה חֲפִרָה מִקְרָאִים בְּשִׁלְתִּי
וּמִקְרָאִים קִיָּת כִּי לֹא גִלָּה חֵלֶךְ שֶׁכֵּה מִהֵנָּה שֶׁאֲמִרָה גִלָּה
מִהֵנָּה מִקְרָאִים בְּשִׁלְתִּי וּמִקְרָאִים קִיָּת וְשִׁתִּי מִהֵנָּה גִלָּה
חֲקָה

הקבלת מתן שכרן אחת קלה ואחת חמור' שלח תשלח וכבוד
אב ואם ובשניהם כתיב לטען יאריכון ימיד לומר לך חזי והיר
במשפחה קלה וכו' והינינו דכתי' עין תלעג לאב ותבנו ליקחת כל'
עין תלעג לכבוד אב ותבנו ליקחת האם על הכנים' פי' כמו ויל'
יקחת עמים כמו אסיפח יקרה עורבי נחל ויאכלוה בני נשר
אמר הקבלה יבא עורב שהוא אכזרי על בניו שנ' מי יבין לעורב
צידו וגו' וכן הוא אומר לבני עורב אשר יקראו כי העורב ילדיו
לבנים ואומר שעוף אחר בא על הנקבה ופואסן ומניחן
והשם מופין להם יתושין וחבושים ואוכלין עד שנדלים וחורין
שחורין והנשר הוא רחמן על בניו דכתיב כנשר יעיר קנו
מרחיק שלא יצדו ואינו מבכיד עליהם שלא ימיתם ואחר
כך מורש כנפיו ונושאים עליהם שאינו מתירא מעוף אחר
לא שבני אדם שלא יורק בו חץ על פן כתי' קריחו עורב נחל
ורבים שאלו בכאן הכשרה תורה בבני חיי' ומוני בשמר המצות
דכתיב פרי בטןך ופרי ארפתך וגו' והסיר יי' מפיך כל חולי
ואיד אפר רבא בני חיי' ומוני לא בוכותא תליא מילתא ורי'
ויש מפרשים כאן בייחוד כאן בציבור כמו שכתוב כי' אליהו
בכל קראינו אליו וענין חזקיהו הגני יוסף שלך כמכור דמי'
וכן כתב מורי' זל וענין חזקיהו גם כן ויש מפרשים כאן בארץ
כאן בחוצה לארץ וכן דעת הרמבם זל וחזא רמזו בפרשת
הענין כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וגו' עד סוף הענין
כמו שכתוב בצורת האל' ועל דרך הקבלה יש סוד בפאמר
רבא באפרו במזל כי הוא מלשון יל' מים ולכן כתי' בחזקיהו
הגני יוסף על יסוד ולא אפר מוסף או אוסף וכתיב בכנים
ותתפלל תח על יי' ולא אפר אל יי' וכתיב במוני השלך על
יי' תיבך והיו ענין סוד ההגדה הביאו עלי' כפרה על שמעתי
את הירח' ורבים תמהו הדין לא הוזכר בתור בשמר ובעונש
שום ענין מן העולם הבא ובעונשי הנפש אלא שכן העולם
הזה כמו שבא בפרשת אפר בחקותי וכמו שבא בפרשה חזאת
שכתב וברך פרי בטןך וגו' לא יהיה בך עקר ועקרה והסיר יי'
מפיך כל חולי וגו' וכן בקללות וזיה אף יי' ועצר את השמים
וגו' וכן בכל התורות וזו השאלה כבר דברו בה גדולים זל כי
הרמבם זל כתב כי השכר הזה והעונש המוזכר בתורה אינו
סוף השכר והעונש אלא כדרך בא לשהר מסייעין אותו בא
לישפא פתאין לו כאלו תאמר אפר בחקותי תלכו ואת מצותי
תשמרו יעורכם חשם ויסיר פכם כל מעיק וגל פציר ברי
שתוכלו לעבוד השמות' לכם מונותיכם ויסיר מכם כל חולי
וכל צרה בענין שתחיו פנויים לעבודתו בדי' שתזכו לחיי' עולם
הבא וכן בר' מינ' אם לא תשמעו יעצור השמים ולא יהיה מפר
ויבא עליהם חלאים רעים ונאמנים בענין שלא יהיה לכם פגאי
לעבודת השם כדי שלא תזכו לחיי' עולם חכא אבל חיי' העולם
הבא הוא הסוף והוא השכר האמיתי ולא הוצרך הכתו' לזכור
שכן הנפש שזה ידוע הוא שהנפש הבה טבעה היא שתעלה
למקדמה כמו הפנים והאבן שסבבם לירד למטה ופח שהווא
חוץ מבעלה הוא הכרת ולכן כתבה אותו רוצה לומר שהווא
הכרת כתוב בתורה שזה היה צריך לכתוב שהוא חוץ מבעלה
וההכרת תדע קיום הנפש הזכה והשחורה וכן כתב הרמבם
גם כן ואמר כי התורה האריכה ביעודים הגופניים מפני שהם
חוץ מבעל שאינו מן השב' שיברך פרי בטנינו ואדמתנו ויבאו
הנשפים בעצמותינו המצות ויעצור השמים בעבדנו עליהם על
כל זה גם נסתרו ולכן הוזכר בזה הפרשה ענין השחורו
בשכר המצות והוא גם מפורסם כמו שאמר כל המצות אשר
אנכי וגו' וזכרת את כל הדרך וגו' אפר כבר ידעת כי בעשיית
המצו' עשה עמך גם בעבור לכתך אחר מצותי ומכאן תלמדו
כי בעשיית המצות יבא טובת שליח ואין צריך נעזב ואמר
וענין ויעניך יש מפרשים וענין ויעניך תחלה קודם דת

הסן כמו שכתוב להפית את כל הקהל הזה ברעב ואחר כך
ויאכילך את הפני' או נפרש ויעניך ויעניך כי היה ענין
הפירור והבן נסיון גדול להם שלא היו יודעים עצה לנפשם
במדבר הגדול לא מקום ורע וגו' כמו ענה בדרך כחיו והסן היה
יורד דבר יום ביומו וחם השמש ונכס וירעבו אליו מאד וכל
זה עשו לכבוד השם ללכ' כאשר יצוה כאשר אפר לכתך אחרי
במדבר והשם היה יכול להוליכם סביבות הערים אבל הביאם
בנסיון הזה כי מבנו ידע שישמרו בצותי' לעולם יוטעם אשר
לא ידעת ולא ידעון אבותיך יש מפרשים שלא ידעתם שתוכלו
לחיות בפן כמה ימים ולא קבלתם זה מאבותיכם הקדושים או
נאמר שאמלו אבותיכם לא הגיעו אליו אמלו שחלכו אחריו
כמו אברהם לך לך וכן האבו' כלם וכן דרשו במדבר סיני רבות
בזכו' אכלו המן השניו מה שלא השיגו האבו' הקדושים דכתי'
אשר לא ידעו וגו' ופירש הסעם לידע כי השם יתברך המהיה
בכל אשר יגזור אפ' כן שמור בצותי' והיה וכן שבתך לך לא
בלתה מעליך לדברי הכנים' וזכרונם לברכה היה גם גדול כי
עניני כבוד היו פנה' גים אותם והיו גדלים כגדול הנערים
בחופש הזה יאמ' בדרך המשט אפר חכמה הקורה בשמלוח
חדשה ארבעים שנה יכלה אף כי אנוש רמה וייעה ואין בדברי
רבי' אברהם בן עזרא רק תואנה כי אמלו בלא זיעה תכלת
מכל זה נלכד כי בעשיית המצות נסים נסתרים ומפורסמים
יעשו ולכן האריכה התורה ביעודים הגופניים ולא דברת
בקיום הנפשיים ובעולם הבא שהשארות הנפש לא היה צריך
הכתוב לאמר שהוא פבע והכריתות שהוא חוץ מן הטבע
בתכונות וקללות שהם חוץ מן הטבע כתב שהיה צורך
לכתבם שהם כופתים נסתרים שאין בטבע העולם שירד פפר
בעבור זכות האדם ויעצור השמים בועינו שביעית שהיא
שנת השמיטה או בעבדנו עבודה זרה ושנאריך ימים ונהיה
חזקים ובריאם ובכנים' ובכבוד בקיום המצות וההבן גם לא
נקיים כל זה חוץ מן הטבע והוא סוד נסתר כמו שאמר ולכן
האריך הכתוב בזה ולא דבר כלל בהשארות הנפש' שהוא
טבע וכתב הכריתות שהיא חוץ מן הטבע כמו שאמרנו ונכר
אברהם אבינו דרך פשיטות לדוד המלך והיתה נפש אדוני
צורה בצרור החיים את יי' אלדיך ואת נפש איביך יקלעני
בתוך כך הקלע ראה כמה הפליגה לדבר בזה הענין כי נפש
הצדיק שהיא ובה תעלה דרך גדולה ואין לה מעיק שיעכבה
אלא שיעולה ליסודה ונצרות בצרור החיים שלא נתעבה עם
טובת היסודות שיעקבה ומנועה' אבל נפש הרשע
שנתעבה ונתבלבלה ביסודות יש לה מעיקים ומונעים
ומעכבים והם שומאת היסודות ואם יכריתנה לעלות דבר
הרוחני שבה יעלה בהכרח ותדע עם היסודות שנתעברו
בה והביאה השל' הקלע שמכריח האבן לעלות חוץ מבעלה
ובסוד ההכרח תשוב ליסודה למטה כמי שמשליך ציור או
אבן למעלה ותעלה בהכרח כח המשליך ובסוד ההכרח תשוב
ליסודה בן הנפש השמאה שנטמאת בעבירות ובהנאות
הגופניות אף על פי שתצוה לעלות בכח רוחני שבה
המכריח עצמיות היסודות שבה הנה יורדות למטה הנח
התבאר כי שכן העולם הבא לא הוצרך לכתוב בתורה כי
ידוע הוא ודבר שכלי הוא ושאר הטובות והרעות הגופניות
הנאות בסיבת המצות או העבירות שהם חוץ לשכל הוצרך
לכתוב באמת וכתב ברכו למען יישב לך והארכת ימים והיו
לעולם שכלו טוב ואמר בזה הפרשה יותר מכוון למען ירכו
ימים וגו' ונפרש כימי השמים על הארץ והגלגל והחיות אפר
כימי השמים והארץ שמש לדור דורים והחיות הם השמים
והארץ העליונים הרמוזים במסוק בראשית שהם ימות עולם
ועוד רמז בכאן לתחיית המתים כמו שקבלו רבותינו זל לתת

לכם היה לו לומר כמו שאמרנו בניכם וימי בניכם ואמר להם רבו לתחות המתיא ואמר על הארמה שהיא ארץ ישראל רבו לגאולה ולקניון הגליות שנחיה בארץ הקדושה אשר שם עיקר המצוות והקדושה והנבואה והשכינה והשגחת השם תמיד בה כמו שמוכר בו הפרשה דכתיב כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא ופרש' לא אלא טובה במנה כי א' אשר סיכפ' בננות ארץ ישראל דהא כתי' וחזרון שבע שנים נכנתה כמו שדרשו זכרם לברכ' בספרי ובמסכת בתוביות כמו שהזכירו שם אבל הרמב"ם ז"ל פיר' דברי' כפשוטן ואת הארץ אינה כארץ מצרים שתשקוה ברגלי' שהיא פלאה נהרות ואגמים וכיון שיהיו צדיקים או רשעים המטר אינם צריכים וזאת הארץ היא ארץ הרש' והיא צריכה דרישת השם תמיד כי למטר השמים עניהם תלויות ואם תשפרו מצתי ונתתי מטר ארצכם וגו' כמו שאם לפטה ואם לא ועצ' והנה היא נקשרת עם הפרשה של אחריה ואף על פי כי נקל בעיני השם להוביש נהרות מצרים ולאכרם עם כל זה ארץ ישראל תאכר מהרה כי החולה צריך זכות שירפאהו השם יותר מן הבריא שלא יביא עליו ייסורין והנה זה מן התוכחות והאזהרות ולכן אם אחזיקו זאת והיה אם שמוע תשמע וגו' ואכלת ושבעת והיא שתי ברכות ברכת המטר ורובי התבואה ועוד שתהא ברכה מצויה בפת ותתברך בפעמים ואם ימתה לבכם יעצר השמים ותגלו מפל הארץ הטובה וסמוך לגלות ושפתם ארץ דברי אלה וגו' לומר שלא יעלה בלבנו חלילה כי לאח שגלינו שאין אנחנו חייבין במצוות וכמו שהיו רשעי ישראל אופרין לחוקק' הנביא עבר שפכרו רבו כלום יש לו עליו כלום והשיב להם והעולה על רוחכם היו לא תתחיה' אלא הודיענו וצונו שנתייה בציוני' במצוות השם חובת הגוף כתפילין וציצית כשל למלך שכעס על אשתו ופסחה לבית אביה וכו' וכן ירמיהו אומר הציני' לך ציונים וכמו שהארץ בוח הרמב"ם ז"ל ופרש המשל שלא נתן לנו גט כריתות ולא מנחנו כמוכר עבדו אלא שכעס עלינו כמי שכעס על אשתו' ומה שאמר ירמיהו ואמר על אודות אשר נאמה כתולת ישראל שלחתיה' אמרו במדרש מיל למלך שכעס על אשתו בקש לנרש' קרא לסופראמר לו כתוב גט ותן לאשתה אמר הסופר אם אני כותב גט לזון יתרצה המלך לאשתו גנאי הוא למלך להחזיר גרושתו כתב הגט בשמו אני מלוגי הסופר מגרש למלכות ונתנו לה במצות המלך לימים נתרצה המלך לאשתו בקש להחזירה אמרו לו יועצו גנאי הוא לך להחזיר גרושתך אפר המלך נראה הגט היך נכתב מצאו אני מלוגי הסופר וכו' שפח המלך שהגט אינו כלום ולקח את אשתו כך בירמיהו כתיב שלחתיה ואתן את ספר כריתותיה דברי עצמו ולכן התחיל דברי ירמיהו כי הדברים הוא מעצמו אפרן ולכן אמר יסעיהו כה אמר יי' אלה ספר כריתות אמכם וגו' ויש מפרשים עוד כי מה שאמר ירמיהו שלחתיה ואתן את ספר כריתותיה לעשרת חשבנים שהיו בתולת ישראל כמו שהוזכר בזה הכתוב ונטל מהם המלכות שלא יהא לעולם מלך מהם בביתחלה שהיו מלכי ישראל מהם שהפלי' יהיה מבית יהודה כצאת יעקב לא יסור שבש וגו' והיינו דכתיב ולא יחצו עוד לטתי ממלכות אבל ליהודה שגלו באחרונה היו אופר ישעיה' אי זה ספר כריתות וגו' ועל כן בא בחפז הפרשה הזאת קודם לזה המסוק ותאמר ציון עובדי' שהיתה תסיהא על אורך גלותינו זה וכו' שהיא עוובה כמס' ושכחה' ור'ל דרשו בפס' ברכות היינו עוובה היינו שכחה אמרה כנס ישראל לפני הקבה מנהגו של עולם אמילו מלך בשר ודם נושא אשה על אשתו אינו שוכח הראשונה ואתה עובדתי ושכחתני אמר הקבה לנביא אומר לך בתי' ב מולות בראתי ברכיע ולכל פול ומול בראתי

לכם היה לו לומר כמו שאמרנו בניכם וימי בניכם ואמר להם רבו לתחות המתיא ואמר על הארמה שהיא ארץ ישראל רבו לגאולה ולקניון הגליות שנחיה בארץ הקדושה אשר שם עיקר המצוות והקדושה והנבואה והשכינה והשגחת השם תמיד בה כמו שמוכר בו הפרשה דכתיב כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא ופרש' לא אלא טובה במנה כי א' אשר סיכפ' בננות ארץ ישראל דהא כתי' וחזרון שבע שנים נכנתה כמו שדרשו זכרם לברכ' בספרי ובמסכת בתוביות כמו שהזכירו שם אבל הרמב"ם ז"ל פיר' דברי' כפשוטן ואת הארץ אינה כארץ מצרים שתשקוה ברגלי' שהיא פלאה נהרות ואגמים וכיון שיהיו צדיקים או רשעים המטר אינם צריכים וזאת הארץ היא ארץ הרש' והיא צריכה דרישת השם תמיד כי למטר השמים עניהם תלויות ואם תשפרו מצתי ונתתי מטר ארצכם וגו' כמו שאם לפטה ואם לא ועצ' והנה היא נקשרת עם הפרשה של אחריה ואף על פי כי נקל בעיני השם להוביש נהרות מצרים ולאכרם עם כל זה ארץ ישראל תאכר מהרה כי החולה צריך זכות שירפאהו השם יותר מן הבריא שלא יביא עליו ייסורין והנה זה מן התוכחות והאזהרות ולכן אם אחזיקו זאת והיה אם שמוע תשמע וגו' ואכלת ושבעת והיא שתי ברכות ברכת המטר ורובי התבואה ועוד שתהא ברכה מצויה בפת ותתברך בפעמים ואם ימתה לבכם יעצר השמים ותגלו מפל הארץ הטובה וסמוך לגלות ושפתם ארץ דברי אלה וגו' לומר שלא יעלה בלבנו חלילה כי לאח שגלינו שאין אנחנו חייבין במצוות וכמו שהיו רשעי ישראל אופרין לחוקק' הנביא עבר שפכרו רבו כלום יש לו עליו כלום והשיב להם והעולה על רוחכם היו לא תתחיה' אלא הודיענו וצונו שנתייה בציוני' במצוות השם חובת הגוף כתפילין וציצית כשל למלך שכעס על אשתו ופסחה לבית אביה וכו' וכן ירמיהו אומר הציני' לך ציונים וכמו שהארץ בוח הרמב"ם ז"ל ופרש המשל שלא נתן לנו גט כריתות ולא מנחנו כמוכר עבדו אלא שכעס עלינו כמי שכעס על אשתו' ומה שאמר ירמיהו ואמר על אודות אשר נאמה כתולת ישראל שלחתיה' אמרו במדרש מיל למלך שכעס על אשתו בקש לנרש' קרא לסופראמר לו כתוב גט ותן לאשתה אמר הסופר אם אני כותב גט לזון יתרצה המלך לאשתו גנאי הוא למלך להחזיר גרושתו כתב הגט בשמו אני מלוגי הסופר מגרש למלכות ונתנו לה במצות המלך לימים נתרצה המלך לאשתו בקש להחזירה אמרו לו יועצו גנאי הוא לך להחזיר גרושתך אפר המלך נראה הגט היך נכתב מצאו אני מלוגי הסופר וכו' שפח המלך שהגט אינו כלום ולקח את אשתו כך בירמיהו כתיב שלחתיה ואתן את ספר כריתותיה דברי עצמו ולכן התחיל דברי ירמיהו כי הדברים הוא מעצמו אפרן ולכן אמר יסעיהו כה אמר יי' אלה ספר כריתות אמכם וגו' ויש מפרשים עוד כי מה שאמר ירמיהו שלחתיה ואתן את ספר כריתותיה לעשרת חשבנים שהיו בתולת ישראל כמו שהוזכר בזה הכתוב ונטל מהם המלכות שלא יהא לעולם מלך מהם בביתחלה שהיו מלכי ישראל מהם שהפלי' יהיה מבית יהודה כצאת יעקב לא יסור שבש וגו' והיינו דכתיב ולא יחצו עוד לטתי ממלכות אבל ליהודה שגלו באחרונה היו אופר ישעיה' אי זה ספר כריתות וגו' ועל כן בא בחפז הפרשה הזאת קודם לזה המסוק ותאמר ציון עובדי' שהיתה תסיהא על אורך גלותינו זה וכו' שהיא עוובה כמס' ושכחה' ור'ל דרשו בפס' ברכות היינו עוובה היינו שכחה אמרה כנס ישראל לפני הקבה מנהגו של עולם אמילו מלך בשר ודם נושא אשה על אשתו אינו שוכח הראשונה ואתה עובדתי ושכחתני אמר הקבה לנביא אומר לך בתי' ב מולות בראתי ברכיע ולכל פול ומול בראתי

פרשת ראה

אחרי

י' צלדיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותי תשמורו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו וכו' תדבקין' הכתוב הזה הוא בזה הפרש' בענין גביא השקר ונכתב באמצע הענין ההוא בפרשה כי יקום בקרבך ויש לבאר לשה נסמך לזה הענין ויש לנו להקדים הקדמה שהיא מפתח להבין זו הפרשה כי היא סתומה כי בכאן נראה שכל נביא שיבא לעבוד על אפילו שיתן אות או מופת או שיתיהן שלא נשפע אליו אלא שיהיה גופ' שופטים אמר סתם כי כל נביא שיבא בשום ענין שאם יבואו דבריו ויתקיימו שנשפע אליו ואם לא נשפע יזהשם עניני' שנו כמו שכתוב שם נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוד' וגו' והיה האיש אשר לא ישפע וגו' אך הנביא אשר יזיד וגו' וכי תאמר בלבבך איכה וגו' כי ידבר הנביא וגו' חנה אם אפר אם יבואו דבריו שנשפע אותו נראה כי הפרשיות הפוכים ונקד' ונאמר כי כרצות השם בישראל הקים בהם נביאים פה שלא עשה בשום אופן והוא מקרב אחיהם נביא מקרבך מאחיד' כלומר בארש' מארץ ישראל ומאחיד' שהיא אומת ישראל ללמד שאין הנבואה שורח אלא על ישראל ובארץ ישראל כמו שפטר' פשא גיא חזיון והרמיה' פן יונה בן אמי' שהיה בורח חוצה לארץ בדי' שלא תשרח עליו נבואה דכתי' ויקם יונה לברוח תרשישה שהוא חוצה לארץ וכתיב מלפני' כי לא אפר מפני' כי חלילה שיעלך בלב יונה שיברח מפני' ואנח יברח וכמו שכתוב אנה אלך מרוחק ואנה ממניך אברח אבל אפ' מלפני' אל מהארץ שהיא לפניו ותפיד מפני' שם וענינו שכתוב תמיד עני' אלדך בה וכן בקין וישא קין מלפני' כולו שיפא מהארץ הקדושה אשר לפניו וישא קין מלפני' שם מושבם פי' משם נברא אדם הראשון ואפרו בדרש בענין יונה אתה בורח לכפוס שהוא בורח מלפני השם דכתי' הים ראה ויניס והיאך אתה

אתה חושב להנצל בים וסבת בריחותיו אמרו חכמים זל
 כי בעבור שחיה שלוח להנבא לנינוה יהיה עיר האומות
 לומר שהשם רוצה להפוך אותה על החסם שבידם כי השם
 אף על פי שאינו משגיח בענייני אומות העולם לא שמתיחם
 למקרים כמו שאמר הנביא לישראל רק אתכם ידעתי וגומר
 זהו שאינו משגיח עליהם בשאר עבירות אבל בחסם אינו
 סובל ומשגיח בהם ומענישם ועל כן היה שלוח להם נביאיו
 וחשב יונה שהאומות הם בעלי תשובה ואולי ישובו לשם ית'
 ונמצא נביא שקר ועוד שהיה לישראל לסכסול עין שיאמרו
 אומות העולם שאין להם תורה הם בעלי תשובה וישראל עם
 ה' ונחלי תורתו הם עם קשי עורף והם על כבודם ולא חשש
 למאסר השם ולדבריו וזהו שאמר זל על יונה תבע כבוד הבן
 ולא תבע כבוד האב ולכן נסתלקה פניו נבואה דכתיב אל
 יונה שנית לאמר ולא שלישית ונשתלח להם נחום האלוקשי
 דכתיב משא גינזה ספר נחום האלוקשי ומה ששרתה נבואה
 על יחזקאל בארץ בבל הוא בעבור שהנבואה התחילה עליו
 בארץ ישראל ועם כל זה לא היה נגלה אליו אלא על הנהר
 גהר כבר חוץ לעיר במקום קדוש וטהור כמו שמוכר גם כן
 בדניאל על אובל אולי והוא חדקל וכן בפסח בצאתי את העיר
 הנה כי הנבואה לא חזתה שורה אלא בארץ וכעס ה' בלבד
 דכתיב אל עבדיו הנביאים ונתיב ואקים סבגים לנביאים וגו'
 ויש לנו לדעת כי לא צויתה התורה שנאמין לכל איש שיאמר
 נביא אנכי ואפילו יתן אות או מופת אלא אם כן האיש ההוא
 חסיד נמור הולך בדרכי התורה ובפרישות והוא חכם וגבור
 ביצור ועשיר בחלקו וכמו שאמרו אין הנבואה שורה אלא על
 חכם וגבור ביצור ועשיר בחלקו וכן כתב הרמבם זל וכן כתב
 רש"י זל בפירושו אם הוא מופתה לך שהוא צדיק נמור
 כאלוהו בזה הכרחי עד כאן וכמו שכתוב עליו בפירוש הרמבם
 זל בפרשת שופטים ובהיות חנניא מוכתר באלו הפרדות ויתן
 אות או מופת צוח השם שנאמין בו לא מפני האות והמופת
 כי יתכן שיהיה כשוף אלא מפני נאמנותו וחכמתו ופדותו
 הטובים כמו שצויה התורה שנאמין לשני עדים ויתכן שהם
 עדי שקר והראיה פסשה שלא האמינו בו מפני האותות אע"פ
 שעשה להם כמה פעמים נסים וקרא להם הים לא האמינו
 ונכנס להם ספך בלבם שהם כשוף עד מתן תורה דכתיב
 בעבור ישמע העם בדברי עמך ולא בעבור שמיעת קול חדיבור
 אף שיהיה קול נכרא עצום מאד כי אין בזה האמנה יותר
 מבקריעת ים סוף כי עדיין יסתפקו אם הוא כשוף אבל היו
 נביאים ושפעו שהלך נבואתו והיו הם כמוהו נביאים והיו
 מחזיקות מחזקות וזהו שאמר משה לשם אחר האותות שעשה
 לו בזה סיני והן לא יאמינו ליופח שכתוב ויאמן העם לא כל
 העם כי אחרי כן בים סוף כתיב ויאמינו בה' ואע"פ כן היה
 פקפוק בלבם עד מתן תורה שראו בעיניהם ושפעו באזניהם
 חדיבור והגיעו כלם למדרגות הנבואה והכירו פעלת משה
 ואמרו היום הזה ראינו כי ידבר אליהם ונאותה שעה נקבעה
 התורה בלבם ושפעו באזניהם התורה פפי הנבואה ואמרו
 לא אוסף עוד ומשם ואילך אפילו יבא נביא גדול באותות
 ומופתים ויבא כנגד התורה להבחי שום דבר או שיוסף או
 יגרע אין שומעין לו אלא ימות ואפילו אם יבא כנגד הקבלה
 וכמו שאמרו אפי' יבא אלהו ויאמר חולצין בסנדל אין שומעין
 לו ואמרו האדום אלו אמרה יהושע בפומיה לא צייתנה ליה
 וזהו תנורו של עכנאי שלא השגיחו בבת קול הא למח' וזה
 דומה לדיין שראה בעיניו שהרג פלוני נפש או הלוח פלוני
 לפלוני מעות ובאו עדים והעידו הפך מה שראה שאינו שומע
 אליהם והמלך שהביאו כבודם למלך שפיגה לשר מלכותו

ואמר לו פנים בפנים אני מקפיד אותך על מלכותי ותתנהג
 כך וכך ואל תשנה מזה הדרך ומה שאמר בשם בני' בעולם
 ואפילו יבא לך אדם בשפי ויבא לך כתבי וחותמי לא תאמן
 מה יש לו לעשות זה השר אלא לקיים מצותיו ואפילו יבא
 כפה בני אדם כשרים ונאכנים וכחותם המלך אין לו לעבור
 ואם עבר דמו בראשו כך אנו בית ישראל היינו בסמי' ושפענו
 דברות השם אנכי ולא יחיה לך ושאר מצותיו ואמר לנו
 שנקיים מצותיו ולא נוסף ולא נגרע על דבריו ומעתה אם יבא
 אדם ויאמר שהוא נביא ויעשה אות או מופת ויאמר חסם צוני
 שתעבדו על מלכותי או שהוא אומר שלא תשפרו העבדים
 לעולם כי הוא חסיד אותה פצוח או הוא מוסף לכם פצוח
 אחרת מה יש לנו לעשות שלא נשבע אותו כלל אפי' בכסח
 אותות ומופתים אלא שיומם מיד ועל זות כתב שלמה המלך
 עליו השלום אל תוסף על דבריו וגו' ופלת אל תוסף משכע
 שני ענינים תוספת ומגרעת וכעבור בן בא בשבא וכדנש
 הפה שהוא לשון פגרת כמו פן תפא והוא לשון קצוף
 שהגורע קוצץ כנטיעות שהן הפצות ועוד פקצץ מכש כי
 התורה שמויתו של הקבלה ושל כל מיד וזו היא פרשת
 כי קופ בקרבן נביא או חולם חלום וכתבי למעלה כל הדבר
 אשר אנכי פוצח היום תשמרו לעשות לא תוסף עליו וגו' וזה
 ואמרה תורה לא תשמע אל דברי הנביא ההוא אם כן מה
 הוא הכתוב הנאמר בפרשת שופטים אלו תשמעון והוא
 בעניני חרשות או כביטול מצוה למי שעה בלבד כאלוהו בזה
 הכרחי שבה מונח והקרי קרבן בשעת איסור הכפז והקריב
 שחוט חוץ או יהושע ביריתו שחלל שבת אחד כדברי רז"ל
 אבל אילו יבא אליהו ויאמר הקריבו קרבן כבשה בשעת איסור
 הכבשות מהיום הזה והלאה אין שומעין לו וחייבין מיתה אבל
 כענין על אפילו למי שעה אין שומעין לו אלא יכתב מיד ויש
 לנו לבאר במה שאמרנו שהנביא נאמן הוא כשיבואו דבריו
 ולא יבטל מהם אפילו דבר קטן אבל אם לא יתקיימו דבריו
 ואפילו במקצת שהוא אינו נביא ויש ענין שאמר הנביא ולא
 יבא לפעמים ועם כל זה הוא נביא אמת וזה הוא כשנמסר
 הנביא דברי פורענות שיבא דבר פורענות מקרה רע אהר
 ולא יבא שישבו העם או היחיד בתשובה וינחם ה' על הרעה
 ולא יבא כחזקתו שאמר לו ישעיהו צו לביתך כי את אהרן
 וחזקיהו התפלל ונתוספו לו השם עשרה שנים אבל אם יבטל
 הנביא בטובה או כנחמה לעם או ליחיד אפילו יעשה הרע
 לפני השם אינו חוזר ואם לא יבואו דברי הנביא בזה אינו נביא
 אמת וכמו שאמרו חכמים זל מדה טובה בירוב כבוד פורענ'
 וכמו שאמרין במסכת ברכות כל דבר שיצא מפי הקב"ה
 לטובה אפילו על תנאי לא חזר בו מנא לן כפשה דכתיב הרי
 מפני ואשפירם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' ואע"פ שהתפלל
 משה ובשל הגוי הטוב שהבטי' למשה על תנאי שלא יתפלל
 לא בשל דכתיב ובני משה עלו למעלה ואמרו זל למעלה מס'
 רבוא הא למדת שלא יבחן הנביא אלא בהכרחות טובות ואי
 קשיא לך רגע אדבר על גוי ועל פמליה לבנות ולנשות
 וכתבי ושב הגוי ויעשה הרע בעיני' וגו' ונהפתי וגו' כי תינת
 בדברי פורענות אבל בדברי הטובה היאך כתי' ונחמתי ותירוץ
 הקושיא שתשוב הטובה על כל פנים ואחר כך תסתלק
 ותירך הרמב"ן זל שזה הוא כבשה אבל אם יצא מפי הקבלה
 אינו חוזר דכתיב יצא מפי עזקה ועקר דברינו אמת וזהו ענין
 ירמיהו עם חנניה בן עוזר נביא השקר שירמיהו חיה מנבא
 רע ועושה כסירות ומוטות וחיה אומר לישראל הביאו צואריכם
 בעול מלך בבל וחנניה בן עוזר שבר את המוטות ואמר כד
 אמר ה' שברתי עול מלך בבל ואמר עוד כי בלי בית ד' ישנו
 למקומם

באותות ומופתים שעשה תחלה ועתה אין צריך לתת אורח
ומה שאמר נתן לך אות או טופת רוחה לומר כבר והרשיע
ואמר עתה נלכה ונעבדה כי המוחזק אינו צריך אות על כל
דבר כמו שאמרנו בסנהדרין והעובר על דברי נביא חייב
פיה ביד שמים דכתיב אנכי אדרוש מעמו ואמרנו פנא
ידע דאיעניש והא מיכא דלא יתב אות ונענש מוחזק שאני
דאי לא תיבא הכי אכרה בחר המורה הכי שמע ליה יצחק
מוחזק שאני אליהו בחר הכרמל הכי שמעין ליה ועבדינו
שחוש חוץ אלא הכי דמוחזק שאינו וכן הוא דעת ר' עקיבא
התם בסנהדרין שאמר על נביא שקר חמתנא בשם עזובא
האות והמופת וגו' לא תשמע אל דברי הנביא וגו' אפי' פעמיו
לך חמה כיהושע באמצע הרקיע כי פנסה "אלריכס" אמר
ר' עקיבא חלילה שהקנה מעמיד חמה לעוברי רצונו אלא
בגוף חנניה בן עוזר שתחלתו נביא אמת ולבסוף נביא שקר
ופרש' ל' כי כשהיה נביא אמת היו קורין לו חנניה הנביא
נתן אות על דבר אמת וכשהרשיע והיה קורין לו חנניה בן
עוזר היה אומר עיבדו עז וספכו עלי שאני מוחזק על האור
שעשיתי ולא היו יודעים שהרשיע יאות ומופת אפרו בספרי
אות הוא טופת ומופת הוא אות אלא שדברה תורה בשתי
לשונות ותרמכס ל' כתב בדרך הפשט אות סגורת
אתא בקר ענין הבא בשכעו של עולם כגון מטר וברד וארבה
שיאמר שיבא ביום מלוגי ומופת הוא כמו מלא פועלאת
והוא מלא קצרה והוא דבר מחודש וכן אתיא ותפחית שהוא
דבר תיפוח כפונותי מופתים בשמים ובארץ וגו' דם ואש
זהו מאמרם אפילו מעמיד לך חמה וכו' שהוא מופת גדול
ומה שלקחו ל' זה המופת מהחמה של יחושע יותר מקריעת
ים סוף או הירדן או מופתים אחרים יש בו שני טעמי האחד
מפני שהוא מלא גדול ושינוי שבע כי דבר גדול הוא שאם
ישקוט הגלגל מתנועתו אפי' רגע יחרב העולם ויחזור לתווה
וכוהו והשם יתברך שהוא אדון העולם מניעו ומעמידו ברצונו
והשני שדבר ידוע כי חכמים יש להם כח בתחומי' אבל
אין להם כח בצבא השמים כלל וזה היה ענין חרשמי מרע
ועל זה לא הוצי' מרעה את העם עד מכת בכור' שעשה שמים
בעליגים וזה הוא השמים שמים ל"י כי אין הכוונה שהשמים
הם ל"י והארץ לבני אדם אלא שלא נתן להם כח אדם בעליגים
שהם לו לבד אבל בארץ נתן כח וחוכמה ולכן הזהירה תורה
מאלו חקוסמים בעבור כי יש פמשות בפועלם כי אם לא
היה בהם פמשות לא היתה אסרת התורה פועלות של הכל
ואין בה מועיל וחכמים ל' אפרו למח נקרא שמים כשמים
שמבחי' פמליא של פועל וזה היה עיקר עז וירידת כח
בצורות שהיו גדול אנוש וחדירות האחרונים לא ידעו דרך
הראשונים וידעו קצת אבל לא כחמה הראשונה וכבר כתב
זה הדב' החבר למלך הכוזר והביא לו משל מרוב א' בקיטאר
ידע בענין הרפואות והיה מרפא לכל חרואים אלו כי הירד
מנין תחלואים וכח הרפואות ונתפרסם מאד בכל העולם
העם אחת באו בני אדם לחנותו ולא היה מצוי שם נכנס אחד
בחנותו ולקח מן הכלים רבוא בלא מדח ומשקל ובלא ידיעת
תחלת ויחלק לכלם בלי חשכחה ועין והרג הרבה בני אדם
באותן הרפואות שהיו נרפאים אם היה יודע לתת במקום
הראוי ונתרפאו קצתם במקרה וכסופא בארובה וחרואים
שנתרפאו על ידו חשבוהו לחכם ושהוא רופא והאמינו בו
ואינו כן כי הדעת היא ברופא הידע טבע הרפואות וזה עשה
בלא דעת ונתרפא במקרה והרופא הוא הקדוש ברוך הוא
והמקחות הם הנחות וזה הרופא השוטה הם הפועלים בלי
ידיעה ובני אדם השוטים הם השועים אחריהם ולכן אמר
השם לא תשפע אל דברי הנביא ומלת השכם אזהרים יש לח

למקיים ואמר ירמיהו אפן בן יעשה ה' ואפרו ל' שהחניף
לו ירמיהו כמה שאמר לו אפן בן יעשה ה' על כן נענש ירמיהו
ועל כן אפר כל החנניה את הרשעים נופל בידם ואם לאו
נופל ביד בנו פנא ל' מירמיהו שהחניף לחנניה ונפל ביד בן
בנו דכתיב ושמע בעל פקידות ושמעו ירמיהו בן שלפיה בן חנניה
לאמר אל הכשרים אתה נופל כלומר אתה מתחבר וכן תרגם
יונתן את משתמע וכן לכו ונפלה אל פתח ארם מיר' הוציא
עליו אש רע כי היה רוצה להתחבר עם חיל בכל שהיו צרים על
העיר והיה בעל פקידות פמונה על שער העיר לבל יצא איש
לחיל הכשרים והשליכו את ירמיהו בגור ושבט בכור וחניע
למות כמו שכתוב שם בענין עבד מלך כושי ויש אומרים כי
זוה חנניה לבנו ולבנו שישמרו אבה לירמיהו על שהוצי' עליו
שם נביא שקר ושפרו לו זו חאיבה ועוד דרשו ל' באומרו
אפן כי אני מרוח בנבואתך כי אני אוכל תרומות ופעשורת
ואתה מספיד שאתה נכעוני וכן כתב חנניה בן עוזר פגנעון
ואמר לו אלו חתוכים אך שמע נא הנביאים אשר היו וגומר
הח' וישיר ידבר לשלום וגו' כלומר אם לא יבואו דברי אין
בכך כלום כי אני מנבא למורענות ואולי ישובו ויהי כדברך
אבל אתה מנבא טובות ואם לא יבואו דבריך אתה נביא שקר
ואמר במדרש כי חנניה היה קורא לירמיה נביא שקר אמר לו
ירמיה השנה אתה מת כי סרף דכרת וכתב וימת חנניה בן
עוזר בשנה ההיא בחדש השביעי וחקשו רבותינו ל' אם פן
לא מת בשנה ההיא אלא בתשרי של שנה אחרת ואמרנו שמת
ערב ראש השנה וצוה לבניו שלא יקברוהו עד תשרי של שנה
האחרת להחיותו נבואתו של ירמיהו וכן תרגם יונתן ומיר'
בשנת ההיא ואיקבר בירחא שביעאה ולפי הפשט בשנה
הזאת פת רוחה לומר בתוך שנה לבואתו כי לא אמר השנה
הזאת אלא השנה חנה מירשנו חפרשה הזאת של נביא השק'
ויש לפרש זה הנביא מה הוא יש מפרש' שהוא כהן בערכי
והוא קוסם ובלעז אריכין מדבר עתידות וסבת זה הענין כי
בקצת נפשות אנשים כח נבוא ידעו בו עתיד לא ידע האיש
מאין יבא לו אבל יתבודד ותבא בו רוח לאמר ככה יהיה
לעתיד בדבר מלוגי ולא ידעו הפילוסופים סבת זה הענין
אבל זה הענין נתאמת לעיני הרואים וקוראים לו הפילוסופים
כהאן כמו שאמרנו ויש חולקין בסבת ידיעתו העתידות
יש אומרים שהוא בכח השדים והאופרים זה משימים חלוק
בנבואות ואופרים כי הנבואה היא מהאדים והחלול מהמלאכי
והקסם והנחוש מהשדים ויש מחכמי המחקר אומרים כי
בשתחזק הנפש המשכלת ותכניע הנפש המרגשת והנפש
שמתאוה תדבק בשכל הפועל ידע העתידות ולכן תפסא
הקוסמים קצרי קומה ופכויערים שהנפש חסגנית חלושה
בהם והמשכלת חזקה והביאו מעשיות פמוחשין אופרים
עתידות ובאו ואמרו כי חכם אחד שמו מיתאגרוש היה בן
ואפרו שהיה מחזק ויהיה ידע עתידות ויש אומרים כי במולד
הלידה יקרה זה בחיות כוכב במחברת גדולה ויש אומרים
כי הוא מהנביאים פגנב כמו שכתב ר' אברהם ופן בא בכתוב
פגנב דברי וגו' וכתב הרמב"ן ל' כי כשישפע כח השכלי
על כח המדמה לבד בסבת השפע או בסבת המקבל יהיה
קוסם וכשישפע על כח הדבורי יהיה בעל עין וחכם ודברי'
וכשישפע על שניהם יהיה נביא ויהיה נביא שם גזור מן גיב
שמים מדבר וזה הנביא כתב הר"ם ל' בדרך הפשט שהוא
נביא עז שיאמר על פניו שהוא האדם שלחני אליך ומצאת
שתעמדוהו בכך וכך וזהו מדבר ואשר ידבר בשם אלים אחרים
ונראה מדברי רבותינו ל' שהוא נביא פמש שהיה תחלה
נביא אמת וחזר נביא שקר בחנניה בן עוזר ולפי' הדרך חזת
נפרש שזו הנביא שיקום עתה חזת תחלה נביא מוחזק

ענין כמו להנחיל אוהבי יש שחשם פנחיל אותנו הנה הצפון
 ויש הוא הור סהשם הנדול וסין משור וענין הנסיון בקרא
 כן מצד המנוחה לא מצד המסדה ומה שאמר לדעת ים
 פועל יצא שידע בפועל מה שהוא ככח ונלוי לפניו תהיה
 וכחול לדעת כי אני פקדשם יי חנה ביארנו זה הענין
 בקיצר ומאחר שבה לדינו ענין החסות ליהושע יש לישאל
 האך אמר ולא היה כיום ההוא לפניו ולאחריו והנה חכמים
 לא אמרו שחייבי משה כמו שלמדו גזירה שהם כח תת ויש
 מפרשים בו שני טעמים האחד כי עפירת חסות ליהושע היה
 בתפלה כמו שאמר הכתוב לשמוע יי בקול איש ועמיד חסות
 למשה לא היה על ענין תפלה אלא מעצמו והשנית כי
 עפירת חסות ליהושע היה כיום תמים וכמשה לא היה כל כך
 וכבר כתבו רבותינו לא במסכת עץ נחם הלך וכמה קס והוא
 היה נס גדול ביותר לשנוי טבע גדול והוא לא היה כחול
 מירשו שהענין היה בשבת שהמים קצרים ועמד השמש בין
 הליכה ועמידה כיום תמים של תמים שהוא יום תמים והוא
 בדרך הפשט אבל קצת רבותינו לא נכרת והוא האמת
 ויש לנו לפרש ענין אותם הכתובים של יהושע שהם חמורים
 וסמורים אמר שמים בנבעין דום פירוש דום צמוד כמו דומם
 עד הניעונו וחכמים לא פירשו דום שיתק מלומר שיהיה כי
 בהליכתו משכח ליוצרו ויהושע אמר שיהיה במקומו ומה שאמר
 ויהיה בעמק אילון יש לשאל כי מרחק גדול יש מן נבעין
 לאילון כי זה בנכול רחוק בנכול בנימוני מפרשים פירוש
 גסים היו בשני אמירות ובשתי פעמים כי כשהיה יהושע
 בנבעין היה חשש בחצי השמים ואמר שמים בנבעין דום
 ולא אמר יותר ועמד השמש כי יום תמים וכשהיה השמש רוצה
 לבא עדין לא נמשכה הסלחמה ויצא הירח והיא בתחלת
 חרובה ואמר ליה יהושע וירח גם בן והיה הירח באותה
 שעה בעמק אילון ואמר לה דום עד יקום יי מאובי וכתב
 וידום השמש וירח עמד שהם שני ענינים משונים ויש
 במדרש שהדבור היה בבת אחת שמש הכתוב והיה ערכ
 שבת וחצי היום וכתירא יהושע שמה שחללו שבת ואמר שמש
 בנבעין דום שלא תכנס וירח שהיה לה לשב בעמק אילון
 שלא תצא וכן היה ועמד השמש בחצי השמים לו שעות
 בשיעור ליל שבת ויום וליל יום ראשון וחששם לא נכנס
 והיה לא יצא ומה שאמר הלא היא כתובה על סדר הישר
 הוא מה שאמר הכתוב ואולם אחיו הקטן גדל ממנו וגו' ויש
 מפרשים בפסוק נגד כל עמד אצעה נפלאות וזה הוא ענין
 יהושע אשר אני קדשה עמך קרון פנים או עמידת שמש וירח
 כמו שלמדו מתת תת ועתה נשוב לפרש הפסוק שהתחלנו
 והאך קצר עץ ענין נביא השקר אמר אין לכם לשמו בקול
 נביא כזה אלא שגזלני אחרי נביא האמת ולכן פירשו בפסוק
 אחרי יי אלדיכם תלכו זה ענין כלומר שגזלני אחרי
 ומאמר נביאיו כמו שחיינו הולכים אחרי הענין ועוד לחם לא
 אחרי יי אלדיכם אחרי מדותיו ודרכיו מה הוא רחום אף אתה
 רחום מה הוא חנון אף אתה חנון מה הוא מלביש ערומים
 אף אתה כן מה הוא מכבד חולים אף אתה כן וכמו שלמדו
 מאדם שיעשה לו ולא שתן פתנות עור ומאכרחם שבקר אותו
 דכתי' וירא אלי יי ונחם לי צחק דכתיב ויהי אחרי מות אברהם
 וקבר למשה דכתיב ויקבור אותו בניא ואין ספק שיש ענין
 גדול שפירשו באברהם תתהך לפניו וכתב האלדיש אשר
 התהלכו אכתי לפניו ומצינו בתנך ויתהלך חנוך ארץ
 האלדיש ובנח את האלדיש תתהך נח ורבותינו לא אמרו
 משה לפניו שהיה לו שני כנים אחר גדול ואחד קטן לגדול
 אמר הך לפני לקטן הך עמי אברהם שהיה כח יפה אמר
 לו הך לפני ולכת שהיה בינוני אמר ליה הך עמי ר' יוחנן

אמר משה לרועה שעומד וכביש בצאן שלכנו' ר' זבוען כן
 לקיש אמר משה לנשיא שעומד ומביש בוקנים שלכנו' על
 דעת ר' יוחנן אנו צריכין לכבדו על דעתיה דריש לקיש הוא
 צריך לכבדו ויש בזה ענין והוא סוד הברכות שאמר בפרש
 שעברה ובכאן כתיב אחרי יי אלדיכם תלכו הוא רמו לפיך
 ששמו בקרב דכתיב ביה השמר מפניו וגו' והוא רמו במלך
 וראית את אחוריו ועל זה כתיב טוב אחרי' דבר מראשיתו
 ואותו תיראו ויהא מוראו עליכם ותאמינו שיש בידו להפית
 ולהחיות ובידו נפש כל חי ועוד להם לא אלו מצות לא תעשה
 מירוש כי הם באים כבוד היראה ולכן מענישין עליהם ואין
 מענישין אותם על מצות עשה ובקולו תשמעו לעשות כל מצו
 שיצוה ממצות דתורה כמו שאמר שפואל לשאל נסכלת כי
 לא שמרת את מצות יי וכתב להם לא שמעת בקול יי ואותו
 תזכרו עבודת הנפש והגוף והכסות וכמו שפירשנו בפרשה
 שעברה ואף על גב שכבר הוזכר בפרשה האחרת בפסוק את
 יי אלדיך תירא בא להזהיר ליחיד ולרבים לפרש ולכלל וכו'
 תדבקו יי מפרשים צווי כאשר הדברים לומר שנדב בחכמים
 וכמו שאמר לא וכן אפשר לאדם לירכב בשכינה והלא כבר
 נאמר כי יי אלדיך אש אוכלה הוא אל קנא אלא להדבק
 בחכמים ולהשיל פלאי לכיסם ולשא בתם ולתת בתם לבניהם
 וזה הוא הדבור ויש מפרשים שידבק האדם מחשבותיו בשם
 כל שעותיו ורגעיו כמו שדרשו אל תפנו אל פדעתכם וכתיב
 שויתי לנגדי תמיד ואז תחית השגחת השם תמיד עמו ולא
 יונח למקרים כאמרו לא ורגע מצדיק עינו וכתב רגלי חסידו
 ישמור וכבר כתב הרב רבינו משה לא דברים נכבדים בדרך
 בסוף פסוק בהנהגה שכתב יי וגם המלך בפרש אבן בפסוק
 לא ירגע מצדיק עינו יי כי הוא הבטחה אחרת על פיה
 שאמרת יונת תדבקו כסוף והוא רמז על לו הנשמה ולהיותה
 צורה בצדור החיים וגם פירש הך הפסוקים שכאן
 בן הפרשה והם כנים אתם לוי וגו' שרש לא פירש מאחר
 שאתם בניו של מ יום ראשית אתם להיות נאים לא מקוריהם
 ולא בדיהם וזה אינו מחזור דאם כן יהיה איסור הקרחת
 והגדרה אילו שלא על השמ ועל דעת ר' און הכצוה הזאת
 אלא על פה בלבד וכמו שאמר לא יכול טבעה סמיתו בים
 תלפיד לומר לשם ולא פירש אחר שאתם בני לשם והוא
 אוהב אתכם כאב לבנו אל תתגוררו על פה כי כל מה שעושה
 הוא לשוב לכם ואם לא תבינוהו כאשר לא בינו הכנים
 הקשנים מעשה אביהם רק יססכו עליו כי עם קדוש אתה
 ואיך כשאר כל האומות על כן לא תעשה כמעשיהם והם
 לא פירש כי עם קדוש בקיום הנפשות לפני השם ית' ואמר
 אחר שאתם עם קדוש וסגולות השם לא ישא אלדיש נפשו
 וחשב מחשבות לבלי ירח מפני נדח אין ראוי להתגורר
 ולהקרח על הנפש ואפילו ימות בנוער ולא אחר חבכי כי
 הפע יתעורר לבנות כפירוד האוהבים אף כחיים ומכאן
 ססנו רבותינו לא באמרם אסור להתאבל יותר מדאי עד כאן
 וזהו חיבה יתירה שנקראו בניס וכמו ששנינו חביבין ישראל
 שנקראו בניס וידוע כי בילת בן גזורה במלך בני ואם אין בן
 אין אב וכניול האב צריך לבן והבן לאב וזהו שכתב בישאל
 צורך גבוה דכתיב ישראל אשר בך אתפאר וזהו חיבה יתירה
 עד פאר הנחכי קיום הנפשות הבטחה בישראל וזהו וכו'
 תדבקו ובמקום אחר כתיב ולדבקה בוכן פירש רבינו חנניא
 לא בסוף והוא ענין עולם הבא ויש מפרשים כי בזה הכתוב
 יש בו ששה ענינים כנגד ששה דברים שצריך לכל נביא ללכת
 נכנס בתוך פרשת גבוהה והששה דברים הם הכנה טבעית
 שיהא מנו שלם ביצירה מן הכנס כמו שכתוב בפרש אצריך
 בבטן ידעתך והשני בעל מדות כמו שאמר לא אין הנביא

שופטים

והשליטת חכמת ויועץ בה ובריאות פהלי
העולם כמאמר על על חכם וכי וכס שנתב חכם על בספר
המדות והדרכות חכמת מקום והוא ארץ ישרא כמו שאמרנו
והחשיבות חכמת וסן והדור כמו שאמרנו על בשמאל הקטן
ובתלמודי הלל אלא שאין דורן ראוי לכך וה שית חכמה
לרית כלומר פתת ארץ שאע"י שיהיה שלם לא יבא והוא
שנתב חכם על והוא ענין ביד בן נריה וכמו שכתבתי כבר
וצדק האומר שכל נביא חכם ואין כל חכם נביא והנה
הכתובים שיתחילו אסכפתא לא המדות ולכן נכנס באמצע
המדרש וקעם כל זה כדורש רבותינו על שאמרנו הוא עיקר כי
המסוק הזה שיתחילו משיחיו כי בשימורו כפיתו נחירה
החיים הארוכים והטובים עולם שכולו טוב וכלו אורח והוא
השני האמיתי וכבת חכם על ופשיט האמונה כי כשיעשה
אדם מצוה מן המצות כפי המדת חייב ולא ישתף עשה כוונה
פ' ונונת העולם אלא יעשה מאהבה ויהי ראוי בעבור לחיי
העולם הנא וסד שורה על זה השורש שאלת ר' חנניה בן
תרדיון מ' דאני לחיי עולם הנא והשיבותו כלום בא מעשה
ליד בירוש אס נודמן לך מצוה כפי מה שצריך על השלימו
ואמר סעות של מורים פירוש שהיה נבא והיו בכיסו אן
בתכתי סעות מיוחדים לסעודת מורים ושכח וחלקן לעניים
ולא נתערב מצד סעודת העצקה וחלקן כלן ולא נתערב
שום לפני משרות חרין ולכן הכשיחו בשת רבנו עליו השלום
במקום אחר ואתם הרבקים בה ארצכם חיים כלכם היום :

ומחסורך במחרת ובתוקף כאיש מן' ואשני אס תהיה מעד
שינות ומעט תנומות אפילו יהיה מולו להיות רש ועוד כנגד
פולו ולא שיעשיר אלא שלא להיות רש ותתגרנס בנקודת
כלומר יבא לך רישך ומחסורך הנגד עיך כמו מתהלך ותהי'
כאיש מן לעמוד כנגדו ויהיה הפירוש הזה כמו שאמר החכם
עם הנזירה טובה היא ההשגחה ואמר שלמה המלך עליו
השלום עשיר ורש נפשו עושה כלם י' וגירס הר' יונה על לא
הגיע חשיר לעושרו בכחו ושכלו ולא העני לעני בשפלות
יורו וחשיר שכלו ששניהם נפגשו שחור הגלגל ופגשה האקר
העושר וחריש על כן אין לעשיר שיתהלל ותפאר על עושרו
כי עושה כלם י' אל תתעה בנפשך לאמר כי אחרי שחשור
והריש מקרה ופגשה מסובות הגלגל שלא גור חשש ית ואין
בידי לפנוע הסיבה ולהגיע על כן נלמוד בדבריו שאף ע"י
שהעושר וחריש במולא תליא פולתא אינו דבר מוחלט שאם
כן חחריצות וחחשתדלות הכל וריק אבל הוא ביד השם ויעני
החריצות עם עבודת השם יתבר' ויבטל הסיבה ויגיע הסיבה י'
כל זה חזיר שלמה בהשתדלות וחחריצות והנה לפי הנגלה
הראנו שלמה המלך ענין גדול ועיקר גדול בהצלת האדם י'
ושלמוד מבריה שפלה עד פאר מבריתו והיא הנפלה כי
השם שם חכמה וערסמות ותחבולות כבעלי חיים והם סגולה
בהם כמו שיש סגולה באבנים ובע צבים וזה הוא שאמר חכמים
מלפני מבהמות ארץ ואמר על לפרני צניעות פחתול גזל
מנפלה ערית פונה דרך ארץ מתרננול ויש ברית אחרות
שנוצות כגמל כי כשמודה לנקבתו יחרון כל הרואים אותו
ותחבולות השועל וערסם תוראין אקס שהוא נאץ מן אנשים
העליונה וכפי דעת חכמי המחקר הוא נאץ פתאבל המועל
ואנו פוצאן להם גם כן ששירת עצמן מן הנקודים להם אהבה
ושנאה והיכרה ולא ברעת ושכל שיש בהם אלא שחשם נתן
בהם כח וסגולה להתחכם בני אדם מהם ורל' תקנו פרק
שירה שמשכחים לבווא' או שרש שלהם וכוונותיה שמשבחין
לשם כי כל בריה ואף לעשבים יש כחות בשמים ושלמה המלך
ע"ה אמר באלו הפסוקים שחכם האדם מהנמלה שהיא
חכמה ושמנה בחוריה כל ימי החורף ונצתה בקציר שמאבלה
מצוי להכין צידה לאכול בזמן שהוא נמצא וזהו וחכם
כלומר מענין התחבולה כמו שאמר בסקום אחר ארבעה השם
קטני ארץ והפח חכמים פחוכמים ואמר דרכיה שיש לח מדות
פונות שאינה נזונת מהגזל ואף על פי שאין לך קצין שומר
ושולל מפי יפחד זו היא מדה פועלת ואינה בעלת שכל כל
שכן מה יש לו לעשות העל שכלי ואמר תבין בקץ לשון
הכנה כמו והכינו את אשר יביאו ואמר שחגרענין הלחיים
פנינה לצר אחד כרי לאפין פיר עד שלא ירקבו וחבשים
פוצנעה אותן לזמן חורף וזהו אנרה בקציר ולכן אמר תבין
לאחר אנרה להבא ואמר שעושה ג' בתים תחתיים שניים
ושלישם ואינה פשיטה חסה בתחתון מפני הלחות ולא
בעליון מפני המזל אלא באמצעים והם דריש רצחונות
ופושטא החשח לחוץ לינגב ואמר שמשכרת החשה כדי שלא
תפסח וחזו מלא והתעוררות ואמר כי תרגיש המזל קודם
בואו ופכניסין חחפה בחוריהם זה דבר פוכרת' וכתב חכם
אחר מכתבי המחקר שהיה לאדם אחד שרץ והיה מרגיש
כרוח סערת קודם נשיבותו והיה נכנס לחורו וכשהרגיש בעל
הבית בזה היה אומר לבני אדם היו חושבים שהוא נביא ועל
זה אמר חכמים פחוכמים ופח שיקראם עם לא עופר' קצין
כי הקבוצ יקרא עם כמו והיינו לעם אחד ומפני שהם לא ען
מכירין חולשתן ומשיגין פרנסתן בזמן שהוא מפני לרוב שלא
יגולו אותם פידו ועוד מפרשין דרכיה שיש לה שני דרכיה
כשמשאקל קל עולה דרך ישרה ואם הוא כבד חולכת דרך

אחרונה

פרעת שופטים

לך כמלך מלך חכם הדכים וסכס : אסר מן לקצין שומר ועומד
תבין קצין למען ארס כקור עאכלס : (עשיו ו)

לך אל נמלה

כבר אמרתי מעט רבות
שאלו חכמים של משלי
נאמרו על שני פנים
נגלה ונסתר והנגלה היא תיקון והכנה צרכי
ותקין מדותיו והנסתר הוא על תיקון הנפש ואלו הפסוקים הם
כשאר הפסוקים ויש בהם נגלה ונסתר והנגלה בהם מעיר
לאדם לבקש צרכי ותקין מדותיו ולהסיר העצלה וללמוד
החריצות וכן באו פסוקים על זה אינה בקץ בן משכיל וגופ'
מיושר עץ לא יחרוש וגו' ואת עץ תמיתנו על שדה איש
עץ עכרתיו וזהו ענין גדול בצרכי האדם שישתדל האדם
בהואל' יצריך לבריות וללמוד מהבריו השלמים שישתדלין
ברדיפת צרכיהם והם שאין להם שכל עושין בן כל שכן האדם
שחוא בעל שכל שיש לו להשתדל ולבקש חכמים ההגדתיים
ואל יספיק על מולו כמו שדרשו חכמים על במלת כי האריך
בדרך בכל מעשה ידך יכול אפילו יושב ובטל תלמוד לומר
בכל מעשה ידך אם אתה משתדל ועושה אתה מתברך ואם
לא לא יחשפיל הקץ לזן הבחורות והחורף לזמן חוקרת
שכן האדם כבחייתו הם ויש בקץ ובזקנה קר ויבש כחורף
ולכן אמר עד מתי עץ' תשכב וגו' מעט שינות וגו' וכא
כפתר ונר' ויש מפרשים שהשינה היא יותר מן התנומה
כי תנומה היא ניסת העפעף בלבד ואינו שקוע בשינה כמו
שאמרין בפנייה נים ולא נים תיר ולא תיר ולזה הציר' יהיה
הנה לא נים ולא ישן פירושו הנה לא נים כל שכן שלא ישן
וכמה שאמר וכא כפתר רישך גירס וקא שני פירושם
האחר אס לא תתחם מעט שינות מעט תנומות וכא רישך

לא נולדו בצלם אדם ובדמותו ונסתה הוצתת העולם לזר
כי לא השני שכלים הם בכל אומה והשכל הג' אינו אלא בשר
שהם קיום העולם וכנגד אלו הג' כחות באו באדם ג' נפשות
האחת נקרא נשמה והיא כחות והשני נקרא רוח והיא כלל
והג' נקראת נפש והיא בכבוד ובדם וכן השנים פאלו הם בכל
בעלי חיים והג' הנשמה אינה אלא באדם לבדו וכנגד אלו
השלושה כחות נתנו לישראל שלש מעלות גדולות והם
המלכות והחכמה והנבואה והם מוזכרים בפרשה הזאת
מלכות אישיה על מלך חכמה חכמת הסנהדרין והנבואה
נביא פרקנד' המלכות כנגד הנפש שהיא הדם והוא קיום
הגוף ופנהגו הסנהדרין כנגד הרוח שבהם ההוראות והדין
שלהם ח"י הגוף כמו שהרוח שבלב פסגו ח"י הגוף והנבואה
כנגד הנשמה ולכן צוה בזה הפרשה מני המלכות ואמרו
אישיה על מלך ואף על פי שנאה בדר האיפשות הוא מצוה
כמו שאמרין במסכת סנהדרין שלש מצות נצטוו ישראל
והאחת ביני המלך ומה שאמר בכאן דרך האיפשות כבר
כתב הרמב"ן ז"ל שהוא דרך האיפשות רמז לפיני שאול שלא
היה מרצון הדין ואם שום תשים עליך ודרשינן עתההא איתתו
עליך ולכן נצטוו המלך שלא לעשות שום צוה לשון אדם
ושלא יקרא לעצמו אדם אלא בשמו ואינו עומד בפני שום אדם
אלא בפני כהן גדול ובפני חכם בינו לבינו כמו שכתוב בספר
המצות שאנו חייבין להיות יוראו עלינו וכמו שאמרו היו
בתפלל בשלומה של מלכות וגו' וכתב ירא את בני מלך
ועם שונים אל תתערב כלומר שלא ירא מלך יותר מהקדוש
ויש לו כח לגזור גזירות ואפילו כנגד המשפטים ואפילו בלא
צדדים והתראה ודינא דמלכותא דינא וכל הסמכות את פי חייב
מיתא דתת' כל איש אשר ימרה את פיך וגו' ולכן נתחייב
אזריה מיתא ויש אומרים שקרא ליואב אדוני בפני המלך ויש
אומרים שעבר על מצותו שאמר אלך לכהן ורחץ רגלך
ויש לו כח לעזוב ממנו ולהטיל פס כפי ראותו דכתי' שירותיכם
יקח ואמרו כל האמור בפרשת שמואל מותר לעשו' ואם תאמר
למה נענש אחאב בכרם נבות לפי שלקחה דרך חפדה ולא
הותרה לו אלא לאספגיא שלו ולצרכיו ועם כל זה הוצרך
והזהיר לנהוג עצמו בשפלות וביראת שמים ולכן באו עליו
שלש מצות רבוי גישים וסוסים וכסף וזהב ואפילו סוס אחד
וחוא בשל אסור להרבות דכתיב לצען הרבות סוס והטעם
ולא ישיב ואמרו ז"ל שהוא לאו בפני עצמו שחדר באר מצרים
הוא בלאו וכבר תסוה מהר"ם ז"ל שהיה דר במצרי' ויש פירוש
שאינה מצרים שכבר בלבלם סתמרי' ויש פירוש ש"א אסור
הכתוב אלא כשהיינו דרים בארץ ונראה מדעת הר"ם ז"ל שהוא
בתב בספר שופטים שגם בזה היה אסור לדור בארץ מצרים
וכתב בספר הקדושה כסברא הראשון על ענין מצרי אסור
לבא בקהל עד דור שלישי וכן שאר האסורים שהם מותרים
לבא בעתה אחר שבלבל סתמרי' כל האומות אין מצרי ידוע
לא עפוני ולא מואבי ולא אדומי ופכאן נראה שספד על זה
שהאיסור היה בעבור שהיה עם מקולקל דכתיב כפעשה ארץ
מצרים וכן כתב הוא ז"ל בטעם איסור הדירה ולא היה האיסור
בשביל הארץ ונוכל ללמוד גם בן משלמה המלך שנשא בת
פרעה ואין שם ש יורה כמו שכתוב הוא ז"ל בספר קדושה
וזה לשונו ופי' תעלה על דעתך ששלמה ושמשון המושיע
ישראל נשא נשים נכריות וכו' כמו שכתב בזה נלמד שגירח
לבת פרעה ומה שלא חשש לדור ג' מפני הטעם ז"ל בלאו דיא
יסור יספד על חכמתו שלא יטעו לבבו וכן טעה גם בזה כי
ידע כי טעם איסור מצרי וספרות עד דור שלישי הוא בשביל
מעשיהם המקולקלים שלא יבוא לקהל ישראל וסם בהכחיהו
הגדולה שלא תוכל להסתוות ועל זה נענש כדכתיב בדרך
דכתיב

אחריית וחורמו לאדם שלמעשים בא לאדם ענין וחושב
שהוא רע ולמעשים שהוא בהפך וכמו שאמר הכתוב יש דרך
ישר לפני איש וגו' כל זה מורים אלו הכתובים כפי הנגלה והוא
מוסר טוב לתקן הגוף להכניסו ולמדות טובות והפנימי בזה
הענין הוא כי כל זה משל שיכין האדם צדה לנפשו בעולם
הזה שיחיה לו פונק לעולם הבא ויפצה זה בזמן שיש לו יכולת
ומצוי בידו לעשות כמו שאמרו מי ששרח בערב שבת יאכל
בשבת ובמשל מהנכנס לים שצריך שיכין ביבשה ואל יאמר
לכשאפנה אתן שאינו יודע זמנו וכמו שאמרו באבות ושוב
יום אחד לפני מיתתך שיפצה כל ימיו בתשובה ובמשל שהביאו
במסכת שבת על זה למלך שומן לעבדיו לסעוד אצלו החכם
חשב כלום חסר מבית המלך עתה יבואו בעבדיו הלך לפרחץ
ונסתתג ולבש מלבושין חפודים וישב בביתו לכשיקראוהו
הטעם והעצל אמר יש זמן גדול לשעת הסעודה עד שיקנו
בשר וכל הצורך ויתקנו אותו יכול אני ללכת לכאן ולכאן
ולמלאכתי כשבאו שלוחי המלך מצאו לזה נכחד והדור ולזה
מלוכלך שמה המלך בזה הנכחד והדור והושיבו בראש
הקראים וצוה שיוצאו זה המלוכלך בקלון ובחרפה על
שבוה סעודת המלך וכן איש לו לאדם לחשוב שאפילו יחדה
כמה מאחר שיש קץ לימי חייו שיעיין בעניניו ויתקן נפשו
בעוהו בביתו ויכמו שאמרו ז"ל אשרי איש ירא את י"ב מצותיו
הפך מאד בעוהו איש כי העץ הלא יכול אדם לתקנו ואם
יניחנו עד שתתייבש לחלוותיו בעקמיותו אינו יכול לתקנו
ועל זה אמר דוד אשר בנינו כנטיעים וגו' כשהם לוחים
ואמר שלמה המלך ע"ה וזכור את בוראך בימי בחרותך וגו'
כל שכן שלא ידע זמנו וקצו אוליות בלא תשובה ופעמים
סוגים ומאחר שהשם יתברך עושה חסד גדול עם האדם
שחוטא לפניו ופסקלו בתשובה כי פן הראוי היה למי שהוטא
לאדון העולם נורא ועליון שגמל עמו כמה חסדי' שלא יקבלהו
בתשובה והוא פחל כבודו וספולח ופכפר לפי ששכ אלץ כפח
יש לו למהר ולשוב בכל יום לפניו ועל זה הזהיר בכמה מקומות
בענין העצלה וכן אמרו במדרש כל עציה האמור בספר משלי
בעצלה על תורה ותשובה הכתוב מדבר ועל זה אמר על שדך
איש עצל וגו' והנה עלה כלו כשאינו יודעו זה בתורה ובפסל
וכן דרשו עד פתי עצל תשכב פתי תקום משנתך מעט שינות
מעט תנומות וגו' אחר מעט שינות כדי לקום לפי שנתך מעט
תנומות כדי שתקום לתפלתך פעם חבוק ואם תעשה פן
תזכה למשיח דתיב ובא כמהלך רישך וגו' זה מלך המשיח
שעתיד לבא בראש דתיב ויעבור מלכם לפניכם וי' בראשם
ולכן כתיב ראשך באלף ולוה הכוונ הזהיר שלמה באל הפסוקים
שהאדם נטע השם שכל בלבו וזמן לו חדעת ולמד לו ביעד
שהם שלשה עניינים נפלאים כמו שתקנו בברכה ראשונה של
אמצעיות כמה יש לו לשים לב ולקחת מוסר לנפשו פחבריות
שאין להם שום ענין פאלו הג' פעולות ולזה רמז אשר אין לה
קצין שומר ומושל כנגד השלושה כחות והם השכל הטבעי
והשכל הקנוני והשכל הנאצל הנקרא חנון והזכרים בתפלה
המסדר אותה דעה ובינה והשכל האחד שהוא הטבעי הוא
בכל אדם שיכין במושכלות ראשונות והשני שהוא השכל
הוא כחם המתעסק בתכונה ובתורה להוציא דבר מתוך דבר
וקונה זה השכל אבל השכל השלישי שהוא השפע הנאצל
משפע השם יתברך ופירושו אינו אלא כנביאים בלבד והוא
בישראל וכמו שאמר פעמים רבות וכנגד שלשה כחות הללו
נולדו לאדם הראשון שלשה בניס קין והבל ושת קין הניא
פפרי האדמה שהוא גרוע והבל סבכורות צאנו ופחלבהן
שהוא משובח יותר וישע"י אל הבל ואל מנחתו ושת נולד
בצלבו ובדמותו דכתיב ויולד בדמותו בצלמו אבל קין והבל

אל הדברים לא יוכל אדם להכחישם כי נתפרסמו לעיני רואים וחכמים זל גם כן ידעו בהם כמו שאמרו בואלה שמות רבה כי עוף השמים יוליד את הקול זה העורב השאירן והעוף בערני פאר וגם הוא בגמרא כמו שהארץ הרם זל בואת הפרשה והם דגרים נכוחים ומקובלים בשכל וכבר הארכתי בזה בעלן הנבואה בפרש' שעברה וענין הקסם והניחוש בפרשת קדושים תהיו ואין צורך לכתבו הנתי' הגה שלשה ענינים בזה הפרשה כנגד שלש כחות שאמרנו' ויש מעלה רביעית בישראל והיא הכהונה הנזכרת בזה הפרשה גם כן דכתיב וזה יהיה פשט הכהנים וגו' וזה המעלה יש בה שלש מעלות כהן גדול והדיוט וסגן' וכבר כתבתי בפרשת אמור אל הכהנים כי זאת כנגד הכליות שיש באדם והם כח רביעי לפי קבלת רבותינו זל שאמרו כליות יועצות' וכבר כתבתי שם ענין זה' וצוה לתת להם שלש פתנות הורעו והלחיים והקיבה וכבר כתב הרם זל כי כמו שזכו בכל הראשון כן זכו באלו שהם ראשיות שהאדם עולם קטן חלוק לג' עולמות כמו שהעולם בכללו חלוק לג' עולמות עולם העליון' והאמצעי' והתחתון כן באדם הראש וכל איבריו כנגד עולם העליון והלב וכלי הנשימה עד השרש המפסקת כנגד עולם האמצעי וכלי הפאכל ואצטוב' וכבר נזכר וזכרנו בני נעים כנגד עולם התחתון וצוה שיתנו לכהנים וראשיות הלחיים שהם ראשית הראש עם הלשון שהם מבחר איברי הראש והרוע ראשית העולם האמצעי והקיבה ראשית בני נעים' וכבר כתבתי בפרשת פינחס כי רבותינו זל דרשו לחיים כנגד יעקב ויעקב פינחס ופלה הרוע כנגד יחזק ויחזק בידו הקיבה כנגד האשה אל קיבתה והכהנים היו היוצא' בראש המלחמות לתת עצה חוננת ואומר בפעמים כנגד ג' מעלות שבהן פי האיש כי האיש פי האיש וחלוק הכפים זל בפי האיש הירא שאומרין השוטרים כי אשר בנה ואשר אירש ואשר נטע כהן אפרים אבל פי האיש הירא אומרין השוטרים ועל זה נחלקו ר' יצחק ור' עקיבא חד אמר כמשמעו מי שהוא רך לבב וירא מהפלימה ואינו יכול לעמוד עם וחד אמר פי האיש הירא מעבדות שבידו ולפי דעתו על זה הזהירה תורה והלכה בבית וכרם לככות עליו שהרואה הושב כי על בית וכרם חוזר' ואלו הארבעה אזהרות של פי האיש כנגד ארבע לשונות שהיה הכהן אומר בקרבם אל הפלימה אל ירך לבבכם אל תיראו אל תחפזו אל תערצו והם כנגד ד' דברים שאומות העולם עושין במלחמותיהם' להבהיל ולהפחיד לבעלי פלחמות הנלחמים עמהם האחד הקשת התריסין' והשני מצהלות הסופי' והשלישית תקיעת השופרות והרביעית צווחת הקולות והיה מזהיר לעם שלא יפחדו ויבהלו סכל זה כי האלדוים עמם המעלה אותם מן החרב מצרים ויש להם לבטוח עליהם יראו חמת אנוש ומגדלותם אל יחתו וכן בענין עגלה ערופה כפרתה על ידי הכהנים בני לוי והם האומרים כבר לעמד ישראל ושעם עגלה ערופה כתב ר' אלעזר זל שהוא קרבן על בני העיר הקרובה כי לולי שער עבירה בדומה לה לא נהרג אדם קרוב מהם ויפה אמר והוא על דעת רזל כמו שאמר במסכת סוכה על ענין הרצוח הושב בעיר מקלטו עד מות הכהן הגדול כי אמותיהם של כהנים מביאים לרצחנים מאכל וכוסות שלא יתפללו על הכהנים שיבטלו והקשו שם מכלל דאי פצלי מיתו והא כתב כעמור לנוד וכדורו לעוף כן קללת חנם לא תאמר ותירצו שהיה להם לבקש רחמים על דורם ולא בקשו כי הא דר' יוחנן עבן לוי אכליה אריא להווא גברא שלש פרסאות קרוב לעירו ולא אישתעי אליהו בהדיה שלשה ימים' והרם זל אומר שטעם העגלה לפרסם הענין ולגלות הרצוח כי במדינה ונבדקו עגלה שלא עובד בה יצאו בני העיר והכהנים וידברו בעין ויתפרסם

דכתיב נשיו המו את לבנו הנח כי איסור הסצרים בשביל מעשיהם ולא בעבור ארצם והזהירה התורה שיכתו ספר אחד על הספר שהניחו לו אבותיו האחד שיהיה בכית גנוז והשני במין טופפות כמין קטן בזהו דכתיב שויתי' לנגדי תמיד כי מימיני בלאטוס למען יאריך ימים ובספרי דרשו פכאן שכל פרנס חזן או טבח או מוהל ושאר מנוי הקהל שאין יכולין להעבירן מפניו ופירוש מניין לורעו דכתיב הוא ובניו' הגה דברנו הצורך במנוי הפלכות' השני חכמת הסנהדרין כמו שבא בפרשת שופטים ושופטים תתן לך ולא אפר תשים כמו שאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם לרמוז כי תתן שנים הושבים והמצוה הזאת למנות בית דין בכל שבט ותחזיקו בכל עיר ועיר וג' דינים לרני משונות וכל' לדיני נפשו' וכל' דנין בפני בית דין שבעירו ואם הוצרך חולכים לפני בית דין השבט ועל כלם הסנהדרין שבלשכת הגזית לכל הספיקות דכתיב כי יפלא מפך דבר וגו' ופל מה שגזרין אפילו נראה לנו על היסין שהוא שמאל כענין ר' גמליאל ור' יהושע בענין יום הכיפורים ולא תאמר איך אוכל החלב ואין אחרונ הנקי אלא תאמר כך צוה ל' האדון והתורה נתנה לנו על דעתם ועל פירושם והצורך לפניה הזאת גדולה כי התורה נתנה בכתב וזויע שלא ישתנו הדעות בפירושיהן וירבו המחלוקות ותעשה התורה כשתיתורות ועל זה הזהירנו לחתוך הדין על פי בית דין הגדול בכל מה שיאמרו בפירוש התורה ואפילו יראה לנו על היסין שמאל וכל שכן שיש לנו להאמין שהשם עמהם ויאמרו על יסין יסין ועל זה אמרו במדרש הוית אמר ר' אבא בר כהנא חביבין דברי סופרים מדברי גבואה' משל למלך ששלח תלמודיהן שלו למדינה על אחד מהם אמר להם אם מראה לכם חותמי' וסנמטין שלי האמינו לו ואם לאו אל תאמינו לו ועל האחר אמר אפילו אינו מראה לכם חותמי' וסנמטין שלי האמינו בו כך בדברי תנח' ונתן אליך אות או מוצא ובדברי סופרים כתב על פי התורה אשר יורוך וגו' אשר תורך לא נאמר אלא אשר יורוך אשר יאמר לך לא נאס' לא יאמרו לך שלא תהרהר אפילו יאמרו לך וכו' ולא תסור אפילו וכו' ר' חנינא בשם ר' אבא אמר חמורים דברי סופרי' בדברי תורה דאמר שרפון פעם אחת נשתי לקרות כדברי בית שבעי' וסנמטין בעצמי' מפני הליסטים איתומי' אי לא קרא כלל לא איתסתי' ועוד שנינו במסכת סנהדרין חומר בדברי סופרים מדברי תורה דהאומר אין תפילין סן התורה לעבור על דברי תורה פטור הא שושפות לעבור על דברי סופרים חייב על זה נאמר בתורה לא תסור מן הדבר כי כל דבריהם הלכה למשה מסיני וכתב ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה כי אלדום נצב בעדת אל ועמם בדבר המשפט ולא יעזוב את חסידיו וזהו ענין עדים וזמין במה שכתוב ועשיתם לו כאשר זמם ודרשין ולא כאשר עשה מכאן אמרו הרגו אינן נהרגין לא הרגו נהרגין והיה נראה כהפך אלא כמו שפירש הרם זל בפירוש שהשם עמהם ושם תמצא' וכבר הארכתי בזה בפרשת ואלה המשפטים' השלישי הנבואה כמו שבא בפרש' גביא מקרבך כהן אמר יקום וכמקום אחר אמר גביא אקום וכנביא שקר אמר כי יקום מעצמו והויר בואת הפצוה לשמוע אליו לאחר שהוחר שלא נשמע אל מעונתיו ואל קוסמים ואסר הקיסם והוא האומר עתידות כמו שפירשתי בפרשה שעברה ואסר המעונן המביט בעונת ומנחש בעופות' ואמר כי תועבת י' כל עושה אלה ולא אמר עושה כל אלה כמו שפי' הרב רבינו משה זל בפירושו שהמעונן והמנחש אינן תועבה אבל יחזור לזכר כי לא הוריש הכנעניים בעבורם כי כל בני אדם יתאוו לדעת עתידות ורבים מתחשדים בנחשים לומר שאין בהם אמת כלל כי מי יציר לעורב מה יהיה והנה

טו א ז 19 נשלח

נשרף בזה בלא אוכל גחלים ועוד שהשם נותן לו שכר וכל זה כשעושה אותו לכבוד השם ולמצות לא לדרך נקמה וזה אינו גבול כי חלילה ששלמה יכין לומר שהוא נוקם בעשותו חסד שאין זה מצוה שלמה אבל מ' חתה מסיר ומ' על כמו 'עלת בהר שהוא כמו מעלות בהר וצ' אסתעש חסד לשונאך אתה מסיר האש שבלבו עליך ואתה סבה שתשכך חבתו וז' כי פכושתו הוא נשרף ונכחו וכתנחם מאש הרע לך ולא ירע לך עוד ולא לאדם וי' שלם לך שכר טוב ויחיה זה כמו כי תראה חמור שונאך שכוונה התורה להסיר הכעס והחמ' כדי לבקש השלום ולעשות לפניו משורת הדין כי אע"פ שכתוב תעשה לכל אבירת אחיך חיו מחורין אבדה לגוים מפני קדושת השם כראשכחן בירוש דאלו מצאית דב' מלכא אבדו אכידתא נפס כרואא סאן דמחדר אבדתא גו' יומין יהבו ליה תרקב' דדיגרי וא' אשתכח כידיה לבתר ל' יומין ירשיה אתה ר' שפעון אשכח אבדתא ולא אהדר עד בתר ל' אל' מלכא מ' לא אהדרת בגו' ל' יומין אל' א' הדרנא הות את אמ' מדרחלך השת' הדרנא בגין אוריתא וקלסיה יעוד תמן ר' יוסי וז' כריא דחשי פגיו אשכח תמן צררא דווי אחרדיהו ליה אמ' בריך אדחורא דיהודאי ואע"פ דאמרי טעונו מותר כדאל' ע"ך סמיכנא אפי' הכי יש לו לאדם לקדש עצמו במותר לו דכתיב שארית וגו' וכתוב בספר המצות כי עתה שהשם האריך גלותינו יותר מדאי בעונותינו יש לו לאדם לאחוז בחוטמו של הקב"ה שהוא אמת ולא יעשה שקר ולא יטעה אפי' לגוי אחד מפני קדוש השם והאיני מפני דרכי שלום שלא יאמרו לגוי מותר לרמות ולא לישראל כמו שפצינו דב' אשי אמר לשמש שלו להביא ענבי חוץ לגדר אל' חזי אם הם של גוי הגוי היה בכר שמע ואש' ושל גוי מותר אל' גוי לוקח דמים י' ש' שאמר זה לדחותי י' וי' דווקא קאמר ולזה נתכוון תחלה והוא האמת ויבואו לו הכתובים לפי משטן לא יבא עמוני ומאבי והטעם על דבר אשר לא קדמו אתכם וגו' כל' שזה גמילות חסד שיש לאדם לגמול אותו לשונא אף כי לאחים כמונו ובני לוי ש' עשה עמהם אברהם אבינו חסד גדול ולאדם כי בזכותו נצולו מתוך ההפכה והם גמלו רעה כזאת ויש שואלים שפצינו כתוב אוכל בכסף תשברנו וגו' כאשר עשו בני עשו והמואבים וגו' הנה מפורש כי המואבים נתנו להם לחם ומים ויש מתרצים כי הם לא קדמו אכל ישראל קנו מהם וזה הכל כי די למחנ' שימכרו להם ולא יקדמו להם ועוד כי ישראל לא באו לגבול מואב והמואבים קדמו להם בלחם ומים והכתוב אמר שעשו המואבים כבני עשו ולמה יתעב המואבים ולא האדומי בעבור זה ורא' אל' תירץ כי מה שאמר הכתוב כאשר עשו לי בני עשו והמואבי חוור לאעברה בארצך אבל לא מכרו להם לחם ומים ומ' לא תעבור בי אל' דרך פרינתי אבל עברו בהר שעיר ובער וגו' זה אינו נכון דהא בת' וימאן אדום וגו' עכור בגבול ולא עברו בגבול כלל דכתיב ויט ישראל מעליו והנכון דעת התורה וכן דעת הרמב"ם אל' כי המואבים קדמו לחם ומים ומ' ככאן על דבר אשר לא קדמו חוור לעמונים ואשר שכר עליך חוור למואבים ולכן הקדים לא יבא עמוני ואחר כך ומואבי וכן אמר טעם על דבר וגו' לעמוני שאמר תחלה ואשר שכר למואבי שאמר אחרון והנה עמון הרשיעו יותר מכלים כי בני עשו ומאבי כאשר ידעו שהוזהרו ישראל שלא יתנו להם קדמום ב' לחם ומים ועמונים שהוזהרו עליהם גם כן לא קדמום וזהו חנכון זהו הדרך הנגלה באלו הפסוקים ור' מ' פירשו אלו הכתובים כיצד הרע שהוא השונא והאויב אמר אם רעכ שונאך אם יתאוה יצ' הנאות העולם האכילהו לחבת של תורה ואם צמא השקהו מימה של תורה כי גחלים וגו' בעש' תך זה אתה מכניעו בידך וי' וישיפחו בידך בדרך ואתה תפסולו וכמו שאמר אל בני אם פגע בך

מנוול זה משכחו לבית המדרש וכו' ואל' ימליכחו וישיפחו על יצר הטוב ואל' ימליך הנפש הכתאוה על החכמה כמו שכתב' לפען ספות הרוח את הצמא כי הרוח רפן לכתאוה והצמא רפן לחכמה ועל זה אמר שלמה תחת שלש רגזה ארץ וגו' תחת ענב כי ימליך רצה לומר היצר הרע שהוא ענב וימליך אותו על השכל הראוי להיות אדון ומלך ויתחרר שנואה כי הוא עושה השנואה והשפחה שהיא הכתאוה והחיונית להיותן בעלות הבית ויורשות הגברת שהיא חכמה וזה סיבת אבדן חנוף ועל זה אמר רגזה ארץ רגז חנוף ואמר אשריך ארץ שכלך בן חורין בלומר שכלך והיצר הטוב הוא בן חורין ואין מושל עליו העבד הנבל ולזה באמת דפוח התורה ואמרו אל' לתת לו חלוקי הראוי לו מהנאות כי מדבר כשאינו אכזרי וכתב יודע צדיק נפש בהמתו אל' נפש בהמת שלי' ואמרו אל' יצר' תינןק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ויש למרש לפי זה הענין זה הכתוב בלומר אם רעכ שונאך שהוא היצר ומתאוה תאוה חזק או אם צמא האכילהו לחם ומים ההכרחי' שהוא צורך גדול בקיום העולם אל' תסגפחו לגמרי ואל' תענה עשך לגמרי וכמו שאמר שלמה יודע צדיק נפש בהמתו וזו היתה כוונת התורה כיצת תואר כמו שפוזר בו הפרשה ורש' אל' בירש במלחמת הרשות הכתוב מדבר בשום דכתיב ושכית את שבי דאי במלחמת מצוה הא כתיב לא תחיה כל נשמה ורבנו הא' אל' בירש גם כן אותה פרשה של מעלה כי תקרב אל עיר במלחמת הרשות משום דכתיב ביה וקראת אליה לשלום דאלו במלחמת מצוה אין קוראין לשלום וראיתו כן תעשה לכל הערים וגו' ועוד ראיה לדבריו מע' הגבועים שהוצרכו לאותה תחבולה שאם היו קוראין לה לשלום למה היה להם להערים ורמב"ן אל' פירש כי גם במלחמת מצוה קורין לשלום כמו שפצינו שקרא משנה לשלום לסיחון ולענין שהם מלחמת מצוה שנאשלה בלא' ממדבר קדמות וגו' דברי שלום וכן אמר שלש מרחצאות ש"ח יחושע הרוצה להשלים ישלים הרוצ' לפנות יפנה הרוצה לעשות מלחמה יעשה וכו' שאמרת תורה בן העשה לא אקריאת שלום קאי לא להפריש שברחוקי' זה ההפך והנשים וזקורות שהם בלא העמים לא תחיה כל נשמה וענין הגבועים כבר תירץ הענין הרמב"ן אל' בפירוש החומש והרמב"ם אל' בספר שופטים ונשוב לענין כי זאת הפרשה באמת היא במלחמת הרשות שמותר להחיות הטף והנשים ולכן אמר ושבית שבי וענין הפרשה של יפת תואר היא כנגד יצר הרע שצותה תורה אותו מפעשה דאלו בן הדין בפזנה השם אינו ראוי לשום טומאה בעולם שהרי זוהירה תורה ואמר כי תצא למלחמה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע ואפילו שלא נהררד שום חרהור בתורה והיינו דכתיב אשר לא יהיה שוהר מקרה לילה וצוה ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויתד תהיה לך על אוניך וגו' כי האלריך מתהלך בקרב מחניך שלא יתרח מחנה ישראל בגוים כטומאה וכיצר הרע ועם כל זה צותה תורה שאם חס ושלום יפנה אחד מישראל אחר יצר הרע ויתקומם עליו ויראה בשביה אשת יפת תואר ואפילו כעורה אל' הדבר הכתיב בהוה התירה התורה להשלים ליצר תאותו בזה הדרך שחזהירה תורה שמושב שיאכלו בשר תמותות שחושות ולא יאכלו בשר נבל ויש בזה הענין כיסברו' ללדרך הנפרא שלנו שמותר לבא עליה ביאה ראשונה בגיות להשקט ליהר וזהו חושקת בה וגו' כל' מיד ואח' והכאתה שאקליבא עליה ביאה ב' עד שיעשה בה לא הענינו כיאנה לביטוי ולחיה את ראשה כדי לנוולה ועשתה את צמרניה כתר' ותרבי' וכל זה לגנותה והסירה את שמלת שהם נאי' ופסוקי' וכתבה את אביה ואוליפתוך הבכי ישנאך וזרעת רל' אביה ואמ' על דכתיב

איפרים לעץ אבי אתה ובראותה אדוקה בעץ ישנאנה ואחר כך אם יחפץ בה תבא אליה ובעלתה ויש מפרשים גדול השער כענין המצורע לטהר אותה וכן ועצתה את צפרניה חקון הצפרנים ואם לא תמצא חן בעיניו ושלחתה לגפשה ודרשו אל שישלחנה בענין שלא יארע לה שום אונס בדרך לא שיענה לביתה ולמשפחתה ויעוד דרשו לגפשה שאם היתה חולה שירפאנה ולא ישלחנה חולה ראה קדוש תורתנו ואפי' עם הגוים כל שכן לכת ישראל שלא יגרש אשתו ולא ישלחנה מביתו משום חולט ולא משום חולי ואמר ומכור לא תשכרנה תחת אשר עניתה ובאת אליה זה יורה כדעת רז"ל שהותרה לו ביאה ראשונה והראיה לדברי ענין תמר שחיתה מבית ראשונה והיתה פותרת לאמנון כמו שאפרה דבר גא אל המלך כי לא ימנענו מפך כי היתה אהות אבשלום ולא אחות אמנון אבל בירושלמי אמר שאסור לבא עליה עד שיעש' לה כל הפעשים הללו ומה שאמר ולקחת לך לאשה רצה לומר ותרצה ליקחנה כמו ויאקח אותה לי לאשה האסור בענין שרה וכן מירש רבי אברהם אל ומה שאמר תחת אשר עניתה הוא בגילוח שער והסרת בגדיה ורבי צפרניה והם מפרשים ענין תמר שלא היתה בת דוד אלא בת אשתו ונקרא' אחות אבשלום מן האם והיא מותרת לאמנון ומה שקראה הכתוב בת המלך ואחורת אמנון שנתגדלה בבת כמו שכתוב ותהילי לבת וכתוב לקחה לו לבת וקבלת רבותנו אל אמת והוא כנגד יצר הרע כמו שאמרנו והו' סמיכות הפרשי' כי תהיה לאיש בן סורר ופורח ב'את כל זה גורם היצר והביאה האסורה שמוליד בנים לא אמון בס' ויוציא לתרבות רעה ולסוף נדונין כפיתה משונה וכמו שדרשו עבירה גוררת עבירה ועם כל זה צותה התורה בזה הכבל אף על פי שהוא עכרין לרחם עליו ועל צורתו הקדושה שהוא בצלם אדם שלא תלין נביתו על העץ והזכיר כי טומא' קלילה וגורמ' לסילוק שכינה וכל זה הוא ענין וסוד גדול מורה פעלת צורת האדם כמו שאמרנו פעמי' רבות וזהו המשל שהביאו חכמים אל על זה הקללה כשל לשני אחים האוסים כמו שכתבו רש"י אל שהאדם עשוי בדיוקנו של מקום והוא סוד גדול ובפשוטו של המשל הוא אומ' מורי' אל שהנפש והפלאך הם אחים תאומים סובלים ממקום אחד והנפש נכנסה בנף והינינו כפי יצא' ללשאי והפלאך מנהו מלך וגנאי הוא למלאך מהאדם שהומה לו בשכלו ונפשו שהוא נתלה' וכמו שאמרנו אל במדרש על נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' אחר הקבלה למלאכיש נעשה אדם בצלם שלום והו' כשראה הנביא מלאכים נושאי הכבוד אמר כפראה אדם ולפי האמת הוא ענין גדול בציור האדם ובאיבריו עם שני המכריעין והם המזין אותו לחיי העולם כמו שאפ' בסנהדרין קטן אומ' באלעולם הבא וכו' וקללה יתגרש בזה המשל כלשון קלון ויעוד מירשו אל בענין אחר קלני מראשי ואמר בזמן שאדם מצטער השכינה גם כן מצטערת ואומרת קלני כמו שמאמר בסנהדרין ראה שעבירה גוררת עבירה והו' היא סמיכות הפרשיות האחרות הראשונה שלוח חקן וטעם המצוה כטעם אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד וכתב הרמב"ם אל בטעמים שיש לבהמות ולעופות דאגת גדולה בשחוט הבן לעיני האם ולקחת העוף לעיני האם ואין הפרש בין דאגת האדם לדאגת הבהמות על בניהם כי אהבת האב והנחת לבני בטנה איננו נמשך אחרי השכל והדבור אבל הוא מבעולת בזה המהשכה המציית בבהמות כאשר היא מציית באדם ואמר הרמב"ם אל אלתשכ עלי מאמרם אל האומר על קן צפור וכו' והרמב"ם אל תיקן אות קושיא בפירושו גירסא אותה בבראשית רבה תירץ ומה וכתב בטעם המצוה סוד געלים ונשגב מר' נחניא בן הקנת ובפשיט הטעם כתב

שהטעם בשניהם שלא יהיה לנו לב אכזרי ולא נרחם או שלא יתיר הכתר עקיר המין אף כי התיר לנו השחט' והנה ההורג אותו ואת בנו ביום אחד ולקוח האם על הבנים עוקר המין ויש לנו ללמד מדת הרחמנות ושלא נתאכזר כי האכזרות תתפשט בנפש האדם כידוע בטבחי' שוחטי' השוורים הגדולי' והוא פורה שהם אנשי דמים וזכתי אדם אכזרים מאד וכל שטוב שבטבחים שוחטו של עמלקי והנה טעם המצוה למירוש זה אינו רחמנות מהשם עליהם שאין רחמיו בכללי הנפש הבהמית לפנוע אותה מלעשות בהם כרצונו שאם כן הדין אוסר השחיטה והו' מאמרם פשתקין אותו שעושה מדותיו רחמים ואין אלא גזירות כל שבוה ופצוח עליו להיותינו רחמים שהמצות נקראים גזרות כמו שאמרנו משל למלך שנגס לצדיקה אמרו לו עבדיו גזור עלינו גזירות אמר להם קבלו תחלה מלכותי ואחר כך גזור גזירותי כך אחר הקבלה קבלו מלכותי אנכי אלדך ואחר כך לא יהיה לך ונספכו שאר הפרשי' ענין בית חדש וזדה וזכרם וגדילים ולקח אשה שאם קיים אדם טעם שלוח חקן שנרא' לו קלה נותן לו הקב"ה בית ומקיים מצות מעקרו ואחר כך נותן לו שדה ומקיים לא תחרוש וגו' ואח"כ זוכה למלושים נאים ומקיים מצות גדילים ומצות שטעמו ואח"כ זוכה כי יקח איש אשה הו' אומר מצות גזירת מצוה ולמדנו מענין הפעקה שאסור לכל אדם להניח שום נזק בביתו כגון סולם רעוע או כל רע ועוב' על לא תשים דמים בכלל אזהר'ו שלא יסכן אדם נפשו ושלל ישתמשקה בגולה כגון יין וחלב ופיש וכמש' בירושלמי אין נשאל על פיש בגולין דאי קטא קטא שיחור ואי אבד אבד מרגלין ואסרו אות' מים אפי' להרביץ בבי' ובדרכי' ושלל יגבול בהן את הטיט וכן אסרו שלא יאכל אדם תאני' נקורין ואפי' ראה צפור פוקר במאנה כי שפא במקום נקב נקב וכמו כן אפרו שלא יצא אדם בלילה קודם קריא' הגבר והיוצא דפו בראשו ואוקיפני' עד שישלש וכן לא יכח מיו על הסילון ואפי' יאמר אדם מה לכם אם אני מסכן עצמי אין שומעין לו ואם עשה מכין אותו מכת מרדות כל זה למדנו מענין מעקה ונשוב לדברינו בענין הפסוקים שדחתלנו אם רעב שונאך כי היצר הרע הוא צורך גדול בעולם ואע"פ שקראו כוראורע' ואמר אי לה לעיסה והנהגות מעיד עליה שהיא רעה וגרם מניא' לעולם עם כל זה הוא טוב בעולם וכמו שאמרנו בפסוק והנה טוב מאד וזה יצר הרע שאלולא יצר הרע וכו' כוונת הענין שפשוט האדם ביצרו כל מה שיוכל ולהחזיקו בפעולות העבירות' במדרש כי תקרב אל עיר וגו' כמה דאת אמר עיר קטנה ואנשים בה פעם שוח הוא האדם עם יצרו' וקראת עליה שלום אם רעב שונאך וגו' לתת לו ההכרחי לחם ופיש' והיה אם שלום תענה וגו' ובוה יהיה כל העם הנמצא בה רפו לאיברים כמה דאת אמר ואנשים בה מעט' ואם לא תשלם ענף ונכית מצור רוצח לומר להכניעו ולהשגילו ולא יתן לו רשות לגעת באסור ואפילו ההכרחי אל יתן לו' אלא שיענה אותו עד דחתה' ואמר אל ואפי' שרשאי' לבנות מצור רפו לתענית אפי' בשבת כמו שאמרנו היושב בתענית בשבת וכו' וכמו שגיר המפרש אל שאינו מדבר בתענית חלום אלא בתענית היצר' ולכן יתיב תעניתא על תעניתא שהתענה על חלום בשבת לא אפרו בו יתיב תעניתא וכו' ואף על פי שכן גיהגו העולם ואמר שלמח עשיר ורש נפשו עושה כלם ה' ואמר במדרש עשיר ורש יצר הרע שהוא עשיר מהנאות' ורש זה יצר הטוב שכן קראו פסוק ואמר נפשו שהם הזכרים מתנגדים ואמר עושה כלם וכן רש ואיש תככים' רש יצר הטוב איש תככים יצר רע' מלא תוך עושה וגו' כלומר שניהם צורך הבריאה ואפילו הכורץ שגורם לעולם הוא טוב' ופשו שדרשו בתורתו של רבי מאיר

כי תצא

והנה טוב מות שבעודו חי אינו משיג מה שמשגיג אחר חפזת וכמו שדרשו במסוק כי לא יראנו האדם וחי בעודו חי' וכבר אמר אחד מהתלמידים המיתה חסרון וגרוע לאדם והחכם אמר להם אדרבה היא שלמו' שאין אדם משיג מעלת הנפש בעודו בחיים' ואין ספק שקכל זה מחכמי ישראל והשכל מורה עליו' ולכן בא הכתוב שישתמש בו בדברים ההכרחיים כמו שאמרנו ולכן אמר להם ופיה' ולכן האדם שהוא אדם על האמת משתמש בו בדברים מהם צורך העולם ההכרחיים כמו שאמרנו ול' בכל דרכיך דעהו ואפילו לרוב עכירה מירוש באבילה ופשה' שהם ענין גריפת עביר יתכוון בהם לשם שמים' ויש פפרשים אפי' עכירה פמש אם כוונתו לשם שמים כמו שאמרנו גדולה עכירה לשמה וכו' וכענין יעל ואפ' חלל אד' עתיד דין ליתן על מה שראו עיניו ולא אכל ממנו ר' יוסי צמית ליה פריש ואכיל מכל מין הדא זמנא כחי שלא לדחות יצרוכין ראוי לאדם להתנהג בו לקיים העולם לבד ויהיה כוונתו לעבוד השם ולתקן נפשו ויחשוב שהוא גר בארץ ויתקן לעולם העיקרי וכמו שאמר דוד גר אנכי בארץ שדוד מלך ישראל לא חיה גר לא שרמו לזה שלא חיה עושה עיק' מזה העולם העובר והאצ' ולא היה מסוגל נפשו בקנות הקנינים העולמיים שהיה יודע שישא פן העולם ביעור זרע פהם אלא חיה עושה כמו גר בארץ נכריה' וכבר כתב בעל חובת הלבבות כי באי' הודו הסכימו וישיבה לפנות עליה איש נכרי בכל שנה וכשישאלם שנתו שיוציאוהו פביניה' וימנו סכל אחד לא ידע הסכמת' ולא שאל עליה וכפך פמון ובנה בתים וארמנות והביא מה שהיה לו מחוץ לעיר לאות מדינה ולסוף שנתו הוציאוהו מכל פמוניו ואף פמה שהיה לו תחלה והיה מתחרט ופתיאבל על טרחו והשתדלותו שהניח לזרים' ואחכ פינו אחר נכרי מבין והקריב אליו איש נכון וחכם והיה פפתיק סודותיו עמו ושלו' על מנהגי העיר ואפ' לו' מה עש' השתדל וכפך פמוניו ושלח לביתו למדיני אחרת ושם כל פגמתי לאסוף ולהוציא פשם ולא היה חפץ בכבודם וגדולתם והיה פפטר על פיעוס עמידתו שם שלא חיה יכול לסגל סגולות כרצונו וכל זמנו היה משתדל בזה כשהגיע זמנו והוציאוהו שמת בצאתו לחת' ישיב בפוקם שהיה שם סגולתו וחמודותיו ושמו בפח שקכך ונצטרע על מה שלא קכך ובן היה זמנו פועל ולא היה יכול לסגל סגולות יותר וזה שמת בשני פקומות ויותר בפקומו העיקרי שהאד הנלבב צריך בזה העולם לתקן מעשיו לעולם הבא' ולא ישתקע בהנאותיו ולא יעשה מהן קנע לא ערא' ובוה ישמת בצאתו בפח שאצ' חוץ פמוני' ואם פגע בו המנוול יכני' עהו וישפילהו וישתמש בו בתורה ומצות וזו היא הכנעתו כמו שאמרו אם פגע בך וכו' וכמו שאמרנו למה נקרא שמה תושיה שפתיש כח היצר' וזהו רפאות תהי' לשרד' וחכמים' אל משלוהו לאדם שחכה בנו מכה גדולה וחניח לו רשית על מכתו' אפ' לו בני כל זמן שרטיה זו על פפתך אכול מוז שיהנך ושתה מה שיהנך ורחץ בין בחמין בין בצונן ואי אתה פתיירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה לך גימין כך הקבה אמר להם לישראל בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין אם אתם עוסקין בתורה ובמצות אי אתם נפטרין מידו שנ' הלא אם תשיב שאת וזה הוא מה שאמר האבילהו לחכם והשקוה פים לחם ומים של תורה והכל לפי הכוונה כמו שאמרנו אחד המרבה ואחד המפטיש שלא חייבתו התורה לקיים תריג מצות כלם על כל פנים ואם לא נקרא כל התורה כלה שלא נזכה לעולם הבא שאינו כן אלא לפי הכוונה' וכמו שאמרנו על פסוק כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום וגו' כי קרוב אליך וגו' כי המצוה הזאת היא והלא הם תריג מצוה' אבל אמר המצוה כי הכל אדור הכוונה שהיא מצוה אחת

ויעסוק אדם בהם כפי יכולתו וירוש' למצוה קלה כחמורה כפז שאמרנו במרשת עקב וכתבנו שם מה שדרשו חכמים' ול בוח הפסוק של שלוח הקן ובפסוק עין תלעג' לאבי' והבאנו שם למה לא נכתב טעם המצות ואותו משל של הנשיות שאין אתה יודע מתן שבין של מצות' ואין ספק שהם מדרגות שיש מהם במיתה בידי שמים ויש מהם בכרת ומהם בחסן ומהם בחרג ומהם בסקילה ומהם בשריפה ומהם לאוין שאין לוקין עליהם כמו שבא בפרשה הזאת' ארבעים יכנו לא יוסיף וחכמים' אל דרשו עזה הפסוק הוא כנגד הולד שנוצר בארבעים יום וכנגד התורה שנתנה לסוף ארבעים יום והוא עבר עליה ילקח ארבעים' ויתכפר לו דמיו' ונקלה אחיך בין שלקח אחיך הוא' וכן אתה פוצא באדם הראשון קללן בארבעים עונשין עשר לאדם ועשר לחיה ועשר לחוש' ופער לאדמה' וחכמים' אל קבלו שהם ארבעים חסר אחת דכתיב במספר מנין הכלל ארבעים ולא ארבעים' דווקא ואמרנו באלו הן הולקין במה טפשא' הני גברי דקיימי פקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא שהי' אמרה תורה ארבעים יכנו והם קבלו חסר אחד והם טל הכאות והם שלשה פעמים שלש עשרה והם כנגד שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם' ושלש עשרה מדות של הקבה' וכנגד התורה שהיא שלשה חלקים תורה גביאיש וכתובים' ויש ענין גפ כן ברשעות שהם פשוט וחמור כנגד ידע שור קונהו וחמור וגו' ויש להם ענין פנימי גפ כן יותר וכן במצות ולכן אמר הירוש' למצוה וכו' ואמר שר מצוה וכו' מירוש כי העושה מצוה השם מזמין בידו מצות אחרות וכן גר מנין בעבירות פנון שעבר אדם עבירה ושנה בה זכר' והחכם רבי אברהם בן עזרא אל כתב ענין נסתר בזה כי המצות והעבירות יש בעולם העליון פקום שנקשר בו עושה המצוה וזהו ששר מצוה מצוה שנקשר במצוה עצמה שהיא שמו של הקבה' שהוא תמיד נפשו שם צורה מלשון צות' וכן בעבירות יש פקום עליוני עיחמת טמא לפסח בעבירה עובר למעלה באותו פקום שנקרא נהר דיצור ומתגלגל ביסוד האש ויורד בגיהנם דכתיב עוברי בעפעק הבכא' וזה נפישך פצד שפאל והמצוה לצד יפין ופשיג' כותה אלו באים יצר טוב ויצר רע' ולזה באו הברכות והקלות על הר גריזים ותר עיבל' כי גריזים לדרום ועיבל לצפון להשפיע כח היפין על יצר טוב והקלות על הר עיבל' לחסר כח הצפוני כיכל ברכ' תוספת וקללה חסרון' ויש בזה רמז באותן סימנים שמה שאמר בכתוב לאן שני ההרים הלא המה בעבר הירדן וגו' ולכן כתיב ראה אנכי גותן כלומר בידיהם נתנו אלו המדות ואם תעמיץ באותה הגדה בכנא בתרא' יירדן יוצא פמערת פמים תפצא ענין' לאלו הסיפין' ולכן חייב כל אדם לעורר על עצמו בקיום המצות ואל יעצל ואל ירדם' וכמו שאמר התנא אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני כמו שפירש אותה הרם' אל וכל שכן כאלו הימים שאלו קרובין מיום הדין שגלה לנו הקבה' ולא גלה אותה לשום אומה וכל באי עולם עוברה' לפני כבני פרון והגדיל חסדו עמנו בזה כמו שמודיע לבנו החביב שנוהר ונעורר עצמנו לעשות תשוב וזה בכל שנה ושנה ובזה העונות פתמעטין ונזכה לעולם הבא שפלו טוב וכל ארוך וכמו שבא בזה הפרשה למען יטב לך והארכת ימים' ודרשו חכמים' אל לעולם שכלו טוב ולעולם שכלו ארוך' אמן' וכן יהי רצון: